

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

3.1 การขยายตัวและการเชื่อมโยงของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลประกอบด้วยกรุงเทพมหานคร และจังหวัดที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับกรุงเทพมหานครอีก 5 จังหวัด คือ นนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม สมุทรปราการและสมุทรสาคร ซึ่งทั้ง 5 จังหวัดปริมณฑลที่อยู่รอบกรุงเทพมหานครล้วนได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ซึ่งสามารถแยกเป็นด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1.1 แผนและนโยบายของรัฐ

1) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ประเทศไทยเริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ในปี พ.ศ.2504 เป็นต้นมาโดยในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-2 (พ.ศ.2504-2510 และ พ.ศ.2511-2514) รัฐบาลได้กำหนดแนวลงทุนภาครัฐโดยเน้นการเสริมสร้างการบริการขั้นพื้นฐาน (Infrastructure) ของประเทศเพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อบริการและจูงใจให้ภาคเอกชนลงทุนทำการผลิตและเพื่อขยายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแขนงต่าง ๆ การลงทุนของภาคเอกชนจึงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ปรากฏว่าผลผลิตส่วนรวมของประเทศเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 7 ต่อปี ในระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.2504-2514 แต่เนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 และ 2 เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและอัตราการขยายตัวของการผลิตและรายได้โดยรวมเป็นหลัก จึงก่อให้เกิดลักษณะความแตกต่างทางรายได้ กล่าวคือ ส่วนที่เพิ่มได้ก็เพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ ส่วนที่เพิ่มไม่ได้ก็ไม่ได้รับความเอาใจใส่เท่าที่ควร จากปรากฏการณ์ที่ผ่านมาผู้ที่อยู่ใกล้บริการขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น คนกรุงเทพฯ คนภาคกลาง สามารถใช้ประโยชน์จากบริการเหล่านี้ได้มากกว่า จึงเพิ่มผลผลิตและรายได้มากกว่า ส่วนคนภาคอื่น ๆ ที่อยู่ห่างไกลจากปัจจัยการผลิตพื้นฐานที่รัฐจัดบริการก็ไม่มีโอกาสเพิ่มผลผลิตและรายได้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515-2519) ได้เน้นการผลิตด้านอุตสาหกรรมส่งออกเพื่อทดแทนการนำเข้า และผลิตอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากภาคเกษตรกรรม นอกจากจะเน้นประสิทธิภาพการผลิต ปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและเพิ่มความสามารถทางการผลิตแล้ว ก็ได้หันมาสนใจปัญหาความแตกต่างทางรายได้และปัญหาการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างเมืองกับชนบท แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 จึงได้เพิ่มมาตรการในด้านการกระจาย

รายได้ และมาตรการในการพัฒนาสังคมมากขึ้น เช่น การลดอัตราภาษี การกระจายบริการด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นต้น ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2420-2524) นอกจากจะหันมาสนใจปัญหาความแตกต่างทางรายได้แล้ว ยังกำหนดแผนพัฒนา ฯ โดยเน้นการผลิตสินค้าส่งออกเพื่อทดแทนการนำเข้า ปรับปรุงการค้ากับต่างประเทศให้เชื่อมโยงกับแนวทางการผลิตภายในประเทศ ส่งเสริมการกระจายแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมออกไปสู่ภูมิภาค โดยรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนในด้านสิทธิพิเศษแก่อุตสาหกรรมที่อยู่ในเขตส่งเสริมการลงทุน เร่งขยายและกระจายบริการขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของประเทศ เป็นต้น

ผลจากการดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 - 4 ในช่วง 20 ปีแรก (พ.ศ.2504-2524) ปรากฏว่ามีการลงทุนและพัฒนาบริการขั้นพื้นฐานด้านต่าง ๆ เป็นอันมาก การขยายการผลิตโดยส่วนรวมของประเทศอยู่ในอัตราสูง คือเฉลี่ยกว่าร้อยละ 7.5 ต่อปี แต่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต มีลักษณะทำให้การกระจายรายได้เลวลง กล่าวคือ ฐานะความเป็นอยู่และรายได้ของเกษตรกรไม่ดีขึ้นเท่าที่ควรแต่ฐานะของคนในเมืองดี สัดส่วนของผลผลิตภาคเกษตรในผลิตภัณฑ์ประชาชาติลดลงจากร้อยละ 40 เหลือเพียงร้อยละ 25 อัตราการขยายตัวของภาคเกษตรกรรมชลอตัวลดลงจากร้อยละ 5.5 ต่อปี มาเหลือประมาณร้อยละ 4.0 เพราะเกษตรกรไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกไปได้อีก ประสบปัญหาภัยแล้ง ผลผลิตต่อไร่ต่ำ และมีปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ ส่วนทางด้านภาคอุตสาหกรรม ปรากฏว่ามีสัดส่วนการผลิตสูงขึ้นในผลิตภัณฑ์ประชาชาติจากร้อยละ 12 มาเป็นร้อยละ 22 แต่การขยายการผลิตของภาคอุตสาหกรรมมีลักษณะกระจุกตัวอยู่ในบริเวณกรุงเทพมหานครเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นบริเวณที่มีความพร้อมและได้รับการสนับสนุนด้านการบริการพื้นฐานมากกว่าในภูมิภาคอื่น

ต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ได้พยายามจำกัดจำนวนประชากรให้เหมาะสม โดยกำหนดให้กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีประชากร 8.3 ล้านคน และกำหนดให้มีการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากกรุงเทพมหานครออกไปชุมชนหลักในเขตปริมณฑลทั้ง 5 จังหวัด สำหรับมาตรการในการพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑลนั้นมีสาระสำคัญพอที่จะสรุปได้ดังนี้คือ การเร่งโยกย้ายและกระจายกิจกรรมบางประเภทออกไปสู่ส่วนภูมิภาค โดยจำกัดการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมหลักในเขตกรุงเทพมหานคร สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกเพื่อเป็นการกระจายแหล่งสร้างงานออกไปจากกรุงเทพมหานคร จัดระบบขนส่งมวลชนในบริเวณชุมชนศูนย์กลางหนาแน่นเพื่อให้มีการจราจรที่คล่องตัว ประหยัดพลังงาน และพิจารณาถึงระบบขนส่งมวลชนระหว่างเมืองรอบนอกอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ส่งเสริมการใช้ระบบการขนส่งทางรถไฟและทางน้ำให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด รวมทั้งจัดตั้งสถานีขนส่งรถบรรทุกสินค้าและตลาดกลางบริเวณชานเมืองเพื่อไม่ให้บรรทุกสินค้าเข้าสู่เขตจราจรคับคั่งภายในบริเวณศูนย์กลางชุมชนของกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้แล้วยังระบุให้มีการเร่งรัดปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม การกำจัดขยะมูลฝอยและมลภาวะ ตลอดจนเน้นการปรับปรุงสาธารณูปโภคในกรุงเทพมหานคร การประสานงานระหว่างหน่วยงาน การปรับปรุงระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่ล้าหลัง การจัดให้มีการรณรงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชน

ร่วมมือกับทางราชการในการปรับปรุงสาธารณูปโภค สาธารณูปการ สาธารณะสมบัติและสิ่งแวดล้อมที่ดีของกรุงเทพมหานคร สนับสนุนให้มีการวางผังเมืองเฉพาะให้แก่กรุงเทพมหานครและชุมชนหลักในปริมณฑล ทั้งนี้เพื่อควบคุมการขยายตัวของเขตเมืองมิให้ขยายเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรม การจัดระบบการใช้ที่ดินเพื่อเป็นแนวทางในการจัดบริการด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับการควบคุมการใช้ที่ดินในเขตกรุงเทพมหานครและเมืองปริมณฑล

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ในด้านนโยบายการพัฒนาเมืองได้ระบุไว้ในส่วนของการพัฒนาเมืองและพื้นที่เฉพาะ ภายใต้กรอบนโยบายหลักที่จะกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง โดยการพัฒนาพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลซึ่งมีความสำคัญด้านเศรษฐกิจ เป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนแออัด

ในด้านการพัฒนาพื้นที่เฉพาะในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประเด็นการพัฒนาอยู่ในรูปแบบและแนวทางที่จะก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย และลดความแออัดคับคั่งเพื่อไม่ให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากความคับคั่งของการจราจรและระบบขนส่ง ตลอดจนปัญหาน้ำท่วม แผ่นดินทรุด นอกจากนี้ต้องพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑลให้เป็นพื้นที่เขตมหานครที่เชื่อมโยงกันภายใต้ระบบศูนย์กลางชุมชนที่มีความสมบูรณ์ โดยเชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดนโยบายการพัฒนาที่สำคัญไว้ 5 ประการด้วยกันคือ

- 1) ประสานการใช้มาตรการด้านการลงทุนขยายโครงข่ายบริการขั้นพื้นฐาน และมาตรการทางด้านผังเมือง
- 2) กำหนดพื้นที่เป้าหมายที่จะทำให้การใช้มาตรการทางผังเมือง และการวางแผนบริการพื้นฐานได้สอดคล้องกับอัตราความหนาแน่น และขนาดของประชากร
- 3) สนับสนุนและเพิ่มบทบาทขององค์กรส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจและภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้มากขึ้น
- 4) กำหนดนโยบายการพัฒนากลุ่มผู้มีรายได้น้อยและชุมชนแออัดโดยการปรับปรุงความเป็นอยู่ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตนเอง และให้มีการพัฒนาการศึกษาของคนในชุมชน
- 5) สนับสนุนการจัดตั้งองค์กรกลางพัฒนาเมืองระดับชาติและสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑลเฉพาะกิจ

ผลของการดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5-6 (พ.ศ.2525 - 2534) ในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 ซึ่งได้วางมาตรการและกำหนดทิศทางการพัฒนาเมืองไว้อย่างชัดเจนใน 3 รูปแบบคือ การพัฒนาเมืองหลัก การพัฒนากรุงเทพมหานครและเมืองปริมณฑล และการพัฒนาเมืองรอง แต่ในการดำเนินการยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการแบ่งสรรความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมือง ความเข้าใจเกี่ยวกับขอบเขตของเมืองหลักของแต่ละหน่วย

งานไม่ตรงกัน และเป้าหมายของการพัฒนาในบางส่วนยังไม่ชัดเจน นอกจากนี้การพัฒนาเมืองหลักยังเป็นภาระของท้องถิ่นซึ่งมีข้อจำกัดทางการเงินและการคลัง รวมทั้งขอบเขตการพัฒนามีได้จำกัดอยู่แต่ในเขตการบริหารจัดการของท้องถิ่นแต่เพียงองค์กรเดียว จึงส่งผลให้การดำเนินการตามแผนงานและโครงการที่กำหนดไว้เป็นไปอย่างล่าช้า และในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 6 การเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็วกว่าช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 การขยายตัวของกรุงเทพมหานครขยายตัวออกไปสู่พื้นที่ปริมณฑลมากขึ้น ทำให้พื้นที่เมืองขยายตัวออกไป การลงทุนด้านระบบบริการพื้นฐานตามแผนเดิมไม่เพียงพอที่จะสนองความต้องการของประชาชนได้ ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนและปัญหาสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่นปัญหาขยะ น้ำเสีย และอากาศเป็นพิษ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดทำแผนการลงทุนโครงการพื้นฐานต่าง ๆ ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร การปรับปรุงถนน ซอย ระบบขนส่งมวลชน และมีการสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุน เช่นทางยกระดับคอนกรีตเมืองโทลเวย์ เป็นต้น มีการปรับปรุงชุมชนแออัดและสร้างที่อยู่อาศัยเพิ่ม และการยกผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครและปริมณฑลให้สามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพ 5 ปี แต่อย่างไรก็ตามการเติบโตทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วทำให้การขยายตัวของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลยังคงมีต่อไปอย่างต่อเนื่องและไร้ทิศทางเพราะในบางพื้นที่ไม่มีมาตรการในการควบคุมที่ชัดเจนเพียงพอ และอีกส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพยายามที่จะดำเนินการลงทุนของภาคเอกชนให้เสร็จสิ้นก่อนที่จะมีกฎกระทรวงผังเมืองรวมมาบังคับใช้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาภาคมหานคร ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจขนาดใหญ่ครอบคลุมพื้นที่ภายในรัศมี 100 กิโลเมตรจากกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดให้มีประชากร 12 ล้านคน และมีการผลิตร้อยละ 55 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ให้เชื่อมโยงกันเป็นศูนย์เศรษฐกิจและฐานการส่งออกที่สำคัญของประเทศที่จะต้องจัดโครงสร้างพื้นฐานที่ได้มาตรฐานนานาชาติ และให้เป็นระบบที่ประสานสอดคล้องเข้ากับมาตรฐานการใช้ที่ดิน สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตในพื้นที่ภาคมหานคร โดยเป็นกลไกบริหารจัดการแผนงานโครงการลงทุนและบทบาทของภาครัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน ให้ประสานกันอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจไทยให้เปิดกว้างไปสู่นานาชาติ เป็นเศรษฐกิจด้านหน้าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสามารถเชื่อมโยงและกระจายความเจริญเข้าสู่พื้นที่ตอนในของประเทศได้อย่างเป็นขั้นตอนโดยมีแนวทางหลักการพัฒนาพื้นที่ภาคมหานครและปริมณฑลดังนี้

1) กำหนดแนวทางการพัฒนาการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยประสานการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานกับการจัดการด้านการใช้ที่ดินและสิ่งแวดล้อม ให้เชื่อมต่อกับพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งใช้ผังโครงสร้างภาคมหานครและผังเมืองรวมของแต่ละชุมชนเป็นแผนชี้นำ ตลอดจนให้มีการใช้ประโยชน์ที่ว่างเปล่าในเมือง การควบคุมการขยายตัวของอาคารสูง การส่งเสริมให้มีสถานพักผ่อนหย่อนใจให้ทั่วถึง การพัฒนาระบบบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะมูลฝอยในชุมชน ตลอดจนการออกกฎหมายบังคับใช้สำหรับน้ำทิ้งชุมชน

สำหรับในด้านแนวทางการพัฒนาโครงข่ายบริการพื้นฐานโดยเร่งแก้ไขปัญหารถจักรยานและการจัดระบบขนส่งในเมืองโดยการส่งเสริมระบบขนส่งมวลชนสาธารณะ การประสานทางด่วนให้สัมพันธ์กับโครงข่ายระบบถนนในท้องถิ่นและการเร่งรัดการก่อสร้างสถานีขนส่งสินค้าขานเมือง นอกจากนี้มีการพัฒนาระบบทางด่วนระหว่างเมือง การขยายระบบสื่อสาร การป้องกันน้ำท่วม และการเร่งขยายโครงข่ายการบริการประปาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล สำหรับในด้านการพัฒนาคนจนในเมืองโดยให้มีการปรับปรุงและจัดสร้างที่อยู่อาศัยโดยสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมตลอดจนในด้านการพัฒนาคนจนในเมืองให้มีโอกาสทางเศรษฐกิจ

2) การเพิ่มประสิทธิภาพโดยวิธีการระดมทุนในท้องถิ่นในการจัดบริการพื้นฐานของเมืองโดยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ของท้องถิ่น การส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการลงทุนและการใช้มาตรการเก็บค่าบริการให้ค้ำหนุนจากผู้ใช้บริการโดยตรง หรือผู้ได้รับประโยชน์จากการลงทุนของรัฐ

3) การปรับปรุงการบริหารงานพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑลโดยจัดให้มีกลไกระดับนโยบายเพื่อการวางแผนและประสานแผน การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ให้เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเมืองและการพิจารณาให้ออกกฎหมายใหม่เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารการพัฒนาเมือง

จากผลของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 กรุงเทพมหานครและปริมณฑลยังคงมีการขยายตัวของประชากรสูงกว่าเมืองอื่น ๆ การขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการค้า การบริการ อุตสาหกรรม และการอยู่อาศัย เกิดความคับคั่งและเป็นไปอย่างสับสน ทั้งการใช้ที่ดินและการตั้งถิ่นฐานที่ขยายตัวกว้างออกไปสู่พื้นที่ปริมณฑลตามแนวถนนสายหลักจนเชื่อมต่อกับปริมณฑลเป็นพื้นที่เมืองเดียวกัน เกิดพื้นที่ว่างที่ไม่ได้รับการพัฒนา หรือพื้นที่ตาดอบดขึ้นในบริเวณด้านหลัง มีการขยายตัวรุกเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้นและเป็นบริเวณกว้างจนยากต่อการควบคุม ผลกระทบของปัญหาดังกล่าวทำให้การใช้ที่ดินในเมืองไม่เต็มประสิทธิภาพ บางบริเวณถูกปล่อยทิ้งรกร้างว่างเปล่าเพื่อเก็งกำไรจากราคาที่ดิน

ในด้านโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่ทันกับการขยายตัวของเมือง ทำให้เกิดปัญหาต่อการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชน เช่น ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาน้ำเสีย สภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์เมืองถูกทำลาย เป็นต้น ในช่วงแผน ฯ 7 มีโครงการลงทุนทางด้านจราจรมากมายหลายโครงการ วงเงินทั้งสิ้นประมาณ 316,000 ล้านบาท ประกอบด้วย 2 แผนงานใหญ่คือ แผนงานโครงการในเมืองได้แก่ ระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน การก่อสร้างทางด่วนขั้นที่ 2-3 การก่อสร้างถนนวงแหวนรอบนอก การปรับปรุงและก่อสร้างถนนโครงข่ายสายต่าง ๆ ระบบสัญญาณจราจร และการบริการรถโดยสาร สำหรับแผนงานที่ 2 คือแผนงานระหว่างเมือง ประกอบด้วย การขยายถนน 4 ช่องทางจราจร การก่อสร้างทางแยกต่างระดับ โครงการรถไฟรางคู่ในเส้นทางรถไฟชานเมือง เป็นต้น ซึ่งโครงการเหล่านี้มีทั้งก่อสร้างเสร็จแล้ว อยู่ระหว่างดำเนินการ รอการอนุมัติ และอยู่ในขั้นแนวคิด ซึ่งโครงการเหล่านี้ย่อมมีผลต่อพื้นที่ตั้งโครงการในอนาคต

ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้กำหนดกลยุทธ์ในการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยการพัฒนากลุ่มจังหวัดที่มีศักยภาพทางภูมิเศรษฐกิจร่วมกัน เปิดโอกาสให้คนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและจัดตั้งแต่ต้น สนับสนุนบทบาทภาคเอกชนในการพัฒนาพื้นที่ภูมิภาคและชนบท กระจายบริการโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนและหยุดยั้งการอพยพเข้าเมืองใหญ่ พัฒนาโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ ให้เป็นโครงข่ายที่ประสานสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้เมืองเป็นชุมชนศูนย์กลางของพื้นที่ สามารถทำหน้าที่เป็นฐานรองรับการกระจายการพัฒนาไปสู่ชุมชนโดยรอบ มีการจัดระเบียบเมืองและชุมชนที่ดี โดยมีการวางผังเมือง ระบบสาธารณูปโภค ป้องกันและควบคุมปัญหาสิ่งแวดล้อม สนับสนุนทางด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและบริการทางสังคม เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ของชุมชนศูนย์กลางได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยมีโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมโยงกับชุมชนโดยรอบ และเมืองอื่น ๆ ในพื้นที่เพื่อการเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรท้องถิ่นในทุกๆระดับในการวางแผนจัดการและงบประมาณ เพื่อการประสานความร่วมมือและผนึกกำลังกับภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรชุมชนทั้งภายในและภายนอกในการพัฒนา

ในส่วนของการพัฒนาพื้นที่ภาคมหานคร ซึ่งควบคุมพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ชุมชนชายฝั่งทะเลตะวันออก ชุมชนอนุภาคกลางตอนบน และชุมชนอนุภาคตะวันตก เพื่อให้เป็นฐานเศรษฐกิจที่เกื้อหนุนกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการประสานการจัดการใช้ประโยชน์ที่ดินและการลงทุนโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานที่สอดคล้องกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของฐานการผลิตหลักของประเทศและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในภาคมหานครโดยมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดังนี้

1) จัดระเบียบการขยายตัวของชุมชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเพื่อพัฒนาให้เป็นศูนย์ธุรกิจ การเงิน การค้า และศูนย์ข่าวข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ในใจกลางเมืองมหานครให้รักษาและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมชุมชนที่ดีให้คงไว้ ในส่วนชุมชนชานมมหานครวางแผนพัฒนาระบบขนส่งมวลชนที่มีประสิทธิภาพเชื่อมโยงกับพื้นที่ชุมชนใจกลางมหานคร จัดโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานที่ได้มาตรฐานสำหรับพัฒนาที่อยู่อาศัย จัดระเบียบศูนย์ธุรกิจการค้าที่ช่วยรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนมหานครเพื่อบรรเทาความแออัดของใจกลางเมืองมหานคร ในชุมชนเมืองใหม่ในพื้นที่รอบนอกกรุงเทพมหานคร โดยเป็นชุมชนเมืองใหม่ที่มีศักยภาพ ที่เป็นแหล่งงานและรองรับกิจกรรมและการลงทุนจากกรุงเทพมหานคร โดยมีการจัดโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานที่ได้มาตรฐานสากลพร้อมทั้งจัดการด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป

2) กรพัฒนาชุมชนพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกทั้งโครงสร้างพื้นฐาน การใช้ที่ดินและโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมเพื่อบริการชุมชนเมืองต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการที่ทั่วถึง

3) แก้ไขปัญหาปัญหาจราจรในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มและสังคมให้ดีขึ้น โดยให้ความสำคัญต่อระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนที่มีประสิทธิภาพในการเดินทาง และเป็นตัวช่วยสนับสนุนการพัฒนาชุมชนชานเมือง ชุมชนเมืองใหม่และศูนย์ธุรกิจให้กระจายออกไปอย่างเป็นระบบ สนับสนุนหน่วยงานของรัฐและเอกชนย้ายแหล่งกิจกรรมขนาดใหญ่ออกสู่พื้นที่ที่จัดไว้นอกกรุงเทพมหานคร

4) กำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ โดยกำหนดพื้นที่เพื่อใช้ในการระบายน้ำในฤดูน้ำหลากตั้งแต่อ่างทองลงมาถึงสมุทรปราการ กำหนดพื้นที่รอยต่อระหว่างชุมชนเมืองให้มีความหนาแน่นน้อยเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมไว้ในระยะยาวและเป็นพื้นที่น้ำหลากเพื่อป้องกันน้ำท่วมในเขเมือง มีการกำหนดพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และพื้นที่สีเขียวเพื่อพัฒนาแหล่งอนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และเพิ่มพื้นที่สวนสาธารณะขนาดต่าง ๆ และให้รัฐเป็นแกนนำในการปรับปรุงและฟื้นฟูเมือง

5) ประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชนในการจัดการด้านผังเมืองอย่างเป็นระบบและเกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีบทบาทหลักในการพัฒนาและการจัดทำงบประมาณอย่างมีขั้นตอน

ผลจากการวางแผนพัฒนาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมาทำให้พื้นที่ของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลได้รับการพัฒนาให้เกิดความเชื่อมโยงกันมากยิ่งขึ้นและจังหวัดปริมณฑลได้กลายเป็นแหล่งรองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานครในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านของการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับอุตสาหกรรมและการเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของประชากรที่มีการอพยพมาสู่ภูมิภาคนี้เพิ่มมากขึ้น จึงทำให้เกิดการใช้ที่ดินที่สับสนและขาดแคลนการบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่ยังไม่ตอบสนองความต้องการของประชากรที่เพิ่มขึ้นให้ทั่วถึงได้

2) โครงสร้างระบบเมืองตามข้อเสนอของ JICA

จากการศึกษาขององค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (JICA) พบว่าจากการที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว การขยายตัวของเมืองจึงขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ จนถึงในแนวรัศมีวงแหวน 30 กิโลเมตรรอบ ๆ กรุงเทพมหานคร โดยมีการขยายตัวตามแกนหลัก 3 แกน คือ แกนตะวันออก ตะวันตก และทางด้านเหนือ จึงมีการกำหนดบทบาทของชุมชน โดยให้ชุมชนสมุทรปราการและชุมชนบางปู เป็นแหล่งอุตสาหกรรมหลักที่เชื่อมโยงกับพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก

3) ศูนย์กลางชุมชนในเขตมหานครตามข้อเสนอของ MIT

จากการศึกษาของ MIT พบว่ากรุงเทพมหานครมีการขยายตัวออกไปโดยรอบ และมีชุมชนเกิดใหม่ในรัศมี 40 กิโลเมตรจากใจกลางเมืองเดิม ทำให้เกิดปัญหาในการจัดสาธารณูปโภคให้ได้เพียงพอและต้องสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ไป จึงจำเป็นต้องมีการจัดระบบชุมชนเขตมหานครเพื่อให้การขยายตัวของกรุงเทพมหานครในรูปของการจัดตั้งศูนย์กลาง

ชุมชนใหม่ที่สามารถสร้างความสมดุลระหว่างที่ทำงานและบ้านพักอาศัย ซึ่งแผนดังกล่าวเกี่ยวเนื่องกับพื้นที่ของจังหวัดปริมณฑลด้วย โดยเสนอให้มีศูนย์ชุมชนชานเมืองเพื่อลดการขยายตัวของเมืองตามถนนสายหลักที่ไร้ทิศทาง และเพื่อสร้างคุณภาพของแหล่งที่พักอาศัยและแหล่งงาน ซึ่งจะเป็นการช่วยลดความจำเป็นในการเดินทางโดยศูนย์กลางชุมชนจะตั้งอยู่ในบริเวณที่มีบริการขนส่งมวลชนสามารถขยายไปได้ง่าย จึงเสนอให้มีศูนย์กลางชุมชนทั้ง 11 แห่ง กระจายอยู่ตามแนวถนนวงแหวนรอบนอก ได้แก่ ศูนย์ธัญบุรี ศูนย์ลำลูกกา ศูนย์มีนบุรีส่วนขยาย ศูนย์ลาดกระบัง ศูนย์บางพลีส่วนขยาย ศูนย์บางขุนเทียน ศูนย์ตลิ่งชัน ศูนย์บางบัวทอง ศูนย์ลาดหลุมแก้ว ศูนย์บางไทร และศูนย์บางปะอินส่วนขยาย โดยชุมชนชานเมืองจะต้องมีการวางแผนศูนย์พาณิชย์กรรมและแหล่งงานย่อยในเขตที่มีการขยายตัวเร็ว มีการพัฒนาอาคารพาณิชย์ อาคารสำนักงาน และอุตสาหกรรมเบา ตลอดจนที่พักอาศัยแบบหนาแน่นสูงมารวมในบริเวณศูนย์กลางมากกว่าจะให้กระจายตามถนนสายหลัก ทั้งนี้จะมีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็นมารองรับ

4) ระบบชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้จัดระบบชุมชนในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลออกเป็น 4 ระดับคือ เมืองหลวง ชุมชนหลัก ชุมชนรอง และชุมชนขนาดเล็ก ในปี พ.ศ.2540 ระบบชุมชนในภาคกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

- เมืองหลวง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร มีบทบาทเป็นศูนย์กลางทุกด้านในพื้นที่และของประเทศ

- ชุมชนหลัก เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีประชากรประมาณ 100,000 คนขึ้นไป ลักษณะเป็นศูนย์กลางการบริหารอุตสาหกรรม ย่านพักอาศัยหนาแน่น มีการบริการทางเศรษฐกิจและสังคมระดับสูงและมีเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งมีหน้าที่รับภาระจากกรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนที่มีการคมนาคมสะดวก และสาธารณูปโภคครบถ้วน สำหรับในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลบริเวณที่มีลักษณะเป็นชุมชนหลักของภาคได้แก่ เทศบาลนครนนทบุรี เทศบาลเมืองปากเกร็ด ในจังหวัดนนทบุรี และชุมชนเทศบาลนครสมุทรปราการ เทศบาลตำบลลำไทรเหนือ สุขาภิบาลด่านสำโรง สุขาภิบาลบางเมือง สุขาภิบาลบางปู เทศบาลตำบลสำโรงใต้ เทศบาลเมืองพระประแดง เทศบาลตำบลลาดหลุมแก้ว และสุขาภิบาลพระสมุทรเจดีย์ ซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่พื้นที่ติดกันในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอพระประแดงและอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ในจังหวัดนครปฐม ได้แก่เทศบาลเมืองนครปฐม

- ชุมชนรอง เป็นชุมชนขนาดกลางมีประชากรประมาณ 20,000-50,000 คน ทำหน้าที่เป็นย่านพักอาศัย ศูนย์กลางพาณิชย์กรรม และการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร ตลอดจนการบริการ ชุมชนรองที่พบในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลได้แก่ สุขาภิบาลบางพลี และสุขาภิบาลบางเสาธงในจังหวัดสมุทรปราการ เทศบาลเมืองสมุทรสาคร และสุขาภิบาลหลักห้า ในจังหวัดสมุทรสาคร เทศบาลเมืองคูคต เทศบาลตำบลประชาธิปไตย สุขาภิบาลคลองหลวง และสุขาภิบาลธัญบุรี ในจังหวัดปทุมธานี เทศบาลตำบลบางกรวย เทศบาลเมืองบางบัวทอง สุขาภิบาลบางศรีเมือง สุขาภิบาลปลายบาง ในจังหวัดนนทบุรี

- ชุมชนขนาดเล็ก ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการเกษตร มีการให้บริการและเป็นที่พักอาศัยในระดับท้องถิ่นของชุมชนเอง ได้แก่ชุมชนเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

3.1.2 การเชื่อมโยงของระบบคมนาคมขนส่ง

การคมนาคมของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ เส้นทางคมนาคมที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในปัจจุบันคือการคมนาคมขนส่งทางรถยนต์ การคมนาคมทางรถยนต์ระหว่างกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ในเขตปริมณฑลและภูมิภาคต่าง ๆ ประกอบด้วยเส้นทางหลักที่สำคัญคือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (พหลโยธิน) จากกรุงเทพมหานคร ถึงอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยมีแยกเข้าทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 (แจ้งวัฒนะ-รามอินทรา) เชื่อมต่อระหว่างจังหวัดนนทบุรีกับกรุงเทพมหานคร และจังหวัดทางภาคตะวันออก ได้แก่ ฉะเชิงเทราและสมุทรปราการ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 (คูคต-ลำลูกกา) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 306 (รังสิต-องครักษ์-นครนายก) เชื่อมต่อระหว่างถนนพหลโยธิน กับจังหวัดนครนายก ผ่านอำเภอลำลูกกา อำเภอคลองหลวง และอำเภอธัญบุรี อำเภอองครักษ์ ไปยังจังหวัดนครนายก และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 346 แยกจากถนนพหลโยธินไปยังจังหวัดปทุมธานี ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) จากกรุงเทพมหานครถึงอำเภอดอนเมือง จังหวัดตราด ผ่านอำเภอเมือง และอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางนา-ตราด) แยกจากถนนสุขุมวิทที่เขตบางนา ผ่านอำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ไปบรรจบถนนสุขุมวิทที่อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (เพชรเกษม) จากกรุงเทพมหานคร ถึงตำบลคลองพร้าว จังหวัดสงขลา โดยผ่านจังหวัดนครปฐม ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 (ธนบุรี-ปากท่อ) จากกรุงเทพมหานคร ผ่านจังหวัดสมุทรสาคร ไปบรรจบถนนเพชรเกษมที่อำเภopakท่อ จังหวัดราชบุรี ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 338 (บางกอกน้อย-นครชัยศรี) จากกรุงเทพมหานคร ผ่านเขตบางกอกน้อย เขตตลิ่งชัน ไปบรรจบถนนเพชรเกษมที่อำเภอนครชัยศรี และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 332 (นครชัยศรี-สุพรรณบุรี) แยกจากถนนเพชรเกษมที่อำเภอนครชัยศรีไปยังจังหวัดสุพรรณบุรี ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 (บางบัวทอง-สุพรรณบุรี) จากอำเภอบางบัวทอง ผ่านอำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ไปยังจังหวัดสุพรรณบุรี นอกจากนี้ยังมีระบบทางหลวงพิเศษและระบบทางด่วนเพื่อเชื่อมโยงการคมนาคมขนส่งภายในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเข้าด้วยกันและเป็นการระบายการจราจรให้ออกจากเขตชั้นในและไม่ให้ผ่านเข้ามาในเขตชุมชนหนาแน่นได้แก่ ทางหลวงหมายเลข 37 (วงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันตก) เริ่มจากถนนธนบุรี-ปากท่อ ในเขตจอมทอง ผ่านเขตภาษีเจริญ เขตตลิ่งชัน อำเภอบางบัวทอง อำเภอลาดหลุมแก้ว ไปบรรจบถนนพหลโยธินที่อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 9 (บางปะอิน-บางพลี หรือวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันออก) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 7 (กรุงเทพ-ชลบุรีสายใหม่) เป็นทางหลวงพิเศษเก็บค่าผ่านทาง ซึ่งช่วยผ่อนคลายปัญหาการจราจรด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานครและถนนบางนา-ตราด ในเขตจังหวัดสมุทรปราการไปได้บ้าง ด้านระบบทางด่วนมีเส้นทางที่สำคัญได้แก่ เส้น

ทางสายดาวคะนอง-บางนา-บางปะกง เชื่อมต่อพื้นที่ในแนวตะวันออก-ตะวันตก เส้นทางสายบางโคล่-แจ้งวัฒนะ-บางพูน เชื่อมต่อพื้นที่ในแนวเหนือ-ใต้ และเส้นทางสายอาจนรงค์-เอกมัย-รามอินทรา เชื่อมต่อพื้นที่ด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานคร

นอกจากการคมนาคมขนส่งทางรถยนต์แล้ว ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลยังเป็นศูนย์กลางคมนาคมทางรถไฟที่สำคัญที่สุดของประเทศ โดยมีชุมทางรถไฟอยู่ที่หัวลำโพง มีเส้นทางรถไฟติดต่อกับภาคต่างๆ คือทางรถไฟสายเหนือ (กรุงเทพฯ-เชียงใหม่) ทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ (กรุงเทพฯ-อุบลราชธานี และกรุงเทพฯ-หนองคาย) ผ่านจังหวัดปทุมธานี ทางรถไฟสายตะวันออก (กรุงเทพฯ-ฉะเชิงเทรา-อรัญประเทศ และกรุงเทพฯ-ฉะเชิงเทรา-บ้านพลูตาหลวง) และทางรถไฟสายใต้ กรุงเทพฯ-สุโขทัย-ภูเก็ต ผ่านเขตตลิ่งชัน และจังหวัดนครปฐม

การคมนาคมขนส่งทางน้ำ มีท่าเรือกรุงเทพ (คลองเตย) เป็นท่าเรือสำคัญของภูมิภาคซึ่งใช้ขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ และยังมีท่าเทียบเรือขนถ่ายสินค้าเรียงรายอยู่บริเวณสองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่จังหวัดปทุมธานีลงมาถึงจังหวัดสมุทรปราการรวมทั้งท่าเทียบเรือโดยสารที่รับส่งประชาชนผู้โดยสารบริเวณสองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีบริการของบริษัทรับสัมปทานเดินเรือในแม่น้ำเจ้าพระยา 2 บริษัท ได้แก่ บริษัทเรือด่วนเจ้าพระยา จำกัด และบริษัทเรือด่วนแหลมทอง จำกัด นอกจากนี้ยังมีการให้บริการเดินเรือยนต์โดยสารข้ามฟาก และเรือยนต์โดยสารเพลลาใบจักรยาว (เรือหางยาว) ขึ้นในบริเวณกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงรวมทั้งเรือรับส่งบริการด้านการท่องเที่ยวทางน้ำซึ่งเป็นที่นิยมมากในปัจจุบันอีกด้วย

ด้านการคมนาคมทางอากาศ มีสนามบินพาณิชย์ที่สำคัญคือท่าอากาศยานกรุงเทพ (ดอนเมือง) ซึ่งเป็นสนามบินทางพาณิชย์ที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคพื้นเอเชีย และรัฐบาลได้มีโครงการสร้างสนามบินแห่งใหม่ที่บริเวณหนองจอกในจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างการดำเนินการเริ่มก่อสร้าง คาดว่าจะแล้วเสร็จและเปิดบริการได้ในปี พ.ศ.2547 นอกจากนี้ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลยังมีสนามบินทางการทหารอยู่อีก 2 แห่งคือ ที่ บน.6 กองทัพอากาศ ดอนเมือง และที่ กำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

3.1.3 การบริการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ

ในปีงบประมาณ พ.ศ.2539 กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีโรงไฟฟ้า 42 แห่ง มีการใช้กระแสไฟฟ้าทั้งสิ้น 40,117.219 ล้านกิโลวัตต์ต่อชั่วโมง แบ่งเป็นการใช้ประเภทธุรกิจและอุตสาหกรรมร้อยละ 79.0 ที่อยู่อาศัยร้อยละ 16.7 และอื่นๆ ร้อยละ 4.2 จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้ารวม 2,316,987 ราย เพิ่มขึ้นจากปีงบประมาณ 2538 จำนวน 118,252 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 5.4 ต่อปี กรุงเทพมหานครมีการใช้กระแสไฟฟ้ามากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 53.6 ของการใช้กระแสไฟฟ้าภายในภาค รองลงมาได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ ปทุมธานี สมุทรสาคร นครปฐม และนนทบุรี ตามลำดับ ด้านกำลังการผลิตน้ำประปาในปีงบประมาณ พ.ศ.2539 กรุงเทพมหานครและปริมณฑลสามารถผลิตน้ำประปาได้รวมกันจำนวนประมาณ 1,585.3 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี

ด้านการใช้โทรศัพท์ ในปีงบประมาณ พ.ศ.2539 กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีเลขหมายโทรศัพท์ทั้งสิ้น 1,640,049 เลขหมาย คิดเป็นร้อยละ 65.9 ของจำนวนเลขหมายทั่วประเทศ กรุงเทพมหานคร มีเลขหมายมากที่สุดเท่ากับ 1,330,014 เลขหมาย รองลงมาได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานีนครปฐม และสมุทรสาคร มีจำนวน 116,552 , 104,243 , 47,496 , 26,336 , และ 15,408 เลขหมาย ตามลำดับ ด้านการบริการไปรษณีย์ ในปีงบประมาณ 2539 กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีที่ทำการไปรษณีย์รวมทั้งสิ้น 171 แห่ง มีจำนวนไปรษณีย์ภัณฑ์ธรรมดา 794 ล้านชิ้น บริการพิเศษ 50.4 ล้านชิ้น พัสดุไปรษณีย์ 5.7 ล้านชิ้น และบริการโทรเลข 1.7 ล้านชิ้น

3.1.4 การบริการการศึกษาและสาธารณสุข

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปีการศึกษา 2539 สรุปข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษาเกี่ยวกับจำนวนโรงเรียน นักเรียน และครู ของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลไว้ดังนี้ จำนวนโรงเรียน 2,744 แห่ง นักเรียนสายสามัญ 1,633,508 คน และครู 82,411 คน จังหวัดสมุทรปราการ อัตราส่วนนักเรียนต่อครูมากที่สุดเท่ากับ 23:1 และจังหวัดนนทบุรี มีอัตราน้อยที่สุดของภาคคือ 18:1

เป็นที่น่าสังเกตว่าในปัจจุบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาและสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนได้กระจายตัวออกมายังเขตปริมณฑลมากขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ลำลูกกา มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เป็นต้น

ทางด้านสาธารณสุขของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในปี 2538 พบว่ามีจำนวนสถานพยาบาล 165 แห่ง แพทย์ 6,830 คน พยาบาล 20,174 คน และเตียงผู้ป่วย 28,085 เตียง โดยมีอัตราส่วนประชากรต่อแพทย์ 1 คน เท่ากับ 1,494 คน จังหวัดที่มีอัตราส่วนประชากรต่อแพทย์มากที่สุดคือ จังหวัดนครปฐม เท่ากับ 5,462:1 และจังหวัดที่มีอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากรน้อยที่สุดคือ จังหวัดนนทบุรี เท่ากับ 1,159 :1 สำหรับการตายด้วยสาเหตุที่สำคัญนั้น ประชากรในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลตายด้วยโรคหัวใจมากที่สุด รองลงมาได้แก่โรคมะเร็งทุกชนิด อุบัติเหตุ และการเป็นพิษ ตามลำดับ ซึ่งในปัจจุบันพื้นที่จังหวัดปริมณฑลได้กลายเป็นแหล่งรองรับการขยายตัวด้านบริการสาธารณสุขจากกรุงเทพมหานครด้วยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะโรงพยาบาลขนาดใหญ่ที่ให้บริการเฉพาะโรค เช่น โรงพยาบาลศรีธัญญา โรงพยาบาลโรคทรวงอก โรงพยาบาลโรคเรื้อน และโรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์ เป็นต้น

3.1.5 การขยายตัวของประชากร

ประชากรในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในปี พ.ศ.2540 มีจำนวนทั้งสิ้น 9,114,852 คน คิดเป็นร้อยละ 15.0 ของประชากรทั้งประเทศ เป็นชาย 4,407,410 คน หญิง

4,644,442 คน แยกเป็นประชากรในกรุงเทพมหานครซึ่งมีมากที่สุดเท่ากับ 5,604,772 คน คิดเป็นร้อยละ 61.5 และจังหวัดปริมณฑล 3,510,080 คน คิดเป็นร้อยละ 38.5 ของประชากรทั้งภาค จังหวัดที่มีประชากรน้อยที่สุดคือจังหวัดสมุทรสาคร มีประชากร 407,146 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 ของประชากรทั้งภาค ตามลำดับ โดยกรุงเทพมหานครมีความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยต่อพื้นที่มากที่สุดคือประมาณ 3,573 คนต่อตารางกิโลเมตร ในขณะที่จังหวัดนนทบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร ปทุมธานี และนครปฐม มีความหนาแน่นของประชากรประมาณ 1,282 , 952 , 478 , 371 และ 350 คนต่อตารางกิโลเมตร ตามลำดับ

ด้านการเปลี่ยนแปลงประชกรนั้น จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงประชากรของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในช่วงปี พ.ศ. 2513-2533 พบว่าในช่วง 20 ปีแรก (พ.ศ.2513-2533) จากการสำมะโนประชากรปี 2513 , 2523 และ 2533 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าในปี พ.ศ.2513 กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีประชากรจำนวน 4,496,190 คน เป็นประชากรในกรุงเทพมหานคร 3,068,336 คน และประชากรในจังหวัดปริมณฑล 1,427,854 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 68.24 และร้อยละ 31.76 ของประชากรทั้งภาค ตามลำดับ และในปี พ.ศ.2523 กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีประชากรรวมจำนวน 6,606,172 คน เป็นประชากรในกรุงเทพมหานคร 4,697,498 คน ประชากรในจังหวัดปริมณฑล 1,908,674 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 71.60 และร้อยละ 28.90 ของประชากรทั้งภาค ตามลำดับ อัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 4.69 ต่อปี โดยมีการขยายตัวในกรุงเทพมหานครร้อยละ 5.31 และจังหวัดปริมณฑลร้อยละ 3.37 ต่อปี จังหวัดในปริมณฑลที่มีอัตราการขยายตัวของประชากรสูงสุดในช่วงดังกล่าวคือจังหวัดสมุทรปราการ อัตราการขยายตัวร้อยละ 4.72 ต่อปี และในปี พ.ศ.2533 กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีประชากรรวม 8,334,667 คน เป็นประชากรในกรุงเทพมหานคร 5,627,204 คน และประชากรในจังหวัดปริมณฑล จำนวน 2,707,463 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 62.73 และร้อยละ 37.27 ประชากรทั้งภาค ตามลำดับ อัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 2.62 ต่อปี โดยมีการขยายตัวในกรุงเทพมหานครร้อยละ 1.98 และจังหวัดปริมณฑลร้อยละ 4.19 ต่อปี จังหวัดที่มีอัตราการขยายตัวของประชากรสูงสุดในช่วงเวลาดังกล่าวคือจังหวัดสมุทรปราการ อัตราการขยายตัวร้อยละ 5.88 ต่อปี และในช่วงปี 2533-2540 จากข้อมูลของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง พบว่าในปี พ.ศ.2533 กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีประชากรรวมจำนวน 8,538,610 คน เป็นประชากรในกรุงเทพมหานคร 5,546,937 คน และประชากรในจังหวัดปริมณฑลเท่ากับ 2,991,673 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 63.86 และร้อยละ 36.14 ของประชากรทั้งภาค ตามลำดับ และในปี พ.ศ.2540 กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีประชากรรวมจำนวน 9,114,852 คน แยกเป็นประชากรในกรุงเทพมหานคร 5,604,772 คน และประชากรในจังหวัดปริมณฑล 3,510,080 คน คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 61.49 และร้อยละ 38.51 ของประชากรทั้งภาค ตามลำดับ อัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 1.06 ต่อปี โดยมีการขยายตัวในกรุงเทพมหานครร้อยละ 0.30 และจังหวัดปริมณฑลร้อยละ 2.48 ต่อปี จังหวัดในปริมณฑลที่มีอัตราการขยายตัวของประชากรสูงสุดคือ จังหวัดปทุมธานี อัตราการขยายตัวร้อยละ 4.41 ต่อปี

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร จากการศึกษาข้อมูลการสำมะโนประชากรโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ และจากฐานข้อมูลสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง พบว่าในปี พ.ศ.2513 มีประชากรกระจุกตัวอยู่อย่างหนาแน่นเกิน 10,000 คนต่อตารางกิโลเมตรในบริเวณเขตกรุงเทพมหานครชั้นใน และความหนาแน่นค่อยๆ ลดลงในเขตชั้นนอก ในขณะที่พื้นที่ในจังหวัดปริมณฑลมีความหนาแน่นต่ำกว่า 500 คนต่อตารางกิโลเมตร ยกเว้นอำเภอประประแดง อำเภอปากเกร็ด และอำเภอเมืองนนทบุรี และในปี 2523 การขยายตัวของเขตชั้นในยังคงต่อเนื่อง ยกเว้นอำเภอพระนคร ซึ่งมีจำนวนประชากรลดลง ความหนาแน่นของประชากรได้ขยายตัวออกไปยังเขตชั้นกลางและชั้นนอกตามลำดับ ในช่วงนี้กรุงเทพมหานครมีอัตราการขยายตัวประชากรสูงมาก เฉลี่ยร้อยละ 5.31 ต่อปี ในขณะที่พื้นที่ 5 จังหวัดปริมณฑล มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3.33 ต่อปี ในขณะที่จังหวัดในปริมณฑลมีอัตราการขยายตัวที่ต่ำกว่าคือระหว่างร้อยละ 2.23 - 4.72 ต่อปี อัตราการขยายตัวของประชากรในจังหวัดปริมณฑลเป็นไปไม่สม่ำเสมอโดยจังหวัดสมุทรปราการ มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 4.72 ต่อปี รองลงมาคือจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม และสมุทรสาคร มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 3.74 , 3.41 , 2.48 , และ 2.23 ตามลำดับ

ในปี 2533 ประชากรยังคงหนาแน่นอยู่ในเขตชั้นกลางโดยกระจายออกไปสู่พื้นที่ชั้นกลางและพื้นที่ชั้นนอกรวมทั้งในเขตจังหวัดปริมณฑลมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงประชากรในช่วงปี 2523-2533 พบว่าการขยายตัวของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครโดยรวมได้ชะลอตัวลงเหลือเพียงร้อยละ 1.98 ต่อปี โดยเฉพาะในเขตชั้นในมีเขตที่มีประชากรลดลงได้แก่ เขตพระนคร บางรัก ปทุมวัน บ่อมปราบศัตรูพ่าย สัมพันธวงศ์ พญาไท บางกอกน้อย และเขตคลองสาน ส่วนในเขตชั้นนอกและในจังหวัดปริมณฑลมีประชากรหนาแน่นเพิ่มมากขึ้น เขตที่มีอัตราเพิ่มของประชากรสูงมากกว่าร้อยละ 7.0 ต่อปี ได้แก่ เขตบางกะปิ หนองแขม มีนบุรี ลาดกระบัง ดลิ่งชัน ราษฎร์บูรณะ และบางเขน ตามลำดับ ส่วนในจังหวัดปริมณฑลปรากฏว่ามีการเพิ่มขึ้นของประชากรในทุกพื้นที่ยกเว้นที่อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีประชากรลดลง อำเภอที่มีอัตราเพิ่มของประชากรมากกว่าร้อยละ 7.0 ต่อปี ได้แก่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม อำเภอบางพลีและอำเภอบางบัว จังหวัดสมุทรปราการ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ตามลำดับ อัตราการขยายตัวของประชากรในจังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรสาคร และนครปฐมมีประชากรเพิ่มขึ้นจากเดิมด้วยอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 5.88 , 5.54 , 3.15 , 2.99 และ 2.76 ต่อปีตามลำดับ

การเปลี่ยนแปลงประชากรในช่วงปี พ.ศ.2533-2540 พบว่าการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากรของกรุงเทพมหานครพบว่าการกระจายตัวออกห่างจากศูนย์กลางมากกว่าในช่วงปี พ.ศ. 2513-2533 โดยมีประชากรเพิ่มมากขึ้นที่เขตชั้นนอกของกรุงเทพมหานครและอำเภอที่ต่อเนื่องไปในเขตปริมณฑลได้แก่ เขตบางเขน บึงกุ่ม มีนบุรี ลาดกระบัง และเขตหนองจอก ทางตะวันตกได้แก่เขตหนองแขม และดลิ่งชัน และบางขุนเทียน สำหรับจังหวัดปริมณฑลได้แก่ อำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอบางบัวทอง อำเภอบางใหญ่ อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอลำลูกกา อำเภอคลองหลวง และอำเภอธัญบุรี

ในการพิจารณาเขตเมืองและชนบท ได้พิจารณาจากลักษณะทางด้านการบริหารเขตปกครอง โดยให้ประชากรในเขตเทศบาลและสุขาภิบาล รวมทั้งกรุงเทพมหานครเป็นประชากรเมืองและประชากรนอกเขตการปกครองดังกล่าวเป็นประชากรเขตชนบท โดยในปี พ.ศ.2535 ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีประชากรเมือง 6,883,569 คน ประชากรเขตชนบท 1,777,659 คน สัดส่วนประชากรเมืองต่อประชากรชนบทเท่ากับร้อยละ 79.5 และ 20.5 ของประชากรในภาค ตามลำดับ นอกจากนี้กรุงเทพมหานครซึ่งถือว่าเป็นประชากรเมืองทั้งหมดแล้ว จังหวัดในปริมณฑลที่มีสัดส่วนประชากรเมืองสูงสุดคือจังหวัดนนทบุรี สัดส่วนประชากรเมืองร้อยละ 68.7 รองลงมาคือจังหวัดปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร และนครปฐม ตามลำดับ โดยมีสัดส่วนประชากรเมืองร้อยละ 47.5 , 38.3 , 35.8 และ 23.2 ตามลำดับ

ต่อมาในปี พ.ศ.2540 ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีประชากรเมือง 7,353,488 คน ประชากรเขตชนบท 1,761,334 คน สัดส่วนประชากรเมืองต่อประชากรชนบทเท่ากับร้อยละ 80.7 และ 19.3 ของประชากรในภาค ตามลำดับ จังหวัดในปริมณฑลที่มีสัดส่วนประชากรเมืองสูงสุดคือจังหวัดสมุทรปราการ สัดส่วนประชากรเมืองร้อยละ 65.1 รองลงมาคือจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร และนครปฐม ตามลำดับ โดยมีสัดส่วนประชากรเมืองร้อยละ 62.0 , 43.1 , 39.2 และ 28.26 ตามลำดับ จังหวัดที่มีอัตราการขยายตัวของประชากรเมืองสูงสุดคือจังหวัดสมุทรปราการ อัตราการขยายตัวร้อยละ 19.9 ในขณะที่อัตราการขยายตัวของประชากรในชนบทลดลงเป็นร้อยละ -8.1 ต่อปี ตามลำดับ รองลงมาได้แก่จังหวัดนครปฐม อัตราการขยายตัวของประชากรเมืองร้อยละ 7.6 และอัตราการขยายตัวของประชากรชนบทเป็นร้อยละ 0.9 ต่อปี จังหวัดสมุทรสาคร มีอัตราการขยายตัวของประชากรเมืองร้อยละ 2.4 ต่อปี และมีอัตราการขยายตัวของประชากรชนบทเฉลี่ยร้อยละ 1.5 ต่อปี ส่วนในจังหวัดนนทบุรีและปทุมธานี มีแนวโน้มของการเพิ่มขึ้นของประชากรในเขตชนบทมากกว่าในเขตเมือง

3.1.6 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

1) การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านการเกษตร

ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำท่าจีนจึงทำให้สภาพพื้นที่ของภาคเหมาะต่อการทำการเกษตรและเพาะปลูกพืช แต่อย่างไรก็ตามความเจริญทางด้านธุรกิจ อุตสาหกรรม และการขยายตัวของเขตเมือง รวมทั้งปัญหาที่เกิดจากน้ำเสียจากอาคารบ้านเรือนและโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้บริเวณพื้นที่ที่ใช้เพื่อการเกษตรลดลง จากข้อมูลสถิติทางการเกษตร พบว่าในปี พ.ศ.2536 กรุงเทพมหานครมีการใช้ประโยชน์จากที่ดินเพื่อการเกษตร 242,721 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 24.8 ของเนื้อที่ทั้งหมด ใช้เป็นที่เพาะปลูกข้าว ร้อยละ 66.7 ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น ร้อยละ 18.4 ปลูกพืชผักและไม้ดอก ร้อยละ 7.2 และเป็นที่อยู่อาศัยร้อยละ 2.2 ของเนื้อที่ใช้ประโยชน์ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างปี 2536 กับปี 2533 ที่ดินที่ใช้เพื่อการเกษตรลดลง 79,180 ไร่

ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมของจังหวัดในเขตปริมณฑล พบว่าการใช้ประโยชน์จากที่ดินสำหรับการเกษตรมีทั้งสิ้น 2,022,347 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 52.2 ของพื้นที่ในเขตปริมณฑล จำแนกตามการใช้ประโยชน์ที่ดินดังนี้คือ เป็นที่นา ร้อยละ 60.1 ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นร้อยละ 20.4 ปลูกพืชไร่ร้อยละ 7.6 และใช้เป็นที่อยู่อาศัยร้อยละ 4.1 ของเนื้อที่ใช้ประโยชน์ และเช่นเดียวกันถ้าเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างปี 2536 กับปี 2533 จะพบว่าเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรลดลง

2) ผลิตภัณฑ์มวลรวมและโครงสร้างการผลิต

ในปี 2538 มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค (GRP) ตามราคาประจำปีของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีรวมทั้งสิ้น 2,165,448 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 51.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP : 4,202,835 ล้านบาท) โดยสาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่าการผลิตสูงสุดเท่ากับ 760,561 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 18.1 ของการผลิตรวมทั้งภาค รองลงมาได้แก่ สาขาการค้าส่งและค้าปลีก สาขาบริการ การธนาคารประกันภัยและธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ และสาขาคมนาคมและการขนส่ง คิดเป็นร้อยละ 8.8, 6.7, 5.4 และ 5.0 ของการผลิตรวมทั้งภาค ตามลำดับ จังหวัดที่มีมูลค่าการผลิตรวม (GPP) สูงที่สุดคือกรุงเทพมหานคร มีมูลค่า 1,652,599 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 39.3 ของการผลิตรวมทั้งภาค รองลงมาได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ ปทุมธานี สมุทรสาคร และนนทบุรี ซึ่งมีมูลค่าการผลิตรวม คิดเป็นร้อยละ 4.1, 2.8, 2.0 และ 1.7 ของการผลิตรวมทั้งภาค ตามลำดับ ส่วนจังหวัดนครปฐม มีมูลค่าการผลิตต่ำสุดในภาคเท่ากับ 62,701 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 1.5 ของการผลิตรวมทั้งภาค

ส่วนความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจในช่วงระหว่างปี 2534-2538 มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ตามราคาคงที่ปี พ.ศ.2531 ได้เพิ่มขึ้นจาก 1,099,077.5 ล้านบาทในปี พ.ศ.2533 เป็นมูลค่า 1,525,984.5 ล้านบาทในปี พ.ศ.2538 อัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 8.9 ต่อปี สำหรับการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจในภาคนี้ นอกจากจะเป็นศูนย์กลางทางด้านอุตสาหกรรมแล้วทางด้านการค้าและด้านการเงินก็มีบทบาทสูงเช่นกัน โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครยังคงเป็นศูนย์กลางทางการค้าและด้านการเงินการธนาคาร ซึ่งในปี พ.ศ.2538 สาขาอุตสาหกรรมมีอัตราการขยายตัวสูงถึงร้อยละ 9.3 สำหรับสาขาการผลิตอื่นที่มีอัตราการขยายตัวสูงขึ้นมากในปีนี้คือ สาขาเหมืองแร่และย่อยหิน สาขาคมนาคมและขนส่ง และสาขาไฟฟ้าและประปา คิดเป็นร้อยละ 12.7, 11.3, และ 11.1 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดต่างๆ ในภาคช่วงระหว่างปี พ.ศ.2533-2538 ปรากฏว่าจังหวัดสมุทรสาครมีอัตราการขยายตัวสูงสุดในภาค โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 17.5 ต่อปี รองลงมาได้แก่ จังหวัดนครปฐม ปทุมธานี กรุงเทพมหานคร นนทบุรี และสมุทรปราการ ซึ่งมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 16.7, 15.5, 8.3, 8.1 และ 2.3 ตามลำดับ เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายจังหวัดจะพบว่าโครงสร้างการผลิตของแต่ละจังหวัดมีสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตหลัก และมีสาขาอื่นเป็นสาขารองรองที่แตกต่างกันตามลำดับ ดังนี้

ตารางที่ 3.1

อัตราการขยายตัวและมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดในภาคกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2534-2538

จังหวัด	พ.ศ. 2534		พ.ศ.2538		อัตราการขยายตัวเฉลี่ย (ร้อยละปี)
	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวล	ร้อยละ	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวล	ร้อยละ	
กรุงเทพมหานคร	843,329.80	76.7	1,168,512.20	76.2	9.6
นครปฐม	22,501.60	2.0	44,007.80	2.9	23.9
นนทบุรี	33,670.40	3.1	48,649.10	3.2	11.1
ปทุมธานี	47,859.30	4.4	87,279.30	5.7	20.6
สมุทรปราการ	119,278.60	10.9	124,241.30	8.1	1.0
สมุทรสาคร	32,437.30	3.0	60,790.00	4.0	21.9
รวม	1,099,077.00	100.00	1,533,479.70	100.0	9.9

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ.2534 มีสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตหลัก รองลงมาได้แก่ สาขาค้าส่ง-ค้าปลีก และสาขาบริการ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 33.2 , 20.9 และ 13.5 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ตามลำดับ ต่อมาในปี พ.ศ.2538 พบว่าสาขาอุตสาหกรรมยังคงเป็นสาขาการผลิตหลักของกรุงเทพมหานคร โดยมีสัดส่วนการผลิตลดลงเป็นร้อยละ 30.8 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด รองลงมาได้แก่ สาขาค้าส่ง-ค้าปลีก และสาขาร้านอาหาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์ มีสัดส่วนมูลค่าการผลิตคิดเป็นร้อยละ 20.5 และ 12.7 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ตามลำดับ สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวสูงสุดได้แก่ สาขาร้านอาหาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์ รองลงมาได้แก่ สาขาคมนาคมขนส่ง และสาขาที่อยู่อาศัย โดยมีอัตราการขยายตัวของมูลค่าการผลิตเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 27.7 , 11.7 และ 8.8 ตามลำดับ สาขาที่มีแนวโน้มการผลิตลดลงได้แก่ สาขาประมง และบริการทางการเกษตร

- สมุทรปราการ ปี พ.ศ.2534 มีสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตหลัก รองลงมาได้แก่ สาขาเกษตรกรรม และสาขาค้าส่ง-ค้าปลีก คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 71.9 , 5.8 และ 5.4 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ตามลำดับ ต่อมาในปี พ.ศ.2538 พบว่าสาขาอุตสาหกรรมยังคงเป็นสาขาการผลิตหลักของจังหวัดสมุทรปราการ โดยมีสัดส่วนการผลิตลดลงเป็นร้อยละ 62.4 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด รองลงมาได้แก่ สาขาค้าส่ง-ค้าปลีก และสาขาเกษตรกรรม มีสัดส่วนมูลค่าการผลิตคิดเป็นร้อยละ 7.1 และ 6.0 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด(GPP) ตามลำดับ สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวสูงสุดได้แก่ สาขาคมนาคมขนส่ง สาขาก่อสร้าง และสาขาบริการ โดยมีอัตราการขยายตัวของมูลค่าการผลิตเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 19.1 , 17.3 และ 16.3 ตามลำดับ สาขาที่มีแนวโน้มการผลิตลดลงได้แก่ สาขาอุตสาหกรรม และสาขาในภาคเกษตรกรรมยกเว้นด้านการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย

- ปทุมธานี ปี พ.ศ.2534 มีสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตหลัก รองลงมาได้แก่ สาขาก่อสร้าง และสาขาค้าส่ง-ค้าปลีก คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 65.2 , 7.2 และ 6.4 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ตามลำดับ ต่อมาในปี พ.ศ.2538 สาขาอุตสาหกรรมยังคงเป็นสาขาการผลิตหลักของจังหวัดปทุมธานี โดยมีสัดส่วนการผลิตเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 68.1 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด รองลงมาได้แก่ สาขาก่อสร้าง และสาขาไฟฟ้า-ประปา มีสัดส่วนมูลค่าการผลิตคิดเป็นร้อยละ 5.0 และ 5.0 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ตามลำดับ สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวสูงสุดได้แก่ สาขาคมนาคมขนส่ง สาขาก่อสร้าง และสาขาร้านอาหาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์ โดยมีอัตราการขยายตัวของมูลค่าการผลิตเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 42.1 , 34.3 และ 24.2 ตามลำดับ สาขาที่มีแนวโน้มการผลิตลดลงได้แก่ สาขาปศุสัตว์ ประมง และบริการทางการเกษตร

- นนทบุรี ปี พ.ศ.2534 มีสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตหลัก รองลงมาได้แก่ สาขาก่อสร้าง และสาขาค้าส่ง-ค้าปลีก คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 47.3 , 11.8 และ 11.8 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ตามลำดับ ต่อมาในปี พ.ศ.2538 พบว่าสาขาอุตสาหกรรมยังคง

เป็นสาขาการผลิตหลักของจังหวัดนนทบุรี โดยมีสัดส่วนการผลิตลดลงเป็นร้อยละ 33.4 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด รองลงมาได้แก่ สาขาก่อสร้าง และสาขาค้าส่ง-ค้าปลีก มีสัดส่วนมูลค่าการผลิตคิดเป็นร้อยละ 19.8 และ 12.7 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ตามลำดับ สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวสูงสุดได้แก่ สาขาก่อสร้าง สาขาคมนาคมขนส่ง และสาขาธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์ โดยมีอัตราการขยายตัวของมูลค่าการผลิตเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 35.5 , 34.7 และ 26.7 ตามลำดับ สาขาที่มีแนวโน้มการผลิตลดลงได้แก่ สาขาการปิโตรเลียม ปศุสัตว์ และบริการทางการเกษตร

- สมุทรสาคร ปี พ.ศ.2534 มีสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตหลัก รองลงมาได้แก่ สาขาเกษตรกรรม และสาขาค้าส่ง-ค้าปลีก คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 57.7 , 16.4 และ 6.7 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ตามลำดับ ต่อมาในปี พ.ศ.2538 พบว่าสาขาอุตสาหกรรมยังคงเป็นสาขาการผลิตหลักของจังหวัดสมุทรสาคร โดยมีสัดส่วนการผลิตเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 64.3 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด รองลงมาได้แก่ สาขาเกษตรกรรม และสาขาไฟฟ้า-ประปา มีสัดส่วนมูลค่าการผลิตคิดเป็นร้อยละ 13.6 และ 5.7 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ตามลำดับ สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวสูงสุดได้แก่ สาขาก่อสร้าง อุตสาหกรรม และคมนาคมขนส่ง โดยมีอัตราการขยายตัวของมูลค่าการผลิตเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 52.6 , 27.3 และ 27.1 ตามลำดับ สาขาที่มีแนวโน้มการผลิตลดลงได้แก่ สาขาปิโตรเลียม และบริการทางการเกษตร

- นครปฐม ปี พ.ศ.2534 มีสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตหลัก รองลงมาได้แก่ สาขาเกษตรกรรม และสาขาค้าส่ง-ค้าปลีก คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 28.6 , 21.0 และ 15.3 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ตามลำดับ ต่อมาในปี พ.ศ.2538 พบว่าสาขาอุตสาหกรรมยังคงเป็นสาขาการผลิตหลักของจังหวัดนครปฐม โดยมีสัดส่วนการผลิตเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 47.9 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด รองลงมาได้แก่ สาขาค้าส่ง-ค้าปลีก และสาขาเกษตรกรรม มีสัดส่วนมูลค่าการผลิตคิดเป็นร้อยละ 10.4 และ 10.1 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ตามลำดับ ทั้งนี้การผลิตในภาคเกษตรมีมูลค่าลดลง และการผลิตสาขาค้าส่ง-ค้าปลีก มีมูลค่าเพิ่มขึ้น สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวสูงสุดได้แก่ สาขาก่อสร้าง สาขาอุตสาหกรรม และสาขาธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์ โดยมีอัตราการขยายตัวของมูลค่าการผลิตเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 74.9 , 56.8 และ 39.3 ตามลำดับ สาขาที่มีแนวโน้มการผลิตลดลงได้แก่ สาขาในภาคเกษตรกรรม ยกเว้นสาขาประมง และการแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย

นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 เป็นต้นมา รัฐบาลได้มีนโยบายกระจายโรงงานอุตสาหกรรมและประชากรออกจากกรุงเทพมหานครโดยกำหนดให้จังหวัดในปริมณฑลของกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมและประชากรจากกรุงเทพมหานคร ลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดในปริมณฑลของกรุงเทพมหานครจึงเปลี่ยนจากการมีสัดส่วนในภาคการผลิตขั้นปฐมภูมิ (เกษตรกรรม) เป็นส่วนใหญ่ มาเป็นการผลิตสินค้าขั้นทุติยภูมิ (อุตสาหกรรม) เป็นหลักตามนโยบายการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมและแปรสภาพมาเป็นการผลิตในสาขาตติยภูมิ (การค้าและบริการ) จังหวัดที่ยังคงมีสัดส่วนมูลค่า

การผลิตในภาคเกษตรกรรมค่อนข้างสูงและมีแนวโน้มการพัฒนาที่เปลี่ยนจากการผลิตภาคเกษตรกรรมมาเป็นภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้นได้แก่ จังหวัดนครปฐมและสมุทรสาคร ส่วนจังหวัดปทุมธานี มีแนวโน้มที่จะเพิ่มมูลค่าการผลิตในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น จังหวัดที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตมาเป็นการผลิตภาคการค้าและบริการเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ จังหวัดนนทบุรีและจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งแนวโน้มการผลิตในภาคอุตสาหกรรมที่ชะลอตัวลงและมีการขยายตัวของภาคการค้าและบริการเพิ่มมากขึ้น

3.1.7 ลักษณะทางด้านอุตสาหกรรม

ในปี พ.ศ.2537 จังหวัดปริมณฑลมีปริมาณเงินทุนภาคอุตสาหกรรม รวมทั้งสิ้น 587,791.3 ล้านบาท และกรุงเทพมหานครชั้นนอก 131,502.0 ล้านบาท จังหวัดที่มีปริมาณเงินทุนสูงที่สุด ได้แก่จังหวัดสมุทรปราการ มีปริมาณเงินลงทุน 292,383.8 ล้านบาท รองลงมาได้แก่จังหวัดปทุมธานี จำนวน 201,520.3 ล้านบาท กรุงเทพมหานครชั้นนอก จำนวน131,502.0 ล้านบาท จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 50,880 ล้านบาท นครปฐม จำนวน 28,370.7 ล้านบาท และจังหวัดนนทบุรี จำนวน 14,636.5 ล้านบาท ตามลำดับ โดยมีสัดส่วนปริมาณเงินทุนคิดเป็นร้อยละ 41 , 28 , 18 7 , 4 และร้อยละ 2 ตามลำดับ

ด้านจำนวนของโรงงานและความหนาแน่นของโรงงาน พบว่าในปี พ.ศ.2537 จังหวัดปทุมธานีมีจำนวนโรงงานมากที่สุดคือจำนวน 12,899 โรง ความหนาแน่นเฉลี่ย 8.4 โรงต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่ บริเวณกรุงเทพมหานครชั้นนอก จำนวน 11,652 โรง ความหนาแน่นเฉลี่ย 8.4 โรงต่อตารางกิโลเมตร จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 4,026 โรง ความหนาแน่นเฉลี่ย 4.2 โรงต่อตารางกิโลเมตร จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 2,048 โรง ความหนาแน่นเฉลี่ย 2.5 โรงต่อตารางกิโลเมตร จังหวัดนครปฐม 1,521 โรง ความหนาแน่นเฉลี่ย 0.7 โรงต่อตารางกิโลเมตร และจังหวัดนนทบุรี จำนวน 1,028 โรง ความหนาแน่นเฉลี่ย 1.6 โรงต่อตารางกิโลเมตร ตามลำดับ

ส่วนในด้านจำนวนแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมของกรุงเทพมหานครชั้นนอกและปริมณฑลนั้นพบว่า จังหวัดปทุมธานีมีจำนวนแรงงานสูงที่สุดคือ 585,290 คน คิดเป็นร้อยละ 36 ของจำนวนแรงงานทั้งหมด รองลงมาได้แก่ บริเวณกรุงเทพมหานครชั้นนอก 435,568 คน (ร้อยละ 28) จังหวัดสมุทรปราการ 284,104 คน (ร้อยละ 18) จังหวัดสมุทรสาคร 154,242 คน (ร้อยละ 10) จังหวัดนครปฐม 74,790 คน (ร้อยละ 5) และจังหวัดนนทบุรี จำนวน 46,086 คน (ร้อยละ 3) ตามลำดับ จังหวัดที่มีจำนวนแรงงานเฉลี่ยต่อโรงสูงที่สุดคือ จังหวัดสมุทรสาคร มีแรงงานเฉลี่ย 75.3 คนต่อโรง รองลงมาได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ นครปฐม ปทุมธานี นนทบุรี และกรุงเทพมหานครชั้นนอก โดยมีจำนวนแรงงานเฉลี่ยต่อโรงงานเท่ากับ 70.6 , 49.2 , 45.4 , 44.8 และ 38.7 คนต่อโรงงาน ตามลำดับ

ด้านจำนวนเงินทุนเฉลี่ยต่อโรงงานนั้นพบว่า ในปี พ.ศ.2537 จังหวัดสมุทรปราการมีการลงทุนสูงสุดคือ 72.6 ล้านบาทต่อโรงงาน รองลงมาได้แก่ จังหวัดสมุทรสาคร 24.8 ล้านบาท

จังหวัดนครปฐม 18.7 ล้านบาท จังหวัดปทุมธานี 15.6 ล้านบาท จังหวัดนนทบุรี 14.2 ล้านบาท และบริเวณกรุงเทพมหานครชั้นนอก 11.7 ล้านบาทต่อโรง ตามลำดับ

3.2 ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

3.2.1 ที่ตั้งและเขตการปกครอง

จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานครซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานครมากที่สุดถึงประมาณ 89.2 กิโลเมตร ตั้งอยู่ตรงบริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยาเหนืออ่าวไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13-14 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 100-101 องศาตะวันออก ที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้บนถนนสุขุมวิท ระยะทางประมาณ 26 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 1,004.092 ตารางกิโลเมตร หรือ 627,557.5 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งสองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดอื่น ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร อาณาเขตติดต่อเป็นระยะทางยาว 55 กิโลเมตร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา อาณาเขตติดต่อเป็นระยะทางยาว 42.6 กิโลเมตร
ทิศใต้	ติดต่อกับอ่าวไทย อาณาเขตติดต่อเป็นระยะทางยาว 45.2 กิโลเมตร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร อาณาเขตติดต่อเป็นระยะทางยาว 34.2 กิโลเมตร

ด้านการบริหารการปกครอง ปี พ.ศ.2542 จังหวัดสมุทรปราการแบ่งการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 50 ตำบล 402 หมู่บ้าน ประกอบด้วยหน่วยราชการส่วนภูมิภาคประจำจังหวัด 28 หน่วยงาน และหน่วยราชการบริหารส่วนท้องถิ่นแบ่งเป็นเทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 14 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 1 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 31 แห่ง และองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง นอกจากนี้ยังมีหน่วยราชการส่วนกลางสังกัดกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ที่ขึ้นตรงต่อส่วนกลางอีกจำนวน 27 หน่วยงาน

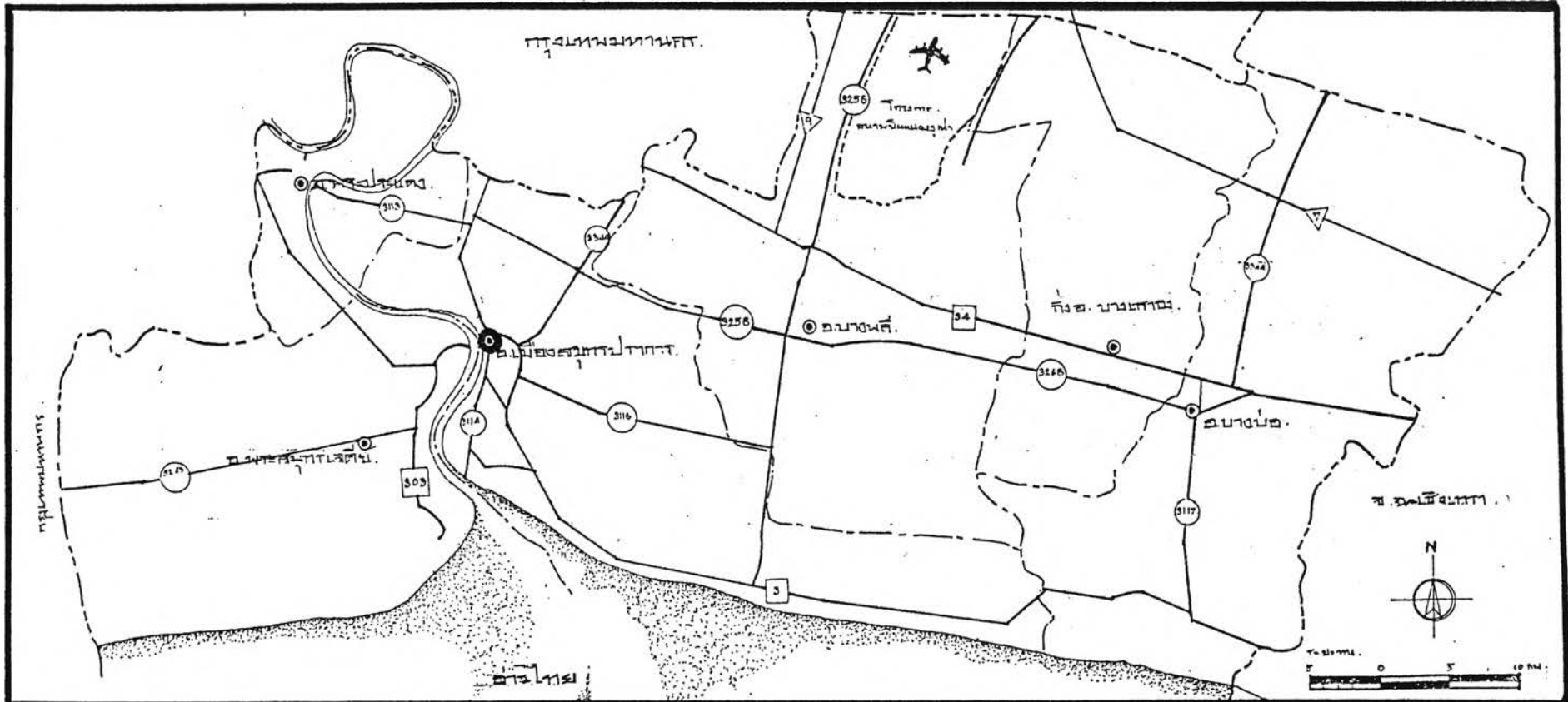
ตารางที่ 3.2 พื้นที่และจำนวนเขตการปกครองของจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2542

ลำดับ ที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ระยะห่างจาก ศาลากลาง จังหวัด (กม.)	จัดตั้ง เมื่อ พ.ศ.	จำนวน (แห่ง)					
					ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล นคร	เทศบาล เมือง	เทศบาล ตำบล	อบต.
1	อ. เมืองสมุทรปราการ	190,557	-	2440	13	89	1	-	5	5
2	อ. พระประแดง	73,368	12	2458	15	67	-	1	2	6
3	อ. บางพลี	243,888	17	2458	6	92	-	-	2	6
4	อ. บางบ่อ	245,007	38	2440	8	74	-	-	3	8
5	อ. พระสมุทรเจดีย์	120,378	21	2527	5	42	-	-	1	3
6	กิ่ง อ.บางเสาธง	130,894	3	2538	3	38	-	-	1	3
	รวม	1 004,09	-	-	50	402	1	1	14	31

ที่มา : กรมการปกครอง

แผนภูมิที่ 3.1 โครงสร้างการบริหารราชการจังหวัดสมุทรปราการ

การวางแผนเพื่อการจัดการด้านการขยายตัวของชุมชนเมืองอันเป็นผลมาจากการพัฒนา
 อุตสาหกรรมบริเวณจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

แผนที่ 3.6
 แสดง : เขตการปกครอง จ.สมุทรปราการ

สัญลักษณ์

- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- เขตตำบล
- 3 ถนน
- ที่ตั้งจังหวัด
- ที่ตั้งอำเภอ
- แม่น้ำ

สำหรับหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น¹ ในจังหวัดสมุทรปราการ มีดังนี้

จังหวัดสมุทรปราการ

- องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ

อำเภอเมืองสมุทรปราการ

- เทศบาลนครสมุทรปราการ
- เทศบาลตำบลสำโรงเหนือ
- เทศบาลตำบลด่านสำโรง
- เทศบาลตำบลบางเมือง
- เทศบาลตำบลแพรกษา
- เทศบาลตำบลบางปู
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางด้วน
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางโปรง
- องค์การบริหารส่วนตำบลเทพารักษ์
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางเมือง
- องค์การบริหารส่วนตำบลแพรกษา

อำเภอพระประแดง

- เทศบาลเมืองพระประแดง
- เทศบาลตำบลลัดหลวง
- เทศบาลตำบลสำโรงใต้
- องค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางยอ
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางกระสอบ
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางกอบัว
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางกระเจ้า

อำเภอบางพลี

- เทศบาลตำบลบางพลี

---

¹ พระราชกฤษฎีกายกฐานะเทศบาลเมืองสมุทรปราการเป็นเทศบาลนครสมุทรปราการ พ.ศ.2542 มีผลทำให้เทศบาลเมืองสมุทรปราการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลนครสมุทรปราการตั้งแต่วันที่ 24 มีนาคม 2542 และพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ.2542 มีผลทำให้สุขาภิบาลในจังหวัดสมุทรปราการจำนวน 11 แห่ง ได้แก่ สุขาภิบาลบางปู สุขาภิบาลบางเมือง สุขาภิบาลแพรกษา สุขาภิบาลด่านสำโรง สุขาภิบาลบางพลี สุขาภิบาลบางบ่อ สุขาภิบาลคลองด่าน สุขาภิบาลคลองสวน สุขาภิบาลพระสมุทรเจดีย์ สุขาภิบาลแหลมฟ้าผ่าและสุขาภิบาลบางเสาธง เปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบล ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2542 เป็นต้นไป

- องค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีใหญ่
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางโจลง
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา
- องค์การบริหารส่วนตำบลราชาเทวะ
- องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปรือ

กิ่งอำเภอบางเสาธง

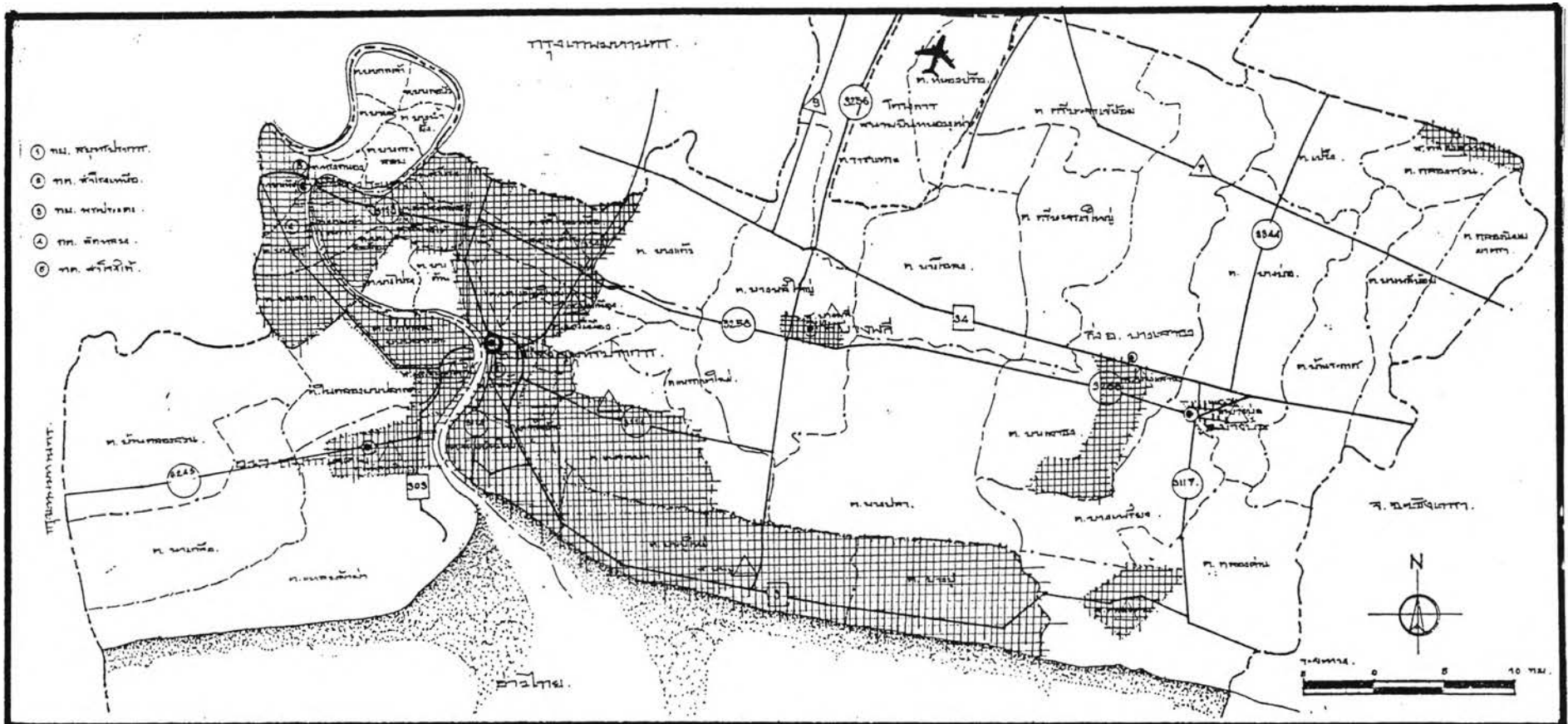
- เทศบาลตำบลบางเสาธง
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางเสาธง
- องค์การบริหารส่วนตำบลศิริชะจรเข้หน้า
- องค์การบริหารส่วนตำบลศิริชะจรเข้ใหญ่

อำเภอบางบ่อ

- เทศบาลตำบลบางบ่อ
- เทศบาลตำบลคลองด่าน
- เทศบาลตำบลคลองสวน
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางบ่อ
- องค์การบริหารส่วนตำบลคลองด่าน
- องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสวน

- องค์การบริหารส่วนตำบลคลองนิมมยาตรา
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีน้อย
- องค์การบริหารส่วนตำบลบางเพ็ญ
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านระกาศ
- องค์การบริหารส่วนตำบลเป็ริง

อำเภอพระสมุทรเจดีย์

- เทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์
- เทศบาลตำบลแหลมฟ้าผ่า
- องค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด
- องค์การบริหารส่วนตำบลแหลมฟ้าผ่า
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคลองสวน

3.2.2 ลักษณะทางกายภาพ

พื้นที่ของจังหวัดสมุทรปราการส่วนใหญ่จะเป็นที่ราบลุ่มไม่มีภูเขา มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านและมีลำคลองน้อยใหญ่กระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่เช่น คลองสำโรง คลองพระองค์เจ้าไชยานุชิต คลองสรรพสามิต ฯลฯ ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดสามารถแบ่งพื้นที่ได้เป็น 3 ส่วน คือ

1) บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสองฝั่งเป็นที่ราบลุ่มทั้งหมดเหมาะสำหรับการทำนาและทำสวน

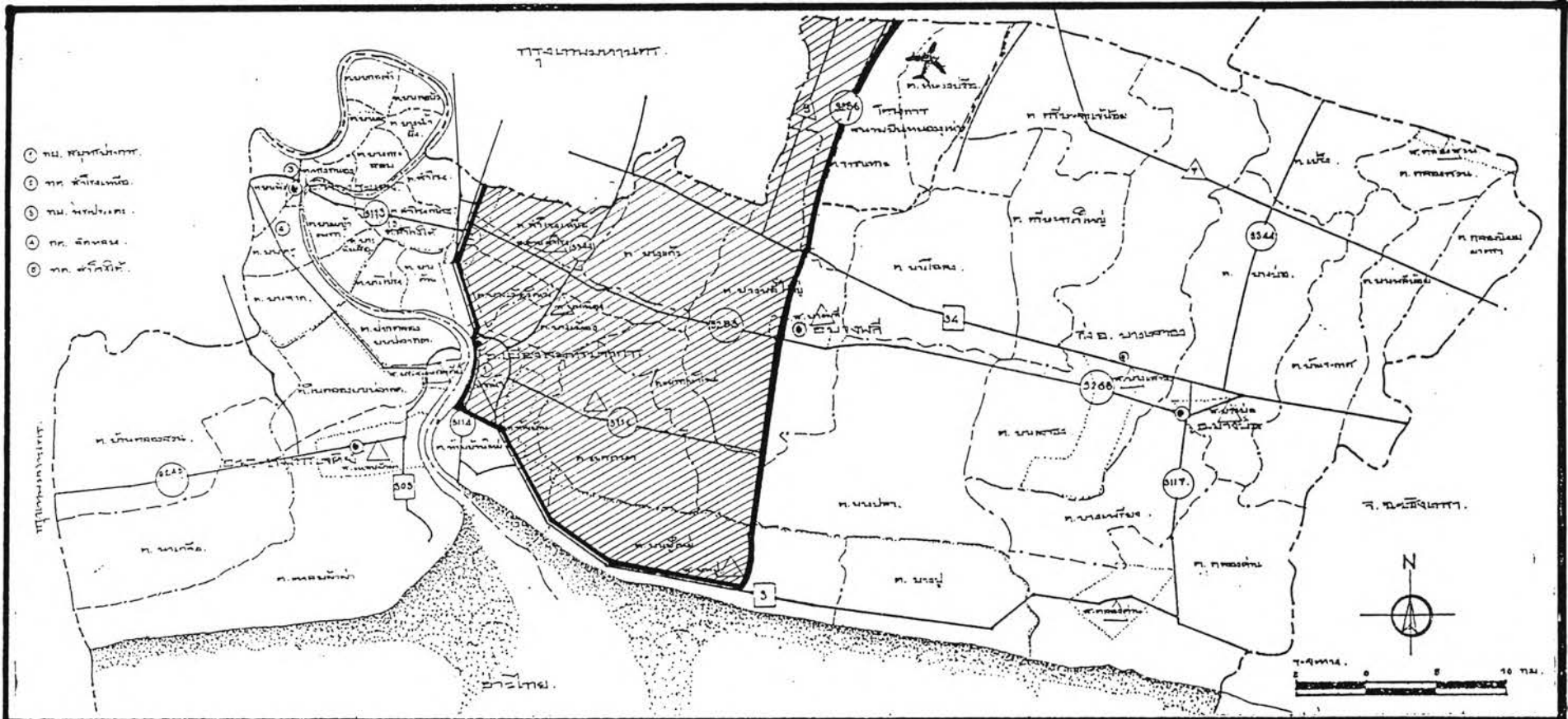
2) บริเวณดอนใต้ใกล้ชายฝั่งทะเล น้ำทะเลจะท่วมถึงและพื้นดินจะเค็มจัดในฤดูแล้งส่วนใหญ่จะเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำป่าจากและป่าพิน

3) บริเวณที่ราบกว้างใหญ่ทางตอนเหนือและทางทิศตะวันออก เป็นที่ราบกว้างโดยตลอดเหมาะแก่การทำนา มีประตูน้ำชลประทานเพื่อกักกั้นน้ำเค็มและระบายน้ำจืด นับว่าเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญของจังหวัด

ลักษณะทางธรณีวิทยาของพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการไม่แตกต่างไปจากจังหวัดอื่นในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมากนัก โดยลักษณะดินเป็นตะกอนเศษหินเนื้อผสมอันเกิดจากการพัดพามาของน้ำ ตะกอนนี้ถูกปิดทับด้วยชั้นดินที่เรียกว่า ชุดบางกอกเคลย์ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มน้ำขึ้นถึง มีระดับสูงเฉลี่ยประมาณ 1 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง และได้รับอิทธิพลจากการขึ้นลงของน้ำทะเล ลักษณะดินเป็นดินเคลย์สีเทาเข้มอมเขียว แทรกด้วยชั้นทรายบางๆ มีเศษซากพืชเปลือกหอยปนอยู่ด้วย พื้นที่นอกนั้นเป็นเขตลุ่มน้ำกร่อยขัง (brackish swamp zone) สำหรับ สำหรับบริเวณอำเภอพระสมุทรเจดีย์ทั้งหมด บางส่วนของอำเภอพระประแดง และบางส่วนของอำเภอบางบ่อเป็นที่ราบที่ได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลมาก (active tidal flat) น้ำทะเลจะเข้ามาท่วมพื้นที่ขณะน้ำขึ้น เพราะมีระดับความสูงเพียง 50-60 เซนติเมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง ลักษณะดินเป็นดินเหนียวและดินโคลนมีความสามารถในการรับน้ำหนักต่ำ อุ่มน้ำได้ดี มีคุณสมบัติของการระบายน้ำต่ำ เรียกว่าดินชุดสมุทรสงคราม สภาพพื้นที่น้ำขังเหล่านี้ถูกปกคลุมด้วยต้นโกงกาง แสม และจาก และจากการสำรวจจสันนามแม่เหล็กทางอากาศสันนิษฐานได้ว่าบริเวณพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ เป็นแอ่งตะกอนที่มีความหนาแน่นกว่า 2,000 เมตร มีอายุตั้งแต่กลางยุคเทอร์เชียรีถึงยุคควอเตอร์นารี วางตัวอยู่บนแอ่งบล็อกโครงสร้างรอยเลื่อนทรุดตัว ซึ่งมีแนวระดับของรอยเลื่อนสำคัญอยู่ในแกนทิศเหนือ-ใต้และมีหินพื้นฐานที่ซับซ้อนประกอบด้วยหินแกรนิต หินคาร์บอนเนต หินเชิร์ต และหินเทอร์ปีไลท์ พบตัวที่ระดับความลึกระหว่าง 400-3,500 เมตร รอยเลื่อนบางแนวยังคงเคลื่อนไหวอยู่ในสมัยไพลสโตซีนและโฮโลซีน มีสาเหตุเนื่องมาจากแรงเปลี่ยนแปลงธรณีฐานที่เกิดขึ้นบริเวณเทือกเขาตรงขอบทิศตะวันตกของแอ่งและภายในตัวแอ่งเอง

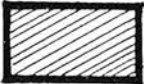
จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มน้ำตอนล่าง หรือบริเวณดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยาที่เกิดจากการทับถมของตะกอนหนาระดับความสูงของพื้นที่ประมาณ 0.5-1.5 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง มีความลาดเอียงของพื้นที่โดยเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 1 ดินในชั้นบน (ความลึก 0-15 เมตร) จะเป็นดินเหนียวอ่อนตัวและอุ่มน้ำสามารถรับน้ำหนักแรงกดได้ต่ำมาก

การวางแผนเพื่อการจัดการด้านการขยายตัวของชุมชนเมืองอันเป็นผลมาจากการพัฒนา
 อุตสาหกรรมบริเวณจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

แผนที่ 3.8
 แสดง : พื้นที่ป้องกันน้ำท่วม

 พื้นที่ป้องกันน้ำท่วม

สัญลักษณ์

	เขตจังหวัด		ที่ตั้งอำเภอ
	เขตอำเภอ		ถนน
	เขตตำบล		แม่น้ำ คลอง

ประมาณ 0.5-3 ตันต่อตารางเมตร เมื่อรับน้ำหนักมากจะมีการยุบตัวได้ง่าย ชั้นถัดไปจะเป็นชั้นดินเหนียวซึ่งมีกำลังรับน้ำหนักเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับจนถึงชั้นทรายชั้นแรกที่มีความลึกประมาณ 22-25 เมตร

3.2.3 ลักษณะดิน

ลักษณะของดินโดยทั่วไปของจังหวัดสมุทรปราการเกิดจากกระบวนการ 3 ลักษณะ คือ

1. เกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำทะเลบนชวากทะเล
2. เกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำกร่อยหรือตะกอนน้ำทะเลบนที่ราบน้ำทะเลเคยท่วมถึง
3. เกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำกร่อยทับตะกอนน้ำทะเลบนที่ราบน้ำทะเลเคยท่วมถึง

ลักษณะเนื้อดินบนและดินล่างเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายแป้ง ประกอบด้วยอนุภาคของดินเหนียวมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ เป็นดินลึกมากมีการระบายน้ำเลวถึงเลวมาก ปฏิกริยาของดินเป็นกรดจัดมากถึงด่างปานกลางความอุดมสมบูรณ์ของดินปานกลางถึงสูงนอกจากนี้บางบริเวณยังพบลักษณะของดินเค็มและดินกรดอีกด้วยเนื่องจากมีน้ำทะเลท่วมถึงและพบปริมาณกำมะถันหรือสารจาโรไซค์ในดินสูง โดยที่สารนี้เมื่ออยู่ในสภาพดินแห้งจะถูกออกซิไดซ์ทำให้เกิดความเป็นกรดเพิ่มขึ้นซึ่งลักษณะของดินทั้งสองชนิดนี้จะเป็นอุปสรรคต่อการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ลักษณะดินที่พบในจังหวัดสมุทรปราการ สามารถจำแนกดินตามระบบจำแนกดินสากล หรือที่เรียกว่า "Soil Taxonomy" ได้ทั้งหมด 8 ชุดดิน คือ ดินชุดท่าจีน ดินชุดบางปะกง ดินชุดสมุทรสงคราม ดินชุดสมุทรปราการ ดินชุดบางกอก ดินชุดบางน้ำเปรี้ยว และดินชุดฉะเชิงเทรา รายละเอียดชนิดของดินมีดังนี้

- **ดินชุดท่าจีน** เป็นดินที่พบบริเวณที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล มีลักษณะเป็นดินเหนียวและดินเหนียวปนซิลท์ เป็นดินเค็มน้ำทะเลท่วมถึง และระดับน้ำใต้ดินขึ้นมาสูงเกือบถึงผิวหน้าดินเกือบตลอดปี โดยทั่วไปเป็นป่าชายเลน มีต้นโกงกางและต้นจากขึ้นอยู่เต็ม บางแห่งใช้ทำนาทุ่งพบมากในตำบลท้ายบ้าน ตำบลบางปู และตำบลบางปูใหม่

- **ดินชุดบางปะกง** เป็นดินที่พบบริเวณเดียวกับดินชุดท่าจีน น้ำทะเลท่วมถึงสภาพพื้นที่ราบ เป็นดินลึก การระบายน้ำเลวมาก ความสามารถในการอุ้มน้ำสูง ดินเค็ม ดินชุดนี้มีปริมาณกำมะถันในดินสูงมาก เมื่อดินแห้งเป็นกรดแก่ ถ้าดินเปียกจะมีปฏิกริยาเป็นด่างเนื่องจากระดับน้ำน้ำใต้ดินขึ้นมาสูงเกือบถึงผิวดิน ทำให้ดินเปียกอยู่ตลอดเวลา ส่วนใหญ่เป็นป่าโกงกางพบมากในตำบลท้ายบ้าน

- **ดินชุดสมุทรสงคราม** พบในที่ราบใกล้ทะเล สภาพพื้นที่ราบเรียบเป็นดินลึก การระบายน้ำค่อนข้างเลว ความสามารถในการอุ้มน้ำสูง ดินเค็ม ระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกประมาณ 50

เซนติเมตร ดินชนิดนี้ถ้ามีयर่องใช้ปลูกมะพร้าวได้ดี และถ้ามีการปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้นปลูกพืชยืนต้นได้ดีด้วย ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอพระประแดง

- **ดินชุดสมุทรปราการ** พบในที่ราบชายฝั่งทะเลถัดจากดินชุด ท่าจีน และบางปะกงเข้ามา เป็นดินลึก การระบายน้ำเร็ว ความสามารถในการอุ้มน้ำสูง ดินมีความสามารถให้น้ำผ่านไปได้ช้าตลอดทุกชั้น น้ำทะเลท่วมถึง ดินชุดนี้เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงถึงสูงปานกลางเนื่องจากเป็นดินเค็ม จึงทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่สูงเท่าที่ควร โดยทั่วไปใช้ปลูกข้าว บางแห่งปล่อยทิ้งไว้เป็นที่ว่างเปล่า พบในบริเวณตำบลท้ายบ้าน ตำบลแพรกษา ตำบลบางปู และตำบลบางปูใหม่

- **ดินชุดบางกอก** พบในที่ราบห่างจากฝั่งทะเลน้ำท่วมไม่ถึง เป็นดินลึกการระบายน้ำเร็ว ความสามารถในการอุ้มน้ำสูง ดินมีความสามารถให้น้ำซึมผ่านไปได้ช้าทุกชั้น เนื้อดินเป็นดินเหนียวปนซิลต์ ดินเป็นกรดเล็กน้อยถึงปานกลาง เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูงถึงสูงซึ่งจัดเป็นดินชั้นหนึ่งสำหรับการปลูกข้าวถ้ามีน้ำเพียงพอก็จะปลูกข้าวได้สองครั้ง พบมากในตำบลแพรกษา ตำบลบางเมือง ตำบลบางเมืองใหม่ ตำบลสำโรงเหนือ ครอบคลุมพื้นที่มากที่สุดในจังหวัดสมุทรปราการ

- **ดินชุดบางน้ำเปรี้ยว** พบในที่ราบห่างจากชายฝั่งทะเล น้ำทะเลท่วมไม่ถึง มีลักษณะเป็นดินเหนียว สภาพเป็นกรดปานกลาง โดยทั่วไปใช้ปลูกข้าวแบบนาดำไม่เหมาะแก่การปลูกพืชไร่ พบในตำบลแพรกษา

- **ดินชุดฉะเชิงเทรา** พบในที่ราบห่างจากชายฝั่งทะเล น้ำทะเลท่วมไม่ถึงมีลักษณะเป็นดินเหนียว เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางแต่ดินเป็นกรดไม่จัดมาก และดินชั้นล่างเป็นกรดเล็กน้อย จึงเหมาะสมที่จะใช้ปลูกข้าวได้ พบมากในบริเวณตำบลบางเมือง และตำบลสำโรงเหนือ

การใช้ประโยชน์ที่ดินจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับคุณภาพ ความต้องการทางเศรษฐกิจ และสังคมและที่ตั้งของที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัดสมุทรปราการจึงมีด้วยกันหลายประเภทแต่ความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้มีแนวโน้มที่ลดลงมาเป็นลำดับเนื่องจากมีความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อประกอบอุตสาหกรรม และเพื่อตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ตารางที่ 3.3) พบว่าในปี พ.ศ.2536 จังหวัดสมุทรปราการมีการถือครองที่ดินทางการเกษตรประมาณ 197,342 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 31.4 ของเนื้อที่จังหวัด โดยเป็นเนื้อที่เพาะปลูกข้าว 97,347 ไร่ (ร้อยละ 15.5) ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น (ร้อยละ 7.9) ที่เลี้ยงปศุสัตว์และอื่นๆ 40,338 ไร่ (ร้อยละ 6.4) และใช้เป็นอยู่อาศัยของครัวเรือนเกษตร 197,34 ไร่ (ร้อยละ 1.6) การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินระหว่างปี พ.ศ.2531 และ พ.ศ.2536 พบว่ามีเนื้อที่ถือครองเพื่อการเกษตรลดลง 239,903 ไร่ หรือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 11.0 ต่อปี ของพื้นที่ที่มีอยู่เดิม โดยมีพื้นที่ทำนาลดลง 112,612 ไร่ (ลดลงเฉลี่ยร้อยละ 10.7 ต่อปี) พื้นที่ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นลดลง 13,120 ไร่ (ลดลงเฉลี่ยร้อยละ 4.2 ต่อปี) ส่วนที่เลี้ยงสัตว์และที่ว่างอื่นๆ ลดลง 113,440 ไร่ หรือลดลงมากถึงร้อยละ 14.8 ต่อปี ของเนื้อที่ทางการเกษตรที่มีอยู่เดิมในแต่ละประเภท ในทางกลับกันการใช้ที่ดินสำหรับ

ตารางที่ 3.3 การใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2531 และ พ.ศ.2536

ลักษณะการใช้ประโยชน์	พ.ศ.2531		พ.ศ.2536		การเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน (ไร่)	ร้อยละ	จำนวน (ไร่)	ร้อยละ	จำนวน (ไร่)	ร้อยละ ต่อปี
1. เนื้อที่ถือครองทางการเกษตร	437,245	69.7	197,342	31.4	239,930	-11.0
1.1 ที่อยู่อาศัยครัวเรือนเกษตร	9,072	1.4	9,734	1.5	662,000	1.5
1.2 ที่นา	209,959	33.5	97,347	15.5	- 112,612	-10.7
1.3 ที่ดินปลูกพืชไร่	-	-	-	-	-	-
1.4 ที่ดินปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น	63,043	10.0	49,923	7.9	- 13,120	-4.2
1.5 ที่ดินปลูกพืชผักและไม้ดอก	1,051	0.2	-	-	-	-100.0
1.6 ที่ปล่อยรกร้างว่างเปล่า	342	0.1	-	-	-	-100.0
1.7 ที่อื่น ๆ	153,778	24.5	40,338	6.4	- 113,440	-14.8
2. ชุมชนเมือง อุตสาหกรรม ถนน และที่สาธารณะประโยชน์อื่น ๆ	190,313	30.0	430,216	68.4	239,903	25.2
รวมเนื้อที่ทั้งหมด	627,558	100.0	627,558	100.0	-	-

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ชุมชนเมืองการประกอบอุตสาหกรรมและที่สาธารณะประโยชน์อื่น ๆ พบว่ามีเพิ่มขึ้นเป็น 430,216 ไร่ หรือร้อยละ 68.6 ของพื้นที่จังหวัดในปี พ.ศ.2536

การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรในจังหวัดสมุทรปราการ ได้ลดลงอย่างรวดเร็วเป็น เพราะในช่วงเวลาดังกล่าว (พ.ศ.2531-2536) รัฐบาลได้มีนโยบายให้ย้ายโรงงานอุตสาหกรรมออกไปจากกรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการซึ่งเป็นจังหวัดที่ต่อเนื่องติดกับกรุงเทพมหานครได้รับการพัฒนาและส่งเสริมการลงทุนและบริการสาธารณะจึงเกิดการขยายตัวและใช้พื้นที่เพื่อการอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุผลด้านทำเลที่ตั้งและการได้รับบริการสาธารณะเพราะอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานครก็มีส่วนที่ทำให้เกิดการสูญเสียพื้นที่ทางการเกษตรไป แรงงานในภาคเกษตรกรรมที่มีอยู่เดิมก็เปลี่ยนไปเป็นแรงงานภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากแรงจูงใจด้านค่าตอบแทนซึ่งเป็นรายได้ที่แน่นอนกว่าในภาคเกษตรกรรมทำให้เกิดการขาดแรงงานในภาคเกษตรกรรม จึงต้องเลิกล้มอาชีพทางเกษตรกรรมและเหลืออยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้นในปัจจุบัน

3.2.4 ทรัพยากรน้ำ

น้ำเป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์และการประกอบอาชีพจังหวัดสมุทรปราการมีทรัพยากรน้ำทั้งแหล่งน้ำผิวดิน แหล่งน้ำใต้ดิน และแหล่งน้ำชลประทาน ดังนี้

- แหล่งน้ำผิวดิน แหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญของจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่แม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลองต่าง ๆ ซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วไป ปริมาณน้ำมากในฤดูน้ำหลากและจะแห้งแล้งมีน้ำน้อยในฤดูแล้งยกเว้นคลองในเขตชลประทาน ได้แก่คลองพระองค์เจ้าไชยานุชิตและคลองด่าน

- แหล่งน้ำใต้ดิน แหล่งในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการเป็นประเภทน้ำบาดาลในหินพรุน (Porous rock) ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ตามศักยภาพในการให้น้ำอยู่ในชั้นหินต่าง ๆ ดังนี้

1. หินอุ้มน้ำหลายชั้นที่มีศักยภาพสูง (ตะกอนลำน้ำเก่าที่ถูกปิดทับด้วยตะกอนยุคใหม่) กลุ่มหินอุ้มน้ำชุดนี้ได้แก่ ตะกอนลำน้ำ ตะกอนดินดอนสามเหลี่ยมและตะกอนจากทะเลซึ่งประกอบด้วยกรวดทรายและดินเหนียวที่สะสมกันเป็นชั้นแทรกอยู่เป็นช่วง ๆ กลุ่มหินอุ้มน้ำในบริเวณพื้นที่กลางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนใต้มีความหนาถึง 2,000 เมตร และที่ระดับความลึกไม่เกิน 650 เมตร พบว่ามีชั้นน้ำบาดาลอยู่ 8 ชั้น แต่ละชั้นสามารถพัฒนาน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ได้ในอัตรา 100-200 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง แต่ชั้นบนสุดน้ำจะกร่อยหรือเค็ม ส่วนอีก 7 ชั้นน้ำมีคุณภาพดี ยกเว้นบริเวณที่อยู่ใกล้กับอ่าวไทยคุณภาพน้ำจะเค็มเพราะน้ำทะเลเข้าไปในชั้นหินอุ้มน้ำ

2. หินอุ้มน้ำหลายชั้นที่มีศักยภาพต่ำ ประกอบด้วยกรวดทรายที่มีดินเหนียวผสมอยู่ด้วย ลักษณะของเม็ดกรวดทรายมีเหลี่ยมคมสูง การคัดขนาดไม่ดี สำหรับภาคกลางในพื้นที่ด้านตะวันออกและตะวันตกตั้งแต่จังหวัดสุพรรณบุรีลงมาถึงจังหวัดสมุทรสาครจะเป็นชั้นดินเหนียวปนทรายและชั้นดินเหนียวที่มีความหนามากโดยมีชั้นกรวดทรายแทรกเป็นแห่ง ๆ เท่านั้น ความหนาแน่นของหินชุดนี้มีตั้งแต่ 10-200 เมตร ฉะนั้นการที่หินชุดนี้มีชั้นของกรวดทรายน้อยและเม็ดของ

การวัดทรายมีการคัดขนาดไม่ถี่ ปริมาณน้ำบาดาลในชั้นหินอุ้มน้ำชุดนี้จึงไม่มาก กล่าวคืออยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยไม่เกิน 10 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง คุณภาพน้ำโดยทั่วไปจึงดีแต่จะมีปริมาณเหล็กสูง และในบางแห่งมีปริมาณคลอไรด์สูงด้วย

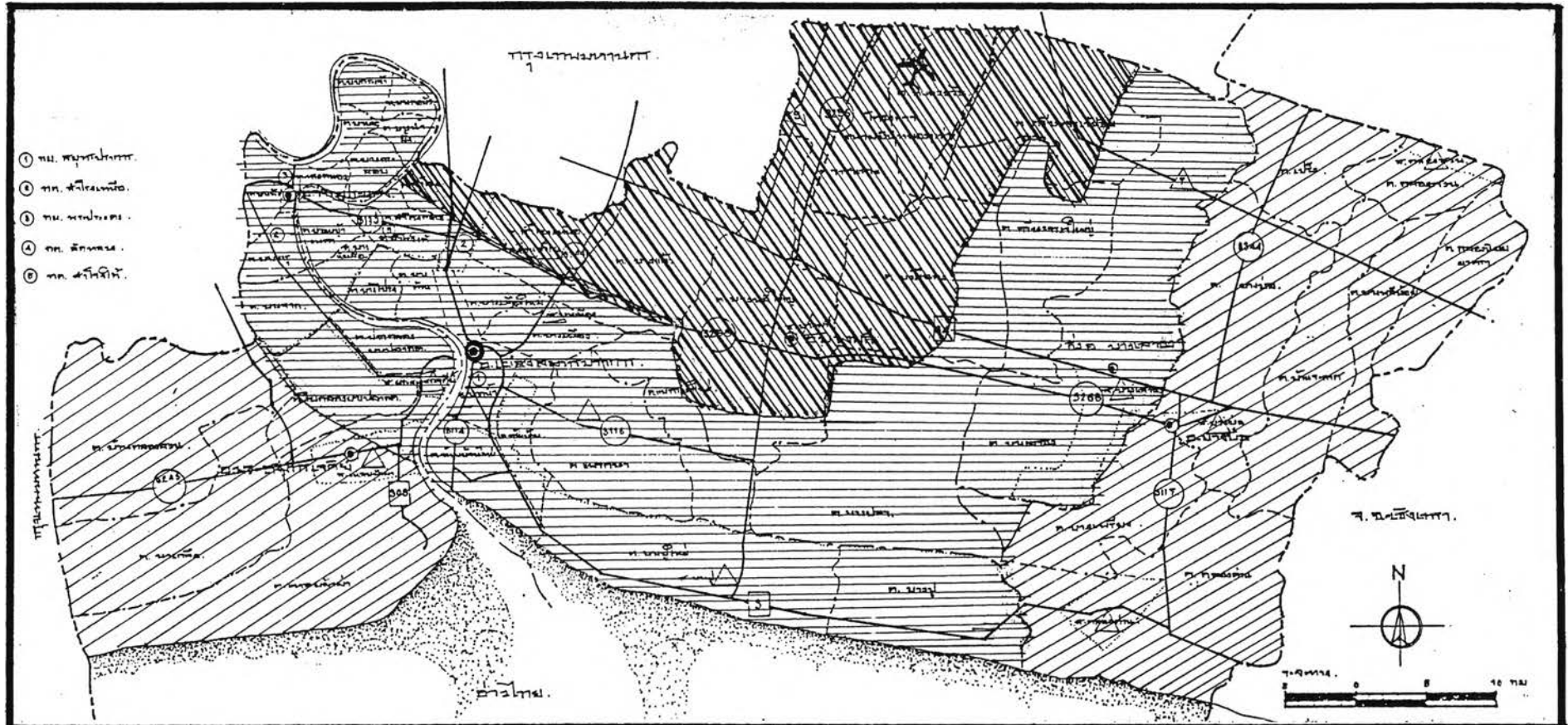
เนื่องจากในพื้นที่ของจังหวัดสมุทรปราการ ไม่มีแหล่งเก็บกักน้ำสำหรับทำน้ำประปา แหล่งน้ำผิวดินที่มีอยู่ก็เสื่อมคุณภาพ เนื่องจากมีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนเมืองซึ่งเป็นแหล่งปล่อยน้ำเสียจึงทำให้คุณภาพน้ำต่ำลงจนไม่อาจนำมาใช้อุปโภคบริโภคได้อีกต่อไป การกระจายตัวของอุตสาหกรรมและชุมชนได้กระจายตัวอยู่ในบริเวณกว้างและการบริการของการประปานครหลวงยังไม่ทั่วถึงจึงจำเป็นต้องสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้เพื่อกิจการอุตสาหกรรมและการอุปโภคบริโภค นอกจากนี้ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม เช่น ปฏิกริยาเรือนกระจก (Green house effect) ได้ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางธรณีวิทยาโดยทำให้ระดับน้ำทะเลมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ การลดระดับและแรงดันของน้ำใต้ดินอันเนื่องมาจากการสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้เป็นจำนวนมาก การก่อสร้างเส้นทางคมนาคมและโครงการขนาดใหญ่ทำให้มีแรงกดทับลงบนพื้นดินเกิดการยุบและทรุดตัวของชั้นดินเป็นแอ่งใหญ่ อัตราการทรุดตัวประมาณปีละ 1-10 เซนติเมตร (แผนที่ 3.4) ซึ่งเป็นปัญหาร้ายแรงต่อความเหมาะสมในการพัฒนาพื้นที่บริเวณจังหวัดสมุทรปราการ

- แหล่งน้ำชลประทาน แบ่งพื้นที่เป็น 2 บริเวณคือ พื้นที่การชลประทานในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา ลักษณะของการชลประทานประเภทนี้เป็นโครงการที่เก็บรักษาน้ำระบายน้ำ การชะล้างดินเค็มและการบรรเทาปัญหาน้ำท่วม ครอบคลุมพื้นที่ของจังหวัดสมุทรปราการ ฝั่งตะวันออกรวมประมาณ 405,800 ไร่ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษานี้แบ่งออกเป็น 2 โครงการ คือ

1. โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาคลองด่าน ครอบคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อกับบางส่วนของกรุงเทพมหานครด้านตะวันออกและบางส่วนของจังหวัดฉะเชิงเทรา
2. โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระองค์ไชยานุชิต ครอบคลุมพื้นที่ของอำเภอบางบ่อกับบางส่วนของจังหวัดฉะเชิงเทรา

พื้นที่ในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษานี้มีพื้นที่รวมประมาณ 405,800 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 90 ของพื้นที่ฝั่งตะวันออกของจังหวัดสมุทรปราการ เป็นโครงการประเภทเก็บกักรักษาน้ำและระบายน้ำโดยรับน้ำจากแหล่งน้ำตอนบนของประเทศคลองชลประทานและคลองเชื่อมต่อกับคลองธรรมชาติที่มีอยู่ในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษามีจำนวน 21 สาย เช่น คลองพระองค์เจ้าไชยานุชิต คลองด่าน คลองบางปลา คลองสำโรง คลองพระยานาคราช คลองประเวศบุรีรมย์ คลองลาดกระบัง คลองปึกกา ฯลฯ

นอกจากนี้ ยังมีระบบการชลประทานนอกพื้นที่เขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาจำนวน 150,600 ไร่ เป็นพื้นที่ฝั่งตะวันตก จำนวน 115,700 ไร่ และพื้นที่บริเวณฝั่งตะวันออกซึ่งส่วนใหญ่อยู่ระหว่างแนวถนนสุขุมวิทกับแม่น้ำเจ้าพระยาและชายฝั่งทะเลของอ่าวไทย เป็นกิจกรรมทางชลประทานประเภทการพัฒนาพื้นที่ แหล่งน้ำต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นคูคลองธรรมชาติเพื่อแก้ปัญหา

การวางแผนเพื่อการจัดการด้านการขยายตัวของชุมชนเมืองอันเป็นผลมาจากการพัฒนา
อุตสาหกรรมบริเวณจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

แผนที่ 3.10
แสดง : พื้นที่วิกฤติแผ่นดินทรุด

ระดับวิกฤติ

- มากกว่า 3 ซม./ปี
- 1-3 ซม./ปี
- น้อยกว่า 1 ซม./ปี

สัญลักษณ์

- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- เขตตำบล
- ถนน
- ที่ตั้งจังหวัด
- ที่ตั้งอำเภอ
- แม่น้ำ

การขาดแคลนน้ำจัดบรรเทาปัญหาน้ำท่วมน้ำเน่าเสียและป้องกันน้ำเค็ม พื้นที่ดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่ ราษฎรประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยใช้จากคลองธรรมชาติที่รับจากแม่น้ำเจ้าพระยาทางด้านเหนือของจังหวัด เช่น คลองบางมด คลองกระอ่อม โดยไหลผ่านเขตบางขุนเทียน และเขตราษฎร์บูรณะของกรุงเทพมหานครแล้วระบายน้ำส่วนที่ไม่ต้องการลงทางด้านใต้ของจังหวัดผ่านคลองสรรพสามิตและคลองสวน ซึ่งเป็นคลองน้ำเค็มไหลออกสู่ทะเล

ถึงแม้ว่าโครงการชลประทานดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการเกษตรและภาคอุตสาหกรรมก็ตามแต่ก็ยังประสบปัญหาเรื่องน้ำ กล่าวคือในฤดูฝนน้ำชลประทานที่ส่งเข้ามาเมื่อมีฝนตกในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียงมีปริมาณสูงเกินความต้องการจนเกิดสภาวะน้ำท่วมจนต้องเร่งระบายทิ้งลงในแม่น้ำเจ้าพระยาและอ่าวไทยเป็นประจำทุกปี พื้นที่ของจังหวัดสมุทรปราการเป็นพื้นที่ด้านล่างสุดก่อนที่น้ำในภาคกลางจะระบายออกสู่ทะเล จึงประสบปัญหาน้ำท่วมอยู่เป็นประจำ ส่วนในฤดูแล้งไม่มีฝนตกน้ำชลประทานที่ส่งเข้ามามีน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่และเกษตรกรได้สูบน้ำไปใช้เพื่อการเพาะปลูกและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอย่างเสรีโดยไม่อาจควบคุมหรือจัดระบบการส่งน้ำและระบายน้ำแบบหมุนเวียนได้ จึงทำให้เกิดภาวะการขาดแคลนน้ำ ประกอบกับในปัจจุบันนี้ได้มีการปล่อยน้ำเสียลงคลองทั้งจากโรงงานอุตสาหกรรมและจากชุมชน ทำให้น้ำในคลองจำนวนมากเน่าเสียไปด้วย แม้ว่ายังมีบางแห่งที่ยังใช้ประโยชน์ในการอุปโภคบริโภค การเกษตรและอุตสาหกรรมได้บ้าง แต่หากไม่มีระบบการจัดการหรือการควบคุมที่ดีอาจก่อให้เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำสะอาดสำหรับชุมชนและอุตสาหกรรมและก่อให้เกิดปัญหามลพิษจากน้ำเสียได้อีกด้วย

3.2.5 ระบบคมนาคมขนส่ง

ระบบคมนาคมขนส่ง เป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกทำเลการตั้งถิ่นฐานและการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของมนุษย์ การเคลื่อนย้ายถ่ายเทประชากรและทรัพยากร ระบบการคมนาคมขนส่งของจังหวัดสมุทรปราการ มีดังนี้

การคมนาคมระบบขนส่งทางบกของจังหวัดสมุทรปราการที่มีอยู่ในปัจจุบันคือระบบถนนซึ่งทำหน้าที่เชื่อมต่อระหว่างระหว่างชุมชน จังหวัดและภูมิภาค ประกอบด้วยทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัด (แผนที่ 3.5) และทางหลวงท้องถิ่น ดังนี้

1) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เริ่มต้นจากถนนเพลินจิต ผ่านเขตวัฒนา ตลองเตย พระโขนง บางนา อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางบ่อ ไปบรรจบกับทางหลวงหมายเลข 34 ที่อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผ่านชุมชนที่สำคัญคือ เทศบาลตำบลสำโรงเหนือ เทศบาลนครสมุทรปราการ เทศบาลตำบลบางปู นิคมอุตสาหกรรมบางปูและเทศบาลตำบลคลองด่าน สามารถเชื่อมต่อกับภูมิภาคชายฝั่งทะเลตะวันออกได้ ระยะทางที่ผ่านจังหวัดสมุทรปราการ ประมาณ 43 กิโลเมตร ลักษณะบริเวณสองฝั่งของถนนสายนี้จะผ่านบริเวณชุมชน ศูนย์การค้าและพาณิชยกรรมสำคัญที่ต่อเนื่องกับกรุงเทพมหานคร เช่น ศูนย์การค้าสำโรง ศูนย์กลางการบริหารการปกครองของจังหวัดบริเวณเขตเทศบาลนครสมุทรปราการ และมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม

สาหรรมสลั้อยู่ทั่วไปโดยเฉพาะบริเวณเขตเทศบาลตำบลบางปู ส่วนบริเวณเขตอำเภอบางบ่อจะเป็นพื้นที่เกษตรกรรม

2) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 7 (กรุงเทพฯ - ชลบุรีสายใหม่) เป็นทางหลวงพิเศษประเภทจำกัดทางเข้าออกและเก็บค่าผ่านทาง โดยเริ่มต้นจากถนนพระรามที่ 9 กรุงเทพมหานคร ผ่านท้องที่อำเภอบางพลีและอำเภอบางบ่อจังหวัดสมุทรปราการไปสิ้นสุดที่จังหวัดชลบุรี มีทางเข้าออกที่เขตลาดกระบัง บางพลี บางบ่อ บางปะกง และชลบุรี เป็นเส้นทางที่สามารถใช้ขนส่งสินค้าไปสู่ภาคตะวันออกที่สำคัญอีกเส้นทางหนึ่ง

3) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 9 (บางปะอิน - บางพลี) เป็นทางหลวงพิเศษประเภทจำกัดทางเข้าออกและเก็บค่าผ่านทาง เริ่มต้นจากอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านท้องที่จังหวัดปทุมธานี กรุงเทพมหานคร และมาบรรจบกับถนนบางนา-ตราด ที่อำเภอบางพลี เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญในการส่งสินค้าและวัตถุดิบระหว่างจังหวัดสมุทรปราการไปยัง กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 34 (บางนา - ตราด) เป็นถนนที่สำคัญที่สามารถลดระยะเวลาในการเดินทางติดต่อระหว่างจังหวัดสมุทรปราการ กรุงเทพมหานครและจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออก โดยมีระยะทางในจังหวัดสมุทรปราการประมาณ 30 กิโลเมตรและมีทางยกระดับของการทางพิเศษแห่งประเทศไทย จากแยกบางนาไปถึงบางปะกงบนเส้นทางสายนี้ด้วยลักษณะทั่วไปของการใช้ที่ดินบริเวณสองฝั่งของถนนจะเป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ตั้งกระจายอยู่โดยทั่วไปสลักับหมู่บ้านจัดสรรและมีพื้นที่ว่างเปล่าแทรกอยู่ด้วยอันเนื่องมาจากการกว้านซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไรสำหรับจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมและบ้านจัดสรร

5) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 303 (สุขสวัสดิ์) จากวงเวียนใหญ่ ผ่านอำเภอพระประแดง เทศบาลตำบลลัดหลวง เทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ เทศบาลตำบลแหลมฟ้าผ่า ไปยังบ่อมพระจุลจอมเกล้า ระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร การใช้ที่ดินบริเวณเส้นทางสายนี้ส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมประเภทโรงงานทอผ้าและสิ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการทอผ้าและโรงงานที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์โลหะกระจายตัวเกาะอยู่ทั้งสองฝั่งถนน

6) ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3109 (ทางรถไฟสายเก่า) จากท่าเรือคลองเตยผ่านเขตบางนา เทศบาลตำบลสำโรงเหนือ และบรรจบถนนสุขุมวิทที่เขตเทศบาลนครสมุทรปราการ ระยะทางในจังหวัดสมุทรปราการ ประมาณ 4 กิโลเมตร เป็นเส้นทางที่สำคัญในการขนส่งวัตถุดิบจากท่าเรือกรุงเทพฯมายังจังหวัดสมุทรปราการและการขนส่งสินค้าสำเร็จรูปจากจังหวัดสมุทรปราการไปยังท่าเรือคลองเตย

7) ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3113 (ปู่เจ้าสมิงพราย) แยกจากถนนสุขุมวิทที่บริเวณเทศบาลตำบลสำโรงเหนือ ผ่านเทศบาลตำบลสำโรงใต้ ถึงท่าเทียบแพขนานยนต์ไปเทศบาลเมืองพระพระแดง ระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร เป็นเส้นทางคมนาคมและขนส่งสินค้าที่สำคัญระหว่างจังหวัดสมุทรปราการฝั่งตะวันออกไปยังฝั่งตะวันตก กรุงเทพมหานคร สมุทรสาครและจังหวัดทางภาคใต้ สองฝั่งของถนนสายนี้เต็มไปด้วยโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่เก่าแก่กว่าในบริเวณอื่น

8) ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3114 (ท้ายบ้าน) เป็นถนนเชื่อมระหว่างตำบลปากน้ำกับตำบลท้ายบ้าน สองฝั่งถนนเป็นที่ตั้งบ้านเรือน อาคารพาณิชย์ ประชาชนพักอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น

9) ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3115 (สายลวด) เชื่อมต่อระหว่างถนนท้ายบ้านกับถนนสุขุมวิทตรงบริเวณโค้งบางปิ้ง (ตันโพธิ์) มีลักษณะการใช้ที่ดินเช่นเดียวกับถนนท้ายบ้าน

10) ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3116 (พุทธรักษา) แยกจากถนนสุขุมวิทที่บริเวณแยกบางปิ้ง เขตเทศบาลนครสมุทรปราการ ผ่านเทศบาลตำบลแพรกษา นิคมอุตสาหกรรมบางปู เชื่อมต่อกับถนนตำรุ-บางพลี ของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร

11) ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3117 (คลองด่าน-บางบ่อ) เป็นถนนที่เชื่อมต่อระหว่างถนนสุขุมวิทกับถนนบางนา-ตราด ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร ผ่านชุมชนที่สำคัญคือ ชุมชนเทศบาลตำบลคลองด่าน และชุมชนเทศบาลตำบลบางบ่อ อำเภอบางบ่อส่วนใหญ่ผ่านพื้นที่เกษตรกรรม

12) ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3243 (สมุทรปราการ-สมุทรสาคร) เป็นทางหลวงที่แยกจากทางหลวงหมายเลข 303 (ถนนสุขสวัสดิ์) บริเวณคลองสรรพสามิต ตำบลแหลมฟ้าผ่า เป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดสมุทรสาคร

13) ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3256 (บางพลี-กิ่งแก้ว-ลาดกระบัง) เป็นถนนที่เชื่อมต่อระหว่างถนนอ่อนนุช-ลาดกระบัง ถนนบางนา-ตราด ถึงที่ว่าการอำเภอบางพลี ระยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งในเขตอำเภอบางพลี

14) ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3268 (เทพารักษ์) แยกจากถนนสุขุมวิทที่บริเวณเทศบาลตำบลสำโรงเหนือ เลี้ยวไปตามคลองสำโรง ผ่านเทศบาลตำบลบางเมือง เทศบาลตำบลบางพลี เทศบาลตำบลบางเสาธง และบรรจบถนนคลองด่าน-บางบ่อ ที่เทศบาลตำบลบางบ่อมีระยะทางประมาณ 28 กิโลเมตร สองฝั่งถนนมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็กและโรงงานห้องแถวประเภทห้องแถว (Mini factory) สลับกับอาคารพาณิชย์ หมู่บ้านจัดสรร พื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่รกร้างว่างเปล่า

15) ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3344 (ศรีนครินทร์) เริ่มต้นจากเขตบางกะปิ มาบรรจบถนนสุขุมวิทที่บริเวณแยกการไฟฟ้าสมุทรปราการ (บางปิ๊ง) ตรงบริเวณกิโลเมตรที่ 30 เป็นเส้นทางที่มีผู้นิยมใช้สัญจรไปมาระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการถนนสายนี้มีความยาวเฉพาะในเขตจังหวัดสมุทรปราการประมาณ 8 กิโลเมตร สองฝั่งถนนประกอบด้วยร้านค้าและอาคารพาณิชย์เป็นส่วนใหญ่

นอกจากนี้ยังมีถนนระดับรองลงมาในความดูแลรับผิดชอบของกรมโยธาธิการระยะทางประมาณ 83.610 กิโลเมตร และถนนในชนบทที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ระยะทางประมาณ 40.737 กิโลเมตร รวมทั้งมีถนนในชุมชนที่อยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนจังหวัดอีกหลายสาย

การเดินทางประจำทางภายในจังหวัดและระหว่างจังหวัดจะมีเส้นทางเดินรถโดยสารขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ ต้นทางอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครเดินเข้าไปในจังหวัดสมุทรปราการ ประเภทรถประจำทางธรรมดา 27 สาย ประเภทรถปรับอากาศ 12 สาย ประเภทปรับอากาศพิเศษของบริษัทบางกอกไมโครบัส 3 สาย เส้นทางเดินรถโดยสารประจำทางในเขตเทศบาล หมวด 1 จำนวน 1 สาย เส้นทางเดินรถโดยสารประจำทางระหว่างจังหวัดหมวด 3 จำนวน 3 สาย เส้นทางเดินรถโดยสารประจำทางหมวด 4 จำนวน 25 สาย เส้นทางเดินรถโดยสารขนาดเล็กจำนวน 6 สาย รวมมีเส้นทางรถยนต์โดยสารประจำทางในจังหวัดสมุทรปราการทั้งสิ้น 77 เส้นทาง

การคมนาคมติดต่อกภายในจังหวัดสมุทรปราการด้วยระบบขนส่งมวลชน จึงเป็นไปอย่างทั่วถึงในพื้นที่ของทุกอำเภอรวมทั้งระหว่างชุมชนต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดใกล้เคียง ส่วนเส้นทางคมนาคมขนส่งทางบกหรือถนนนั้น นับว่ายังไม่เพียงพอโดยเฉพาะในช่วงชั่วโมงเร่งด่วนจะมีปัญหาจราจรติดขัดมากในบริเวณถนนสุขุมวิทย่านบางนา-ลำโรง และในเทศบาลนครสมุทรปราการ รวมทั้งถนนศรีนครินทร์ตั้งแต่แยกถนนบางนา-ตราดถึงแยกถนนสุขุมวิท โดยเฉพาะบริเวณแยกติดกับถนนเทพารักษ์ จะมีปริมาณการจราจรคับคั่งเป็นพิเศษ ส่วนถนนบางนา-ตราดนั้นเนื่องจากมีทางยกระดับคู่ขนานจากบางนาไปจนถึงบางปะกง และมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 7 (กรุงเทพ-ชลบุรีสายใหม่) จึงช่วยแบ่งเบาสภาพปัญหาการจราจรคับคั่งไปได้บ้าง ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการพัฒนาระบบถนนในจังหวัดสมุทรปราการคือ ปัญหาแผ่นดินอ่อนทรุดตัวได้ง่าย พื้นที่ลุ่มและมีลำคลองอยู่มาก จึงเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการก่อสร้างและบำรุงรักษาระบบถนนในจังหวัดสมุทรปราการ

การคมนาคมทางน้ำของจังหวัดสมุทรปราการส่วนใหญ่มุ่งเพื่อการขนส่งสินค้าและวัตถุดิบเข้าสู่โรงงานบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และเข้าสู่ท่าเรือคลองเตย โดยอาศัยแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นทางหลักและลำคลองต่าง ๆ ที่ใช้ประโยชน์เป็นเส้นทางคมนาคม ดังนี้

1) แม่น้ำเจ้าพระยา เริ่มต้นจากนครสวรรค์ไหลผ่านกรุงเทพมหานครมาออกทะเลที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยาจังหวัดสมุทรปราการ ผ่านอำเภอพระประแดง อำเภอเมืองสมุทรปราการ และอำเภอพระสมุทรเจดีย์ รวมระยะทางประมาณ 36 กิโลเมตร แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นทาง

ตารางที่ 3.4 เส้นทางรถโดยสารภายในจังหวัดสมุทรปราการ

ลำดับ ที่	สายที่	ชื่อเส้นทาง	ชื่อผู้ดำเนินการ
		<u>เส้นทางรถโดยสารขนาดเล็ก</u>	
1	18003	ปากน้ำ-ซอยสมาคมฟอกหนัง (กม.30)	บริษัท สหการฟอกหนังขนส่ง จำกัด
2	18005	วัดคลองแก้ว-ท่าหารุ-สมุทรปราการ	บริษัท สมุทรเจ้าพระยา จำกัด
3	18006	สาขลา (นาเกลือ)-ท่าเรือพระสมุทรเจดีย์-ป้อมพระจุลฯ	บริษัท พรเทวินวัฒนา จำกัด
4	18007	ปากน้ำ-ซอยอักษวลักษณ์ (ถนนเทศบาล 31)	ห้างหุ้นส่วนจำกัด กลุ่มพัฒนาท้องถิ่น
5	18009	สุขสวัสดิ์-ถนนสุขาภิบาล 14	ห้างหุ้นส่วนจำกัด สุชาติทราเวลสปอร์ต
6	18010	ท่าน้ำพระประแดง-ถนนสุขาภิบาล 16	ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทองวิริยะ
		<u>เส้นทางเดินรถโดยสารประจำทางหมวด 1 จังหวัดสมุทรปราการ</u>	
7	2	ปากน้ำ-ถนนสุขาภิบาลบางปู-หาดอมรา	บริษัท เอสทราเวลสปอร์ต จำกัด
		<u>เส้นทางรถโดยสารประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ</u>	
		<u>รถโดยสารธรรมดา</u>	
8	2	สำโรง-ปากคลองตลาด	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
9	2 ทางด่วน	ปากน้ำ-ปากคลองตลาด (ทางด่วน)	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
10	6	พระประแดง-บางลำภู	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
11	20	ป้อมพระจุล-ท่าน้ำดินแดง	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
12	23	สำโรง-สี่เสาเทเวศน์	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
13	23 ทางด่วน	สำโรง-สี่เสาเทเวศน์ (ทางด่วน)	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
14	25	ปากน้ำ-ท่าช้างวังหลัง	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
15	37	บางประกอก-มหานาค	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
16	45	สำโรง-ราชประสงค์	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
17	45 ทางด่วน	สำโรง-ราชประสงค์ (ทางด่วน)	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
18	46	วิทยาเขตรามคำแหง-รองเมือง	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
19	46 ทางด่วน	วิทยาเขตรามคำแหง-รองเมือง (ทางด่วน)	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
20	48	วัดโพธิ์-มหาวิทยาลัยรามคำแหง	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
21	82	พระประแดง-สะพานพุทธ	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
22	86	พระประแดง-สะพานพุทธ	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
23	88	วัดทุ่งครุ-วงเวียนใหญ่	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
24	102	ปากน้ำ-คลองเตย (ทางรถไฟสายเก่า)	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
25	102 ทางด่วน	ปากน้ำ-คลองเตย (ทางด่วน)	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
26	116	สำโรง-สาทร	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
27	129 ทางด่วน	สำโรง-บางเขน (ทางด่วน)	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
28	132	อ่อนนุช-การเคหะแห่งชาติ บางพลี	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
29	138	บางซื่อ-พระประแดง	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
30	138 ทางด่วน	พระประแดง-สวนจตุจักร (ทางด่วน)	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
31	142 ทางด่วน	ปากน้ำ-วัดเลา	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ

(มีต่อ)

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

ลำดับ ที่	สายที่	ชื่อเส้นทาง	ชื่อผู้ดำเนินการ
32	145	ปากน้ำ-สวนจตุจักร	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
33	1292	ลาดกระบัง-วัดคู่-ถนนบางนา-ตราด	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
34	1293	อ่อนนุช-ถนนบางนา-ตราด	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
		<u>รถโดยสารปรับอากาศ</u>	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
35	ปอ.2	ปากน้ำ-ปากคลองตลาด	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
36	ปอ.2 ทางด่วน	ปากน้ำ-ปากคลองตลาด (ทางด่วน)	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
37	ปอ.4	รังสิต-พระประแดง	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
38	ปอ.6	ปากเกร็ด-พระประแดง	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
39	ปอ.7	สำโรง-ท่าอากาศยานเจษฎ์	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
40	ปอ.8	ปากน้ำ-ท่าราชวรดิษฐ์	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
41	ปอ.11	ปากน้ำ-สถานีขนส่งสายใต้ใหม่	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
42	ปอ.11 ทางด่วน	ปากน้ำ-สถานีขนส่งสายใต้ใหม่ (ทางด่วน)	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
43	ปอ.13 ทางด่วน	ปู้เจ้าสมิงพราย-รังสิต (ทางด่วน)	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
44	ปอ.138 ทางด่วน	สวนจตุจักร-พระประแดง (ทางด่วน)	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
45	ปอ.142 ทางด่วน	วัดเลา-สมุทรปราการ (ทางด่วน)	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
46	ปอ.145	ปากน้ำ-บางกะปิ-สวนจตุจักร	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ
		เส้นทางเดินรถโดยสารประจำทางปรับอากาศพิเศษ	
47	ปอ.พ.6	ปากน้ำ-ท่าเรือสำเภา	บริษัท บางกอกไมโครบัส จำกัด
48	ปอ.พ.13	ปากน้ำ-จตุจักร	บริษัท บางกอกไมโครบัส จำกัด
49	ปอ.พ.14	การเคหะบางขุนเทียน-สำโรง	บริษัท บางกอกไมโครบัส จำกัด
		เส้นทางเดินรถโดยสารประจำทางระหว่างจังหวัด หมวด 3	
50	343	ชลบุรี-บ้านคลองด่าน	บริษัท คลองด่านสามัคคีขนส่ง จำกัด
51	344	ฉะเชิงเทรา-คลองพระองค์เจ้าไชยานุชิต	บริษัท เทพรายขนส่ง จำกัด
52	365	ปากน้ำ-โรงไฟฟ้าบางปะกง	บริษัท สันตินิมิตรขนส่ง จำกัด
		เส้นทางเดินรถโดยสารประจำทางภายในจังหวัด หมวด 4	
53	1011	อ่าบอพระประแดง-บางกอบัว	บริษัท พระประแดง-บางกอบัว จำกัด
54	1012	วัดครูใน-วัดทุ่งครุ	บริษัท เพชรพลอยมูขมขนส่ง จำกัด
55	1140	สำโรง-คลองด่าน	บริษัท สมุทรปราการ จำกัด
56	1141	ปากน้ำ-บางนา-มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2	บริษัท เทียนทองขนส่ง จำกัด
57	1144	ท่าเรือพระประแดง-สำโรง	บริษัท สมุทรปราการ จำกัด
58	1145	สำโรง-บางบ่อ	บริษัท สมุทรเจ้าพระยา จำกัด
59	1146	พระสมุทรเจดีย์-พระประแดง	สหกรณ์เดินรถพระประแดงเจดีย์ จำกัด
60	1196	ปากน้ำ-กม. 4 (บางนาตราด)	บริษัท สีสวาทเดินรถ จำกัด
61	1197	บางพลี-กิ่งแก้ว-อ่อนนุช	บริษัท ส.ยังยืนทรานสปอร์ต จำกัด

(มีต่อ)

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

ลำดับ ที่	สายที่	ชื่อเส้นทาง	ชื่อผู้ดำเนินการ
62	1198	ถนนรัตนโกสินทร์ 200 ปี-บ้านคลองสวน	บริษัท ส.ยังยืนทราเวลสปอร์ต จำกัด
63	1200	สุขาภิบาล 6 (บางหัวเสือ) คลาศสำโรง	บริษัท บางหัวเสือทราเวลสปอร์ต จำกัด
64	1202	สุขสวัสดิ์-ซอยวัดคู่สร้าง	บริษัท พรเทวินวัฒนา จำกัด
65	1203	สุขสวัสดิ์-ซอยวัดแค 2	ห้างหุ้นส่วนจำกัด วัดแคเดินรถ
66	1204	ปากซอยวัดแคใหญ่(ถนนสุขสวัสดิ์)-วัดแหลมฟ้าผ่า	ห้างหุ้นส่วนจำกัด พระสมุทรทราเวลสปอร์ต
67	1025	วงกลม (วนซ้าย) ถนนกิ่งแก้ว-ถนนเทพารักษ์	บริษัท ส.ยังยืนทราเวลสปอร์ต จำกัด
68	1217	สุขุมวิท-โรงเรียนไพริยภาค-บางพลี	บริษัท สีสุวาทเดินรถ จำกัด
69	1236	สุขุมวิท-โรงเรียนคลองกระทุ่ม	บริษัท สหมงคลชัยเดินรถคลองด่าน จำกัด
70	1237	โรงจักรพระนครใต้-สุขาภิบาล 5-สำโรงเหนือ	บริษัท สีสุวาทเดินรถ จำกัด
71	1239	สมุทรปราการ-องค์การแก้ว	บริษัท ยังยืนขนส่ง จำกัด
72	1267	วัดแหลมฟ้าผ่า-ท่าเรือพระสมุทรเจดีย์	บริษัท พรเทวินวัฒนา จำกัด
73	1275	ปากน้ำ-วัดคลองแก้ว-บางพลี	บริษัท สมุทรเจ้าพระยา จำกัด
74	1281	สุขุมวิท-ซอยวัดมหาราช	บริษัท มหาราชเดินรถ จำกัด
75	1285	บางปอ-คลองด่าน	สหกรณ์เดินรถเมล์เล็กบางปอคลองด่าน
76	1286	สมุทรปราการ-ท่าเรือพระประแดง	บริษัท สมุทรปราการขนส่ง จำกัด
77	1289	สุขสวัสดิ์ 76-ซอยกลับเจริญ-สุขสวัสดิ์ 78	ห้างหุ้นส่วนจำกัด อานนท์เดินรถ

ที่มา : สำนักงานขนส่งจังหวัดสมุทรปราการ

คมนาคมที่ใช้บรรทุกสินค้าขนาดใหญ่ไปยังท่าเรือคลองเตยและจังหวัดต่าง ๆ ที่อยู่ตอนบนของแม่น้ำเจ้าพระยา

2) **คลองสำโรง** แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลสำโรง อำเภอพระประแดงผ่านตำบลสำโรงเหนือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ ตำบลบางแก้ว ตำบลบางพลี ตำบลบางโฉลง ตำบลศิริระจรเข้ใหญ่ อำเภอบางพลีและผ่านที่ว่าการอำเภอบางบ่อ ไปถึงท่าสะพาน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีระยะทางในเขตจังหวัดสมุทรปราการประมาณ 36 กิโลเมตร คลองนี้ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อกันได้ทุกอำเภอในฝั่งตะวันออก ให้ประโยชน์ในการเกษตรและการพาณิชย์แต่ในปัจจุบันการคมนาคมทางบกสะดวกและรวดเร็วกว่าจึงนิยมใช้ติดต่อคมนาคมกันเฉพาะท้องถิ่น

3) **คลองสรรพสามิต** เป็นคลองที่ขุดขึ้นในท้องที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลแหลมฟ้าผ่าไปยังตำบลนาเกลือ ออกคลองขุนราชพินิจที่มหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร ระยะทางในเขตจังหวัดสมุทรปราการประมาณ 15 กิโลเมตร เป็นคลองที่ขุดขึ้นเพื่อช่วยเหลือชาวนาเกลือให้สามารถลำเลียงเกลือส่งไปขายได้ (คลองนี้ขุดขึ้นในสมัยรัฐบาลหลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งให้ประโยชน์ในการคมนาคมและการพาณิชย์เป็นอย่างมาก)

4) **คลองด่าน** เป็นคลองที่แยกจากคลองสำโรงตรงหน้าที่ว่าการอำเภอบางบ่อไหลผ่านตำบลบางเพรียง ตำบลคลองด่าน มีประตูกั้นน้ำทะเลและระบายน้ำที่ตำบลคลองด่าน ตัดผ่านถนนสุขุมวิทลงสู่ทะเลบริเวณอ่าวไทย มีระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร คลองด่านใช้ประโยชน์ในด้านการคมนาคม การเกษตรกรรมและการประมง

5) **คลองพระองค์เจ้าไชยานุชิต** เป็นคลองชลประทานที่ขุดติดต่อกันระหว่างคลองประเวศบุรีรมย์ กับคลองสำโรง ผ่านตำบลเป็ริง ตำบลบางบ่อ อำเภอบางบ่อ มีระยะทางในเขตจังหวัดสมุทรปราการ 16 กิโลเมตร ให้ประโยชน์เป็นเส้นทางคมนาคมและการเกษตรในพื้นที่อำเภอบางบ่อเป็นอย่างมาก

6) **คลองบางโฉลง** เป็นคลองแยกจากคลองสำโรงที่วัดบางโฉลงนอก อำเภอบางพลี ผ่านท้องที่ตำบลบางโฉลง ตำบลหนองปรือ อำเภอบางพลี ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรและการคมนาคมขนส่งทางน้ำในเขตอำเภอบางพลี

7) **คลองบางปลา** เป็นคลองแยกจากคลองสำโรงที่ ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี ผ่านท้องที่อำเภอบางพลีและอำเภอเมืองสมุทรปราการ

8) **คลองบางเสาธง** เริ่มจากหมู่ที่ 5 ตำบลบางเสาธง อำเภอบางพลี ถึงคลองประเวศบุรีรมย์ เขตลาดกระบัง ผ่านท้องที่อำเภอบางพลี

9) **คลองประเวศบุรีรมย์** เป็นคลองชลประทานที่ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งทางตอนเหนือของจังหวัดติดต่อกับกรุงเทพมหานครและจังหวัดฉะเชิงเทรา

10) คลองปากน้ำ เป็นคลองที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการ ระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร มีการใช้ประโยชน์เพื่อเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าไปยังตลาด เช่นผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ และสินค้าเกษตร

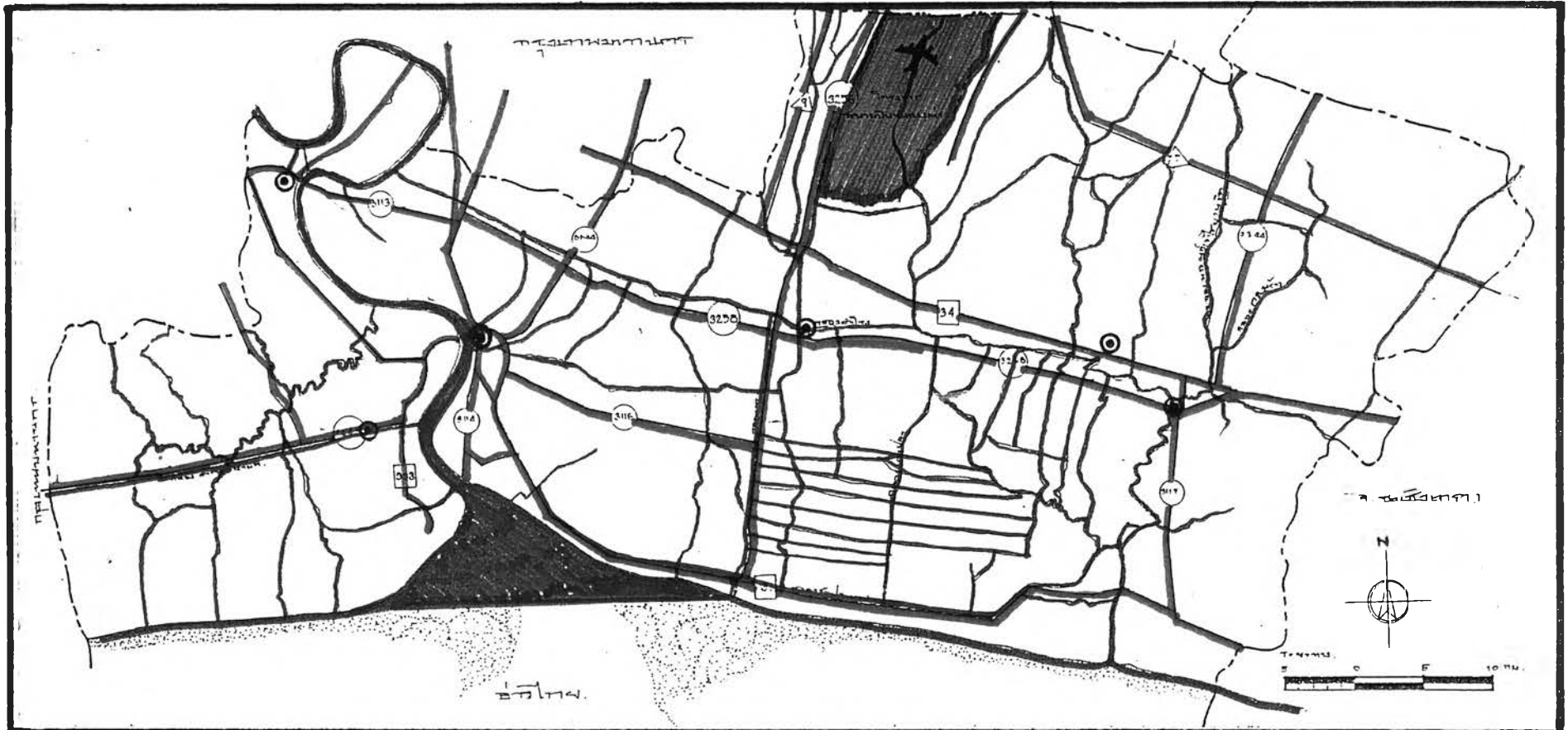
11) คลองบางนางเกร็ง เป็นคลองที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการและอำเภอพระประแดง มีความยาวประมาณ 6 กิโลเมตร ใช้ประโยชน์เพื่อเป็นเส้นทางขนถ่ายและลำเลียงสินค้าไปยังท่าเทียบเรือ และมีเรือขนาดเล็กวิ่งสัญจรไปมา

12) คลองลัดหลวง เป็นคลองที่อยู่ในเขตอำเภอพระประแดงฝั่งตะวันตกมีความยาวประมาณ 3 กิโลเมตร ใช้ประโยชน์เพื่อการรับส่งผู้โดยสารที่จะเดินทางจากอำเภอพระประแดงไปยังกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพราะเส้นทางนี้จะสามารถย่นระยะทางการเดินทางจากท่าเรือพระประแดงไปยังท่าเรือสารุประคิษฐ์ได้เป็นอย่างดี

นอกจากคลองที่กล่าวมาแล้วนี้ ยังมีคลองสายเล็ก ๆ อีกหลายสาย เช่น คลองบางปลา คลองมอญ คลองกาหลง ฯลฯ ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ในการคมนาคมติดต่อระหว่างชุมชนและขนส่งสินค้าทางการเกษตรแต่มีสภาพของลำคลองตื้นเขินไม่สามารถใช้การได้ในฤดูแล้ง มีผักตบชวาและวัชพืชมากทำให้เป็นอุปสรรคต่อการขนส่งทางน้ำมาก การคมนาคมติดต่อทางลำน้ำเจ้าพระยาและลำคลอง มีท่าเทียบเรือที่สำคัญในจังหวัดสมุทรปราการ มีดังนี้

- ท่าเรือวิบูลย์ศรี เป็นท่าเรือของเทศบาล ตั้งอยู่ที่ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ
- ท่าเรืออ้ายโหน้โม่โด้ระ บริเวณอำเภอพระประแดง ใช้เป็นท่าเรือสำหรับข้ามไปยังท่าเรือวิบูลย์ศรี
- ท่าเรือพระประแดง ตั้งอยู่หน้าว่าการอำเภอพระประแดง เป็นของเทศบาลเมืองพระประแดง
- ท่าเรือคลองด่าน ตั้งอยู่ที่ตำบลคลองด่าน จังหวัดสมุทรปราการ สำหรับการขนส่งสินค้าทางการเกษตรและการประมง
- ท่าห้องเย็นและท่าสะพานปลา ตั้งอยู่ที่ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ สำหรับขนส่งสินค้าประเภทอาหารจากเรือประมงจากทะเล
- ท่าเรือข้ามฟากเกตรา-นาวาสมุทร เป็นท่าแพขนานยนต์ที่ใช้บรรทุกรถยนต์ข้ามฟากระหว่างฝั่งอำเภอเมืองสมุทรปราการและฝั่งว่าการอำเภอพระประแดง

นอกจากนี้ยังมีท่าเรือเอกชนสำหรับเทียบเรือขนส่งสินค้าต่างประเทศในเขตจังหวัดสมุทรปราการอีกหลายแห่ง เช่น ท่าเทียบเรือบริษัทไทยพาณิชย์นาวี จำกัด ท่าฉางเกลือ ท่า BMT

การวางแผนเพื่อการจัดการด้านการขยายตัวของชุมชนเมืองอันเป็นผลมาจากการพัฒนา
 อุตสาหกรรมบริเวณจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

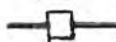
แผนที่ 3.11

แสดง : เส้นทางคมนาคม

สัญลักษณ์

ที่ตั้งโครงการสนามบิน
 กรุงเทพฯ แห่งที่ 2

เส้นทางคมนาคมทางบก

เส้นทางคมนาคมทางน้ำ

- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- เขตตำบล
- ถนน

- ⊙ ที่ตั้งจังหวัด
- ⊙ ที่ตั้งอำเภอ
- ~ แม่น้ำ

ท่าบางปลากด ฯลฯ ซึ่งทำเทียบเรือเหล่านี้สามารถพัฒนาให้มีสมรรถนะเพิ่มขึ้นเพื่อแบ่งเบาภาระและปัญหาความคับคั่งของการขนส่งวัตถุดิบและสินค้าจากท่าเรือคลองเตยได้ด้วย

ด้านการคมนาคมทางอากาศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 -8 รัฐบาลได้กำหนดให้มีการพัฒนาด้านการคมนาคมทางอากาศ โดยมีการสร้างสนามบินพาณิชย์แห่งที่ 2 ของประเทศที่จังหวัดสมุทรปราการ ณ บริเวณบ้านหนองงูเห่า ตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี โดยมีกำหนดสร้างแล้วเสร็จและเปิดให้บริการในปี พ.ศ.2547 ซึ่งจะทำให้จังหวัดสมุทรปราการกลายเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางอากาศนานาชาติที่มีความสำคัญต่อภูมิภาคอินโดจีน และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไปในอนาคต และจะมีผลกระทบต่อบทบาทและทิศทางการพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการเป็นอย่างมาก

3.2.6 ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

ระบบสาธารณูปโภค ระบบไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์ และระบบสาธารณูปการได้แก่ บริการไปรษณีย์ โรงเรียน โรงพยาบาล สถาบันศาสนา การกำจัดขยะมูลฝอย และสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งระบบดังกล่าวจะเป็นปัจจัยเสริมให้มีการพัฒนาขึ้นอย่างมีคุณภาพ และช่วยเสริมให้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจในพื้นที่รวมทั้งทำให้ชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและสะดวกสบายขึ้น ดังนี้

1) ไฟฟ้า

จังหวัดสมุทรปราการได้รับบริการด้านไฟฟ้าจากการไฟฟ้านครหลวงโดยขยายเขตบริการครอบคลุมทุกหมู่บ้านในจังหวัดแล้ว มีสำนักงานการไฟฟ้านครหลวงที่ตั้งอยู่ในจังหวัด 2 แห่ง คือ สำนักงานเขตสมุทรปราการ ตั้งอยู่ที่ถนนสุขุมวิท อำเภอมืองสมุทรปราการ และสำนักงานเขตบางพลี ตั้งอยู่ที่ถนนกิ่งแก้ว อำเภอบางพลี สำหรับการบริการไฟฟ้าของจังหวัดในอีกฟากหนึ่งของแม่น้ำเจ้าพระยาคืออำเภพระประแดง และอำเภพระสมุทรเจดีย์ จะอยู่ในเขตบริการของการไฟฟ้านครหลวง สำนักงานเขตราษฎร์บูรณะ ทั้งนี้ การให้บริการด้านไฟฟ้าในจังหวัดสมุทรปราการ โดยมีสถานีย่อยขนาดกำลังการผลิต 12 KV จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ สถานีย่อยโรงงานไม้อัดไทย สำโรง ปู่เจ้าสมิงพราย ท้องคู้ง สวนส้ม และพระนครใต้ และสถานีย่อยขนาด 24 KV 7 แห่ง ได้แก่ สถานีย่อยปากน้ำ บางปิ้ง บางปู แพรรักษา เทพารักษ์ บางเสาธง และเมืองใหม่บางพลี ในปีงบประมาณ 2540 มีผู้ใช้ไฟฟ้าทั้งสิ้น 160,232 ราย ปริมาณกระแสไฟฟ้าที่ใช้ 7,918,148,000 หน่วย (กิโลวัตต์/ชั่วโมง) ปริมาณกำลังการผลิตที่มีอยู่ในปัจจุบันนับว่าเพียงพอต่อการให้บริการในจังหวัดสมุทรปราการ

ตารางที่ 3.5 : จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าในจังหวัดสมุทรปราการ ปีงบประมาณ พ.ศ.2540

ลำดับ ที่	ประเภทผู้ใช้ไฟฟ้า	จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า
1	บ้านอยู่อาศัย	131,159
2	กิจกรรมขนาดเล็ก	25,412
3	กิจกรรมขนาดกลาง	2,227
4	กิจกรรมขนาดใหญ่	180
5	กิจกรรมเฉพาะอย่าง	76
6	ราชการและองค์การไม่แสวงหากำไร	530
7	ไฟฟ้าสาธารณะ	268
	รวมทั้งสิ้น	160,232

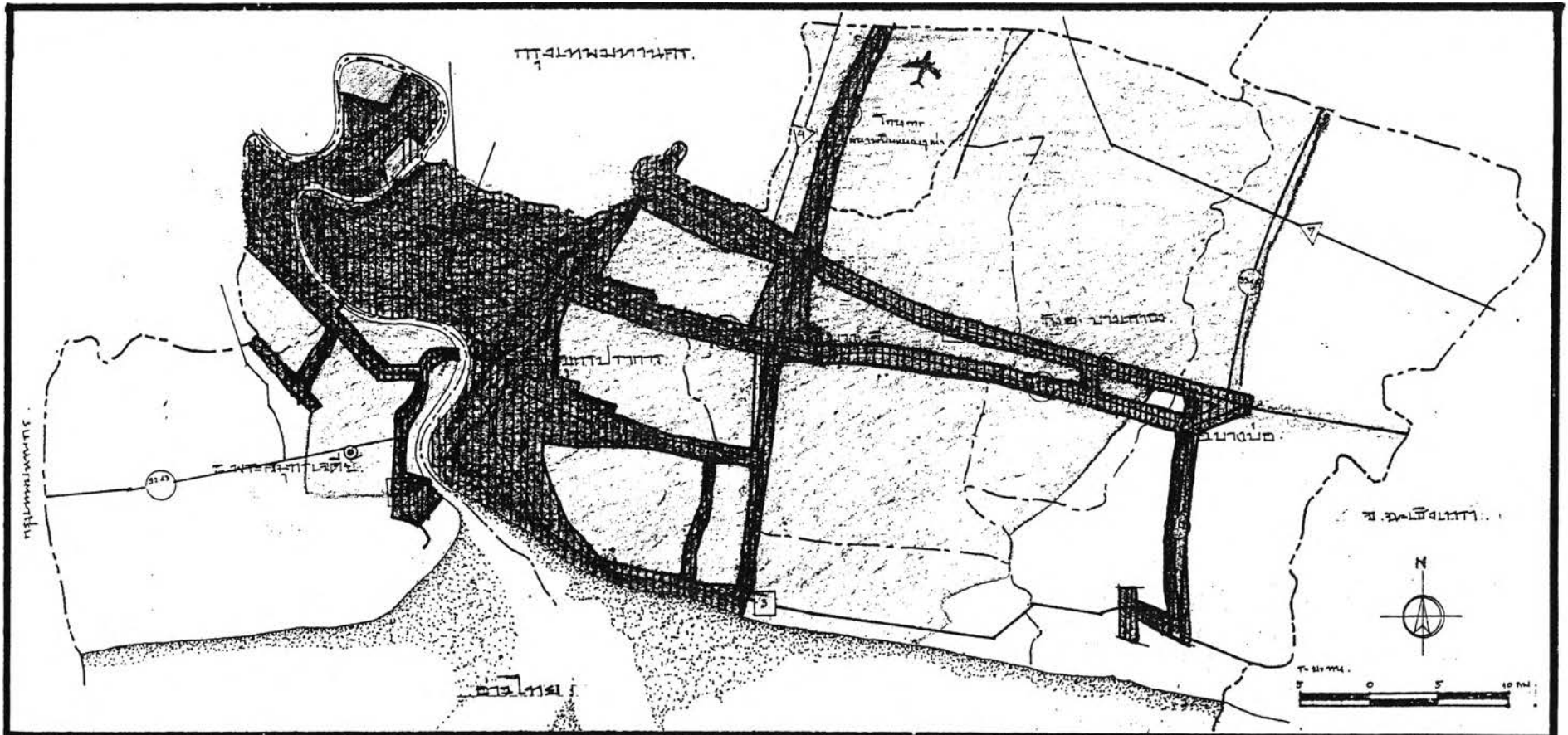
ที่มา : การไฟฟ้านครหลวง สำนักงานเขตสมุทรปราการ

2) ประปา

จังหวัดสมุทรปราการไม่มีระบบการประปาของการประปาส่วนภูมิภาคภายในจังหวัด แต่อยู่ในเขตการบริการของการประปานครหลวง ในปีงบประมาณ 2540 มีการให้บริการประปาของการประปานครหลวงในเขตจังหวัดสมุทรปราการในพื้นที่รวมทั้งสิ้น 104.7 ตารางกิโลเมตร หรือมีพื้นที่ประมาณร้อยละ 10.4 ของพื้นที่จังหวัดที่อยู่ในเขตบริการน้ำประปา สำหรับฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาคืออำเภอพระประแดงและอำเภอพระสมุทรเจดีย์จะอยู่ในเขตบริการของการประปานครหลวงสาขาตลิ่งชัน โดยมีผู้ใช้น้ำรวมทั้งสิ้น 71,855 ราย ปริมาณน้ำ 47,379,770 ลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้ยังมีระบบการประปาอิสระที่เป็นบ่อบาดาลสำหรับแจกจ่ายให้กับประชาชน ซึ่งประเภทผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่จะเป็นประเภทที่พักอาศัยและธุรกิจต่าง ๆ ส่วนภาคอุตสาหกรรมไม่นิยมใช้น้ำประปา แต่จะใช้น้ำบาดาลที่สูบขึ้นมาใช้เองเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายและลดต้นทุนการผลิต

3) โทรศัพท

การให้บริการด้านโทรศัพทในจังหวัดสมุทรปราการได้เพิ่มจำนวนและสัดส่วนต่อประชากรมากขึ้นตามลำดับโดยในปี พ.ศ.2533 จังหวัดสมุทรปราการมีชุมสายทั้งสิ้น 7 แห่ง จำนวน 59,686 เลขหมาย คิดเป็นอัตราส่วนเลขหมายต่อประชากรพันคนเท่ากับ 69.82 เป็นเลขหมายที่มีผู้ขอใช้แล้วจำนวนรวมทั้งสิ้น 32,957 เลขหมาย หรือคิดเป็นร้อยละ 55.22 ของจำนวนเลขหมายรวม โดยเป็นเลขหมายในบ้านพักอาศัย จำนวน 21,803 เลขหมาย (ร้อยละ 36.53) ธุรกิจและอุตสาหกรรม

การวางแผนเพื่อการจัดการด้านการขยายตัวของชุมชนเมืองอันเป็นผลมาจากการพัฒนา
 อุตสาหกรรมบริเวณจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

แผนที่ | 3.12
 แสดง : เขตบริการประปา

พื้นที่บริการประปาในปัจจุบัน

 พื้นที่บริการประปาในอนาคต (ท.ศ.2547)

สัญลักษณ์

-----	เขตจังหวัด	⊙	ที่ตั้งจังหวัด
- - - - -	เขตอำเภอ	⊙	ที่ตั้งอำเภอ
— — — — —	เขตตำบล	↖	แม่น้ำ
— [ ] —	ถนน		

สาทรกรรม จำนวน 9,161 เลขหมาย (ร้อยละ 15.35) หน่วยราชการและบริการสาธารณะ จำนวน 1,993 เลขหมาย (ร้อยละ 3.34) และเลขหมายว่าง จำนวน 26,729 เลขหมาย (ร้อยละ 47.78) ต่อมาในปี พ.ศ.2540 มีจำนวนชุมสายในจังหวัดสมุทรปราการ 41 ชุมสาย หมายเลขโทรศัพท์มีจำนวนทั้งสิ้น 116,552 เลขหมาย คิดเป็นอัตราส่วนเลขหมายต่อประชากรพันคน เท่ากับ 121.88 เป็นเลขหมายที่มีผู้ขอใช้แล้วจำนวนรวมทั้งสิ้น 104,340 เลขหมาย หรือคิดเป็นร้อยละ 89.52 ของจำนวนเลขหมายรวม โดยเป็นเลขหมายในบ้านพักอาศัย จำนวน 66,518 (ร้อยละ 57.07) ธุรกิจ และอุตสาหกรรม จำนวน 33,744 เลขหมาย (ร้อยละ 28.95) หน่วยราชการและบริการสาธารณะ 4,078 เลขหมาย (ร้อยละ 3.50) และเลขหมายว่าง จำนวน 12,212 เลขหมาย (ร้อยละ 10.48) การบริการเลขหมายโทรศัพท์ในจังหวัดสมุทรปราการได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะการขยายตัวของชุมชนเมืองที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาที่ผ่านมาและมีแนวโน้มที่จะมีเลขหมายว่างลดน้อยลงตามลำดับ ทั้งที่มีการเพิ่มจำนวนเลขหมายโทรศัพท์เป็นจำนวนมากตามแผนพัฒนาภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในช่วงเวลาที่ผ่านมา

4) ไปรษณีย์โทรเลข

การให้บริการไปรษณีย์โทรเลขภายในจังหวัดสมุทรปราการ มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขอยู่ทุกอำเภอซึ่งสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างทั่วถึงในการจัดส่งจดหมายโทรเลข พัสดุภัณฑ์และธนาคัติ ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขของจังหวัดสมุทรปราการมีทั้งหมด 11 แห่ง คือ

- 1) ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขสมุทรปราการ อำเภอเมืองสมุทรปราการ
- 2) ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขบางปูใหม่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ
- 3) ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขสำโรง อำเภอเมืองสมุทรปราการ
- 4) ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขปากน้ำ อำเภอเมืองสมุทรปราการ
- 5) ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขบางพลี อำเภอบางพลี
- 6) ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขบางบ่อ อำเภอบางบ่อ
- 7) ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขคลองด่าน อำเภอบางบ่อ
- 8) ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขพระประแดง อำเภอพระประแดง
- 9) ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง
- 10) ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขปากลัด อำเภอพระประแดง
- 11) ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์

สถิติการบริการรับฝากไปรษณีย์ภัณฑ์ พัสดุไปรษณีย์ และโทรเลขในบึงบประมาณ พ.ศ.2540 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 15,088,172 ชิ้น แยกเป็นไปรษณีย์ภัณฑ์ธรรมดาจำนวน 11,820,146 ชิ้น ไปรษณีย์บริการพิเศษ 2,921,566 ชิ้น พัสดุไปรษณีย์ 206,394 ชิ้น และโทรเลข 140,066 ชิ้น

5) สถานศึกษา

ในปี พ.ศ.2540 จังหวัดสมุทรปราการมีสถานศึกษาในจังหวัดรวมทั้งสิ้น 272 แห่ง เป็นสถานศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา 22 แห่ง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ 147 แห่ง สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน 94 แห่ง สังกัดสำนักงานการศึกษาท้องถิ่น 8 แห่ง สังกัดกรมการศาสนา 1 แห่ง กระจายตัวอยู่ในอำเภอต่างๆ คือ อำเภอเมืองสมุทรปราการมีมากที่สุด จำนวน 93 แห่ง รองลงมาคืออำเภอพระประแดง 57 แห่ง อำเภอบางบ่อ 43 แห่ง อำเภอบางพลี 37 แห่ง อำเภอพระสมุทรเจดีย์ 23 แห่ง และกิ่งอำเภอบางเสาธง 19 แห่ง ตามลำดับ จำนวนนักเรียนในปี พ.ศ.2540 มีจำนวนทั้งสิ้น 174,265 คน แยกเป็นนักเรียนระดับอนุบาลและเด็กเล็ก 31,382 คน (ร้อยละ 18.00) ระดับประถมศึกษา 92,110 คน (ร้อยละ 52.86) และระดับมัธยมศึกษา 50,773 คน (ร้อยละ 29.14) จำนวนนักเรียนอยู่ในอำเภอต่าง ๆ มีดังนี้ อำเภอเมืองสมุทรปราการมีมากที่สุด จำนวน 78,066 คน รองลงมาคือ อำเภอพระประแดง 37,051 คน อำเภอบางพลี 24,973 คน อำเภอบางบ่อ 14,491 คน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ 10,961 คน และกิ่งอำเภอบางเสาธง 8,723 คน ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจำนวนครู นักเรียนและอัตราส่วนของนักเรียนต่อจำนวนครู จะพบว่า อำเภอเมืองสมุทรปราการมีจำนวนครูและนักเรียนมากที่สุดคือ 3,292 และ 78,066 คนตามลำดับ อัตราส่วนนักเรียนต่อครูเท่ากับ 24:1 รองลงมาคือ อำเภอพระประแดง จำนวนครู 1,751 คน นักเรียน 37,057 คน อัตราส่วนนักเรียนต่อครูเท่ากับ 21:1 อำเภอบางพลี จำนวนครู 1,135 คน นักเรียน 24,973 คน อัตราส่วนนักเรียนต่อครูเท่ากับ 22:1 อำเภอบางบ่อ จำนวนครู 701 คน นักเรียน 14,491 คน อัตราส่วนนักเรียนต่อครูเท่ากับ 21:1 อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จำนวนครู 515 คน นักเรียน 10,961 คน อัตราส่วนนักเรียนต่อครูเท่ากับ 21:1 และกิ่งอำเภอบางเสาธง จำนวนครู 364 คน นักเรียน 8,723 คน อัตราส่วนนักเรียนต่อครูเท่ากับ 24:1 ตามลำดับ หากพิจารณาอัตราส่วนนักเรียนต่อครูแล้วพบว่าอำเภอพระประแดง อำเภอบางบ่อ และอำเภอพระสมุทรเจดีย์มีสัดส่วนจำนวนนักเรียนต่อครูต่ำสุดคือ 21:1 รองลงมาคือ อำเภอบางพลี จำนวนนักเรียนต่อครูเท่ากับ 22:1 ส่วนอำเภอเมืองสมุทรปราการและกิ่งอำเภอบางเสาธง มีสัดส่วนจำนวนนักเรียนต่อครูเท่ากับ 24:1 ตามลำดับ

ด้านจำนวนห้องเรียน ในปี พ.ศ.2540 มีจำนวนทั้งสิ้น 4,934 ห้องเรียน อัตราส่วนจำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนในอำเภอต่าง ๆ มีดังนี้ อำเภอเมืองสมุทรปราการ นักเรียน 40 คนต่อ 1 ห้องเรียน อำเภอบางพลีและอำเภอพระประแดง นักเรียน 34 คนต่อ 1 ห้องเรียน กิ่งอำเภอบางเสาธง นักเรียน 32 คนต่อ 1 ห้องเรียน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ นักเรียน 30 คนต่อ 1 ห้องเรียน และอำเภอบางบ่อ มีนักเรียน 28 คนต่อ 1 ห้องเรียน ตามลำดับ

นอกจากนี้ยังมีสถานศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ อีกจำนวน 5 แห่ง คือ โรงเรียนสารพัดช่างสมุทรปราการ และวิทยาลัยเทคนิคสมุทรปราการ ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองสมุทรปราการ จำนวนห้องเรียน 324 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 7,493 คน โรงเรียน

ตารางที่ 3.6 จำนวนสถานศึกษาเป็นรายอำเภอของจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2540

อำเภอ/สังกัด	จำนวน สถานศึกษา (แห่ง)	จำนวน ห้องเรียน (ห้อง)	จำนวน ครู (คน)	จำนวน นักเรียน (คน)
อำเภอเมืองสมุทรปราการ				
1. กรมสามัญศึกษา	6	310	683	14 719
2. สำนักงานการประถมศึกษา	28	626	873	22 307
3. สำนักงานการศึกษาเอกชน	54	898	1 538	36 777
4. เทศบาล	5	134	198	4 263
รวม	93	1 968	3 292	78 066
อำเภอพระประแดง				
1. กรมสามัญศึกษา	4	191	370	8 046
2. สำนักงานการประถมศึกษา	30	478	712	13 998
3. สำนักงานการศึกษาเอกชน	20	322	553	12 510
4. เทศบาล	3	88	116	2 497
รวม	57	1 079	1 751	37 051
อำเภอบางพลี				
1. กรมสามัญศึกษา	4	204	413	8 646
2. สำนักงานการประถมศึกษา	24	398	497	12 605
3. สำนักงานการศึกษาเอกชน	9	123	225	3 722
รวม	37	725	1 135	24 973
อำเภอบางบ่อ				
1. กรมสามัญศึกษา	4	112	203	4 210
2. สำนักงานการประถมศึกษา	36	392	468	9 707
3. สำนักงานการศึกษาเอกชน	2	13	18	431
4. กรมการศาสนา	1	6	12	143
รวม	43	523	701	14 491
อำเภอพระสมุทรเจดีย์				
1. กรมสามัญศึกษา	3	68	119	2 497
2. สำนักงานการประถมศึกษา	16	250	323	6 613
3. สำนักงานการศึกษาเอกชน	4	50	73	1 851
รวม	23	368	515	10 961
กิ่งอำเภอบางเสาธง				
1. กรมสามัญศึกษา	1	29	56	1 127
2. สำนักงานการประถมศึกษา	13	200	239	6 212
3. สำนักงานการศึกษาเอกชน	5	42	69	1 384
รวม	19	271	364	8 723
รวมทั้งจังหวัด	272	4 934	7 758	174 265

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ

ตารางที่ 3.7 จำนวนนักเรียน จังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2540 จำแนกตามระดับการศึกษา

ลำดับ ที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ระดับการศึกษา			รวมทุกระดับ
		ก่อนประถมศึกษา	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	
1	อ.เมืองสมุทรปราการ	14,747	40,881	22,438	78,066
2	อ.พระประแดง	6,992	20,216	9,843	37,051
3	อ.บางพลี	3,658	12,164	9,151	24,973
4	อ.บางบ่อ	2,309	7,464	4,718	14,491
5	อ.พระสมุทรเจดีย์	1,808	6,208	2,945	10,961
6	กิ่ง อ.บางเสาธง	1,868	5,177	1,678	8,723
	รวม	31,382	92,110	50,773	174,265

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ

ตารางที่ 3.8 อัตราส่วนครูต่อนักเรียนและห้องเรียนต่อนักเรียน จ. สมุทรปราการ พ.ศ.2540

ลำดับ ที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	จำนวน			อัตราส่วน	
		นักเรียน	ครู	ห้องเรียน	ครู/นักเรียน	ห้อง/นักเรียน
1	อ.เมืองสมุทรปราการ	78,066	3,292	1,968	1:24	1:40
2	อ.พระประแดง	37,051	1,751	1,079	1:21	1:34
3	อ.บางพลี	24,973	1,135	725	1:22	1:34
4	อ.บางบ่อ	14,491	701	523	1:21	1:28
5	อ.พระสมุทรเจดีย์	10,961	515	368	1:21	1:30
6	กิ่ง อ.บางเสาธง	8,723	364	271	1:24	1:32
	รวม	174,265	7,758	4,934	1:22	1:35

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ

เทคโนโลยีประมฤทัย และวิทยาลัยเทคนิควิศวกรรม ตั้งอยู่ในอำเภอบางพลี จำนวนนักเรียน 5,944 คน จำนวนห้องเรียน 52 ห้องเรียน และมีมหาวิทยาลัย 1 แห่ง คือมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติตั้งอยู่ในอำเภอบางพลี เปิดสอนในสาขาวิชาบริหารธุรกิจ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ สาธารณสุข สิ่งแวดล้อมและวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี จำนวนนักศึกษาประมาณ 3,000 คน และกำลังจะมีโครงการจัดตั้งวิทยาเขตมหาวิทยาลัยอีกจำนวน 1 แห่งคือ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ซึ่งจะเปิดสอนในสาขาวิชา บริหารธุรกิจ ประกันภัย ศิลปศาสตร์ นิเทศศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และพยาบาลศาสตร์ คาดว่าจะเปิดสอนในปีการศึกษา 2543 เป็นต้นไป

การให้บริการมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของจังหวัดสมุทรปราการ นับว่าพอเพียงกับความต้องการภายในจังหวัดสมุทรปราการ มีการกระจายตัวของสถานศึกษาภาคบังคับอยู่ตามแหล่งชุมชนต่าง ๆ อย่างทั่วถึง และมีอัตราส่วนจำนวนนักเรียนต่อครูและห้องเรียนไม่สูงนัก ส่วนในระดับอาชีวศึกษานั้นนับว่ายังไม่พอเพียงกับจำนวนประชากรและบทบาทของจังหวัดสมุทรปราการ สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษาจะมีส่วนช่วยผลิตผู้มีความรู้ความสามารถให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานภายในจังหวัดได้และจะส่งเสริมให้จังหวัดสมุทรปราการมีศักยภาพในการพัฒนามากขึ้นในอนาคต

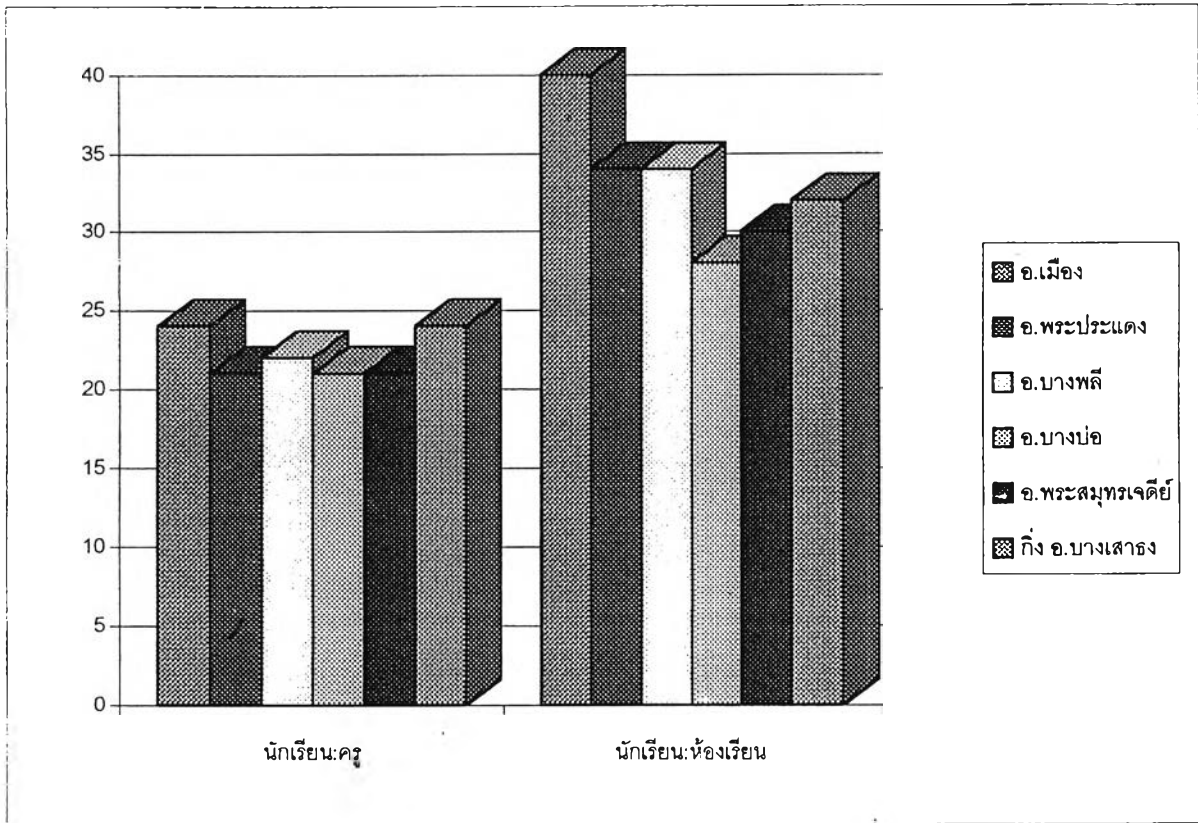
6) การบริการสาธารณสุข

จากข้อมูลสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรปราการพบว่า ในปี พ.ศ. 2540 จังหวัดสมุทรปราการมีโรงพยาบาลของรัฐและเอกชนจำนวนทั้งสิ้น 29 แห่ง สถานีอนามัย 61 แห่ง และคลินิกเอกชน 226 แห่ง กระจายตัวอยู่ในอำเภอต่าง ๆ ดังนี้ คือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีโรงพยาบาลของรัฐ 1 แห่ง เอกชน 10 แห่ง สถานีอนามัย 13 แห่ง คลินิกเอกชน 134 แห่ง อำเภอบางพลี มีโรงพยาบาลของรัฐ 1 แห่ง เอกชน 6 แห่ง สถานีอนามัย 7 แห่ง คลินิกเอกชน 15 แห่ง อำเภอพระประแดง มีโรงพยาบาลของรัฐ 1 แห่ง เอกชน 3 แห่ง สถานีอนามัย 15 แห่ง และคลินิกเอกชน 40 แห่ง อำเภอพระสมุทรเจดีย์ มีโรงพยาบาลของรัฐ 1 แห่ง เอกชน 2 แห่ง สถานีอนามัย 8 แห่ง คลินิกเอกชน 8 แห่ง อำเภอบางบ่อ มีโรงพยาบาลของรัฐ 1 แห่ง เอกชน 1 แห่ง สถานีอนามัย 12 แห่ง คลินิกเอกชน 9 แห่ง และกิ่งอำเภอบางเสาธง มีโรงพยาบาลเอกชน 2 แห่ง สถานีอนามัย 6 แห่ง คลินิกเอกชน 10 แห่ง

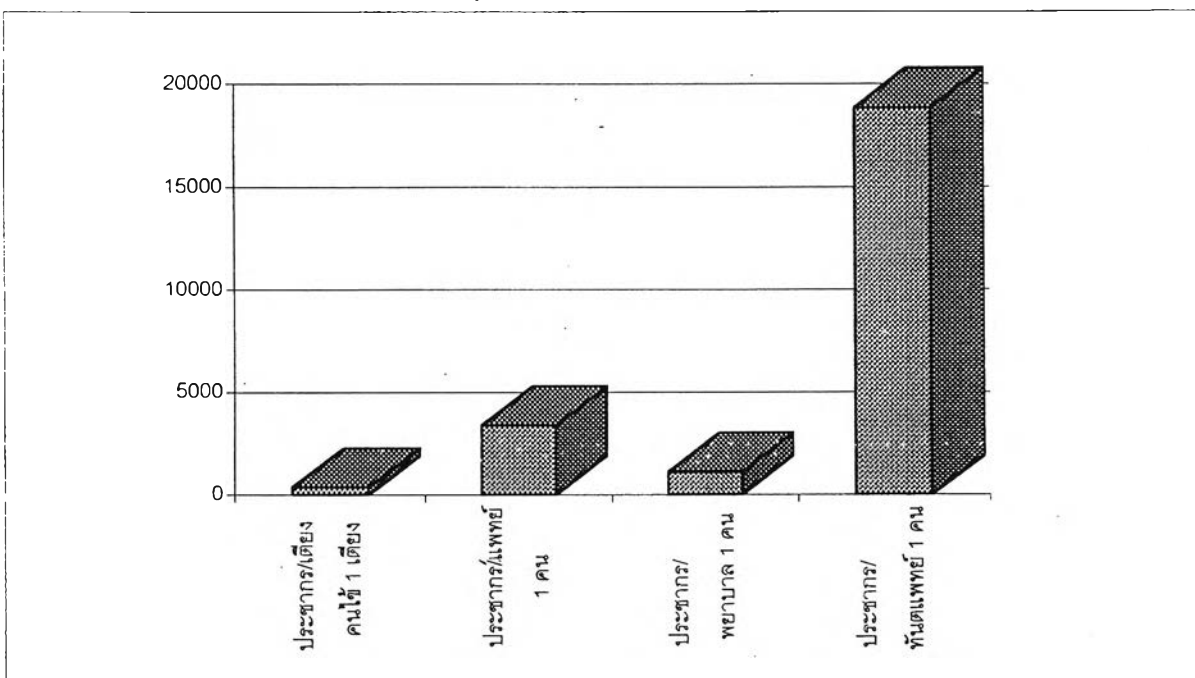
จำนวนแพทย์พยาบาลของจังหวัดสมุทรปราการ มีจำนวนทั้งสิ้น 1,162 คน แยกเป็นแพทย์ 272 คน ทันตแพทย์ 49 คน พยาบาล 841 คน จำนวนเตียงคนไข้ 2,657 เตียง สัดส่วนประชากรต่อแพทย์เท่ากับ 3,394:1 ทันตแพทย์เท่ากับ 18,840:1 และสัดส่วนประชากรต่อพยาบาลเท่ากับ 1,097:1 สัดส่วนประชากรต่อเตียงคนไข้เท่ากับ 360:1 และสัดส่วนประชากรต่อโรงพยาบาล 1 แห่ง เท่ากับ 22,629 คน

แผนภูมิที่ 3.2 จำนวนนักเรียนต่อครู และจำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนของจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2540

จำแนกรายอำเภอ

แผนภูมิที่ 3.3 จำนวนประชากรต่อเตียงคนไข้ ประชากรต่อแพทย์ ทันตแพทย์ และพยาบาล ของจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2540 จำแนกรายอำเภอ

ตารางที่ 3.9 จำนวนสถานพยาบาลรายอำเภอของจังหวัดสมุทรปราการ ปีงบประมาณ พ.ศ.2540

อำเภอ	โรงพยาบาล ของรัฐ	โรงพยาบาล เอกชน	สถานีอนามัย	คลินิกเอกชน	รวม
1. เมืองสมุทรปราการ	1	10	13	134	158
2. พระประแดง	1	3	15	40	59
3. บางพลี	1	6	7	25	39
4. บางบ่อ	1	1	12	9	23
5. พระสมุทรเจดีย์	1	2	8	8	19
6. กิ่งอำเภอบางเสาธง	-	2	6	10	18
รวมทั้งสิ้น	5	24	61	226	316

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรปราการ

การบริการทางสาธารณสุขในจังหวัดสมุทรปราการ นับว่ายังไม่พอเพียงต่อจำนวนประชากรที่มีอยู่ในจังหวัด จำนวนบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขยังขาดแคลนไม่เพียงพอ และต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างหนัก สำหรับแพทย์ในโรงพยาบาลเอกชนมักจะมีใช้แพทย์ประจำ ทำให้มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการ ในระยะหลังนี้ได้มีการตั้งโรงพยาบาลเอกชนขึ้นหลายแห่งในจังหวัดสมุทรปราการซึ่งเป็นเครื่องชี้วัดได้ว่าจังหวัดสมุทรปราการมีสภาพของเศรษฐกิจที่อยู่ในขั้นดีเพียงพอที่ประชาชนจะสามารถใช้บริการจากโรงพยาบาลเอกชนได้

7) สถาบันทางศาสนา

จากข้อมูลของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ พบว่าในปี พ.ศ.2540 มีผู้นับถือศาสนาต่าง ๆ ในจังหวัดสมุทรปราการ ดังนี้คือ ศาสนาพุทธ 921,543 คน (ร้อยละ 96) ศาสนาอิสลาม 28,600 คน (ร้อยละ 3) ศาสนาคริสต์และอื่นๆ 6,123 คน (ร้อยละ 1) มีวัดรวมทั้งสิ้น 122 แห่ง เป็นพระอารามหลวง 4 แห่ง เป็นวัดราษฎร์ 118 แห่ง จำนวนพระภิกษุ 4,061 รูป จำนวนสามเณร 465 รูป มัสยิด 11 แห่ง และโบสถ์คริสต์ 3 แห่ง อำเภอพระประแดงมีวัดมากที่สุด จำนวน 38 แห่ง มัสยิด 1 แห่ง และโบสถ์คริสต์ 1 แห่ง จำนวนพระภิกษุ 1,112 รูป สามเณร 52 รูป รองลงมาคือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีวัด 25 แห่ง มัสยิด 3 แห่ง โบสถ์คริสต์ 2 แห่ง จำนวนพระภิกษุ 939 รูป สามเณร 75 รูป ตามลำดับ

8) การกำจัดขยะมูลฝอยและน้ำเสีย

จังหวัดสมุทรปราการมีอัตราความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ย 952 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งนับว่ามีประชากรหนาแน่นเป็นอันดับ 3 ของประเทศรองจากกรุงเทพมหานครและจังหวัดนนทบุรี นอกจากนี้ยังมีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ในปี พ.ศ.2540 ประมาณ 4,612 โรง ซึ่ง

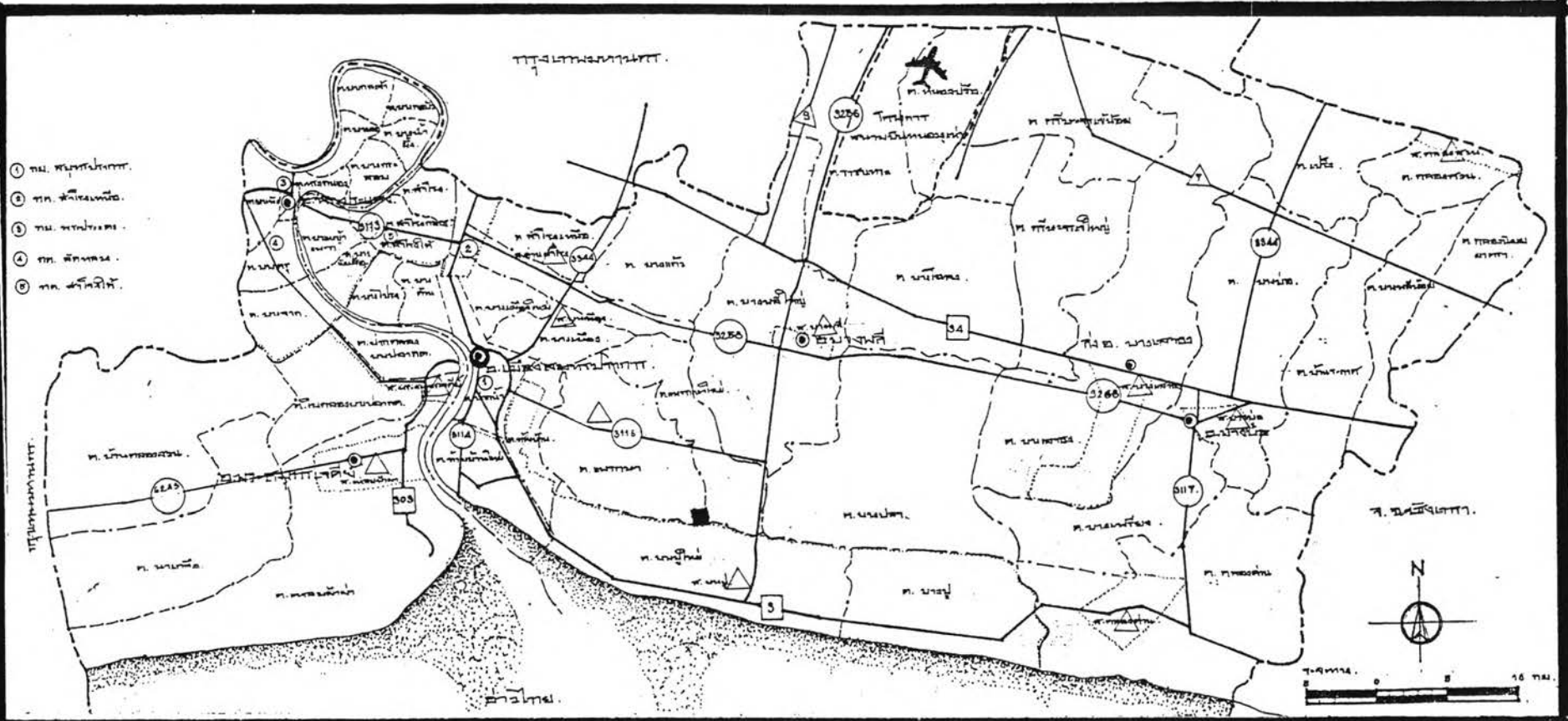
มากเป็นอันดับ 2 ของประเทศรองจากกรุงเทพมหานคร จึงเป็นที่รองรับของบรรดาแรงงานจากทั่วประเทศให้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยและประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ ทั้งจากโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนได้ก่อให้เกิดขยะขึ้นในปริมาณมหาศาล หากจะพิจารณาจากปริมาณขยะจากชุมชนซึ่งคาดประมาณว่าประชากรในชุมชนเมือง 1 คน จะทำให้เกิดปริมาณขยะ 1 กิโลกรัม จะพบว่าชุมชนเมืองในจังหวัดสมุทรปราการจะมีปริมาณขยะทั้งสิ้นประมาณวันละ 623 ตันในขณะที่ขีดความสามารถของหน่วยราชการส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบเรื่องการจัดเก็บและทำลายขยะมีไม่เพียงพอทั้งด้านอุปกรณ์ เครื่องมือ สถานที่ทำลายขยะ รวมทั้งขาดอัตรากำลังในการเก็บขยะ ทำให้มีขยะเหลือตกค้างอยู่ในปริมาณมาก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชนติดตามมาอีกหลายเรื่อง เช่น ปัญหาน้ำเน่าเสีย ปัญหาน้ำท่วมขังเนื่องจากท่อระบายน้ำอุดตัน ปัญหากลิ่นเน่าเหม็นจากขยะ การเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคและแมลงวัน ในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ภาคราชการจึงได้มีการร่วมมือกันและเสนอแนวทางกำจัดขยะมูลฝอย 2 แนวทางคือ

- 1) การกำจัดขยะแบบฝังกลบ โดยใช้พื้นที่ในตำบลแพรกษา เนื้อที่ประมาณ 150 ไร่
- 2) การก่อสร้างเตาเผาขยะโดยให้เอกชนร่วมลงทุน โครงการก่อสร้างเตาเผาขยะนี้ได้รับการสนับสนุนการจัดหาที่ดินจากนิคมอุตสาหกรรมบางปูจำนวน 60 ไร่ ส่วนเตาเผาที่จะจัดสร้างมีประสิทธิภาพความจุของเตาในการเผา 6,250 กิโลกรัมต่อชั่วโมง หรือสามารถรองรับขยะได้ 160,000 - 180,000 ตันต่อปี โดยแยกประเภทของขยะที่จะเผาได้ดังนี้

- ขยะจากโรงงานอุตสาหกรรม	ร้อยละ 53
- ขยะจากชุมชน	ร้อยละ 42
- ขยะจากโรงพยาบาล	ร้อยละ 5

นอกจากนี้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้ออกประกาศฉบับที่ 9 (พ.ศ.2537) ลงวันที่ 15 มีนาคม 2537 ออกตามความในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 กำหนดให้ท้องที่จังหวัดสมุทรปราการเป็นเขตควบคุมมลพิษ ซึ่งมีผลทำให้การดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของจังหวัดโดยให้จังหวัดสมุทรปราการประสานงานกับกรมควบคุมมลพิษเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในจังหวัด(รวมถึงแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษ)และให้กรมควบคุมมลพิษประสานการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ ด้านแผนงาน/โครงการที่ได้รับอนุมัติงบประมาณให้ดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการลดและขจัดมลพิษในจังหวัดสมุทรปราการ ให้ดำเนินการดังนี้

-กรณีแผนงาน/โครงการที่ได้รับอนุมัติงบประมาณดำเนินการแต่มีข้อผูกพันตามกฎหมาย เมื่อดำเนินการแล้วเสร็จให้หน่วยงานที่รับผิดชอบส่งมอบเอกสารการดำเนินการทั้งหมดให้แก่จังหวัดสมุทรปราการและกรมควบคุมมลพิษ

การวางแผนเพื่อการจัดการด้านการขยายตัวของชุมชนเมืองอันเป็นผลมาจากการพัฒนา
อุตสาหกรรมบริเวณจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

แผนที่ 3.13
แสดง : ที่ตั้งสถานที่กำจัดขยะ

■ ที่ตั้งสถานที่กำจัดขยะ

- สัญลักษณ์
- เขตจังหวัด
  - เขตอำเภอ
  - เขตตำบล
  - 3 ถนน
  - ที่ตั้งจังหวัด
  - ที่ตั้งอำเภอ
  - ✈ แม่น้ำ

-กรณีแผนงานโครงการที่ได้รับอนุมัติงบประมาณแต่ยังไม่มีข้อมูลพันตามกฎหมาย ให้ระงับการดำเนินการ

-ให้กระทรวงอุตสาหกรรม รับผิดชอบดำเนินการในส่วนของการกำจัดกากของเสีย จากอุตสาหกรรมและเตาเผากากอุตสาหกรรมโดยให้กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ประสานงานกับ กระทรวงอุตสาหกรรมเพื่อให้โรงงานในพื้นที่ของจังหวัดสมุทรปราการมาใช้บริการโรงกำจัดกากของ กระทรวงอุตสาหกรรมต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้มีให้สิ้นเปลืองงบประมาณโดยใช้เหตุผลเฉพาะโครงการแบบ บำบัดน้ำเสียที่ถนนสุขสวัสดิ์ ซึ่งกระทรวงอุตสาหกรรมกำลังดำเนินการอยู่ให้กระทรวงอุตสาหกรรม ดำเนินการต่อไป

ส่วนระบบกำจัดน้ำเสียนั้น โดยที่รัฐบาลมีนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาลพิษในจังหวัด สมุทรปราการ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับจังหวัด สมุทรปราการ เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาลพิษทางน้ำ โดยเริ่มโครงการตั้งแต่วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2541 คาดว่าจะเริ่มเดินระบบบำบัดน้ำเสียได้ในปี พ.ศ.2544 โดยวางท่อโครงข่ายรับน้ำเสียทั้งทางฝั่ง ตะวันออกและฝั่งตะวันตก และมีโรงบำบัดน้ำเสียลงสู่ทะเลที่ตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ พื้นที่ที่ รับผิดชอบโครงการบำบัดน้ำเสียดังกล่าว ได้แก่ เทศบาลนครสมุทรปราการ เทศบาลเมืองพระ ประแดง เทศบาลตำบลบางปู เทศบาลตำบลบางเมือง เทศบาลตำบลสำโรงเหนือ เทศบาลตำบล สำโรงใต้ เทศบาลตำบลด่านสำโรง เทศบาลตำบลลัดหลวง เทศบาลพระสมุทรเจดีย์ เทศบาล ตำบลแหลมฟ้าผ่า อบต.ในคลองบางปลากด และ อบต.คลองด่าน

3.2.7 สถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ

จังหวัดสมุทรปราการ มีสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนและเป็นที่ สนใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศอยู่หลายแห่ง ดังนี้

1) พระสมุทรเจดีย์ ตั้งอยู่ที่ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ตรง ข้ามศาลากลางจังหวัดสมุทรปราการ นับเป็นปูชนียสถานที่สำคัญของจังหวัดที่เป็นสัญลักษณ์ของ จังหวัดและเป็นโบราณสถานที่สำคัญของชาติ ชาวบ้านมักนิยมเรียกว่า “พระเจดีย์กลางน้ำ” เพราะ เดิมตั้งอยู่บนเกาะกลางแม่น้ำเจ้าพระยา

2) สถานตากอากาศบางปู ตั้งอยู่ชายทะเลริมถนนสุขุมวิทตรงกิโลเมตรที่ 37 ตำบลบางปู อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีเนื้อที่ประมาณ 582 ไร่ เป็นสถานที่พักผ่อนผู้ป่วยจาก การปฏิบัติราชการทหารของกองทัพบก มีร้านอาหารและบังกะโลที่พักรับบริการนักท่องเที่ยว ในระยะเดือนพฤศจิกายน -ปลายเดือนกุมภาพันธ์ จะมีนกนางนวลอพยพมาหากินอยู่ตามชายทะเล เป็นจำนวนมาก

3) ป้อมพระจุลจอมเกล้า อยู่ห่างจากพระสมุทรเจดีย์ 7 กิโลเมตร บนถนนสุข สวัสดิ์ (ดาวคนอง - ป้อมพระจุลจอมเกล้า) ชาวบ้านนิยมเรียก “ป้อมพระจุล” สร้างขึ้นในสมัยรัช

กาลที่ 5 ซึ่งใช้ในการป้องกันการรุกรานทางน้ำจากต่างประเทศ การเข้าชมสถานที่นี้จะต้องขอ อนุญาตผ่านฝ่ายประชาสัมพันธ์ของกองทัพเรือ

4) เมืองโบราณ ตั้งอยู่ตำบลบางปูใหม่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ กิโลเมตรที่ 33 ถนนสุขุมวิท ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 8 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 500 ไร่ สถานที่แห่งนี้ได้ รวบรวมโบราณสถานในรูปแบบจำลองและสิ่งที่เป็นศิลปะสำคัญในประวัติศาสตร์ทุกๆ สมัยและจาก ทุกภาคของประเทศ

5) สวนคินิวาส เป็นสถานีกาชาดของสภากาชาดไทย ตั้งอยู่ที่ถนนสุขุมวิท กิโลเมตรที่ 31 ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีเนื้อที่ 60 ไร่เศษ เป็นสถานที่พักฟื้น ของผู้ป่วยหรือผู้ที่ปรารถนาจะไปพักผ่อน มีหอประชุมสำหรับการจัดสัมมนา และมีพิพิธภัณฑ์สัตว์ น้ำสำหรับนักท่องเที่ยวได้เข้าชม

6) พิพิธภัณฑ์ทหารเรือ ตั้งอยู่บนถนนสุขุมวิท ฝั่งตรงข้ามโรงเรียนนายเรือ เปิดให้ ผู้สนใจเข้าชมในเวลาราชการทุกวันเว้นวันจันทร์เป็นพิพิธภัณฑ์สถานพิเศษของกองทัพเรือ เพื่อ สงวนรักษาและรวบรวมวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีที่เกี่ยวกับกิจ การทหารเรือ

7) ศาสนสถาน มีวัดที่มีความสำคัญและมีความสวยงามสง่าประณีต มีการสร้าง บ้านศิลปะแบบโบราณทั้งดงมหาขมไต้ยาก เช่น วัดกลางวรวิหาร วัดทรงธรรมวรวิหาร วัด ไพรชยนต์พลเสพย์ราชวรวิหาร วัดโปรดกตเศษฏาราม วัดอโศการาม วัดบางพลีใหญ่ใน และวัดบาง พลีใหญ่กลาง เป็นต้น

นอกเหนือจากสถานที่ที่น่าสนใจในการท่องเที่ยวแล้วจังหวัดสมุทรปราการยังมีวัฒนธรรม ประเพณีที่สำคัญและรู้จักกันได้อย่างแพร่หลาย ดังนี้

- งานนมัสการพระสมุทรเจดีย์ เป็นงานประจำปีที่สำคัญของจังหวัด กำหนดงาน 9 วัน 9 คืน เริ่มตั้งแต่วันแรม 15 ค่ำ เดือน 11 โดยจัดงานฉลองทั้งสองฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยา

- งานสงกรานต์พระประแดง หรือที่เรียกว่า "งานเทศกาลสงกรานต์ปากกลัด" เป็น ประเพณีท้องถิ่นของชาวไทยรามัญจัดขึ้นทุกปีในวันอาทิตย์หลังจากวันสงกรานต์ มีขบวนแห่ปล่อย ปลาและการเล่นสบ้า ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของชาวพระประแดง

- งานประเพณีรับบัว ชาวอำเภอบางพลีจะจัดงานประเพณีทุกปีก่อนออกพรรษา 1 วัน ณ บริเวณคลองสำโรง หน้าที่ว่าการอำเภอบางพลี มีการนำพระพุทธรูปมาไว้ในเรือและให้ ประชาชนโยนบัวหลวงลงในเรือที่ล่องไปตามลำคลองเพื่อให้ประชาชนสองฝั่งคลองบูชาพระพุทธร ุพระธรรม พระสงฆ์ ในวันเทศกาลออกพรรษา

- งานนมัสการหลวงพ่อบาน เป็นงานประจำปีของอำเภอบางบ่อสืบต่อกันมา หลายสิบปีจนเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวบางบ่อ โดยจัดขึ้นที่วัดมงคลโคธาวาส ในวันขึ้น 5-7

ตารางที่ 3.10 สถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดสมุทรปราการ

ประเภทสถานที่ท่องเที่ยว		
ธรรมชาติ	ประวัติศาสตร์	วัฒนธรรม
1. สวางคนิवास 2. สถานตากอากาศบางปู	1. บิ่อมพระจุลจอมเกล้า 2. บิ่อมแมลงไฟฟ้า 3. พิพิธภัณฑ์ทหารเรือ	1. พระสมุทรเจดีย์ 2. วัดอโศการาม 3. วัดบางพลีใหญ่ 4. เมืองโบราณ 5. ฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์ 6. พิพิธภัณฑ์หอย 7. วัดกลางวรวิหาร 8. วัดโปรดเกษเชษฐาราม 9. วัดไพรขยนต์พลเสพย์ 10. วัดทรงธรรมวรวิหาร

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ค่า เดือน 12 ของทุกปี รวม 3 วัน และจัดนมัสการต่ออีก 2 วัน คือวันขึ้น 8-9 ค่า เดือน 12 บริเวณที่ว่าการอำเภอบางบัว

3.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

3.3.1 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดและการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม

จังหวัดสมุทรปราการมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสูงเป็นอันดับสองของภาครองจากกรุงเทพมหานคร โดยในปี พ.ศ.2534 มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมร้อยละ 10.8 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล หรือเท่ากับ 119,279.0 ล้านบาท (ราคาคงที่ปี 2531) เมื่อพิจารณาเป็นรายสาขาการผลิต พบว่าสาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่าสูงสุดคือ 85,723.6 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 71.9 ของมูลค่าการผลิตทั้งหมด รองลงมาได้แก่ สาขาเกษตรกรรม มีมูลค่า 6,929.1 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 5.8 ของมูลค่าการผลิตทั้งหมด และสาขาค้าส่งและค้าปลีก มีมูลค่า 6,459.7 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 5.4 ของมูลค่าการผลิตทั้งหมด ตามลำดับ

ต่อมาในปี พ.ศ.2538 จังหวัดสมุทรปราการมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเพิ่มขึ้นเป็น 124,214.3 ล้านบาท (ราคาคงที่ ปี 2531) หรือประมาณร้อยละ 8.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคและยังคงสูงเป็นอันดับสองของภาคกรุงเทพมหานคร โดยสาขาการผลิตอุตสาหกรรมยังคงมีมูลค่าสูงสุด คือ 77,500.2 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 62.4 ของมูลค่าการผลิตทั้งหมด รองลงมาเป็นสาขาค้าส่งและค้าปลีก มีมูลค่า 8,775.6 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 7.1 ของมูลค่าการผลิตทั้งหมด และสาขาเกษตรกรรม มีมูลค่า 7,426.6 ล้านบาท ของมูลค่าการผลิตทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 6.0 ของมูลค่าการผลิตทั้งหมด ทั้งนี้ การผลิตสาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่าลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2534 จำนวนถึง 8,223.4 ล้านบาท ในขณะที่สัดส่วนมูลค่าการผลิตในสาขาการค้าส่งและค้าปลีกเพิ่มมากขึ้นจนมีมูลค่าสูงเป็นอันดับสองแทนที่สาขาเกษตรกรรม

เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนมูลค่าการผลิตรายสาขาของจังหวัดสมุทรปราการกับภาคกรุงเทพมหานคร พบว่าจังหวัดสมุทรปราการมีสัดส่วนการผลิตเปรียบเทียบกับภาคสูงสุดในสาขาการประมง โดยในปี พ.ศ.2534 มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ 68.4 และในปี พ.ศ.2538 มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ 49.9 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคในสาขาประมง รองลงมาได้แก่สาขาแปรรูปสินค้าทางการเกษตร ปี พ.ศ.2534 มีสัดส่วนมูลค่าการผลิตร้อยละ 27.3 และเปลี่ยนเป็นร้อยละ 28.5 ในปี พ.ศ.2538 และสาขาไฟฟ้าและประปามีสัดส่วนมูลค่าการผลิตร้อยละ 18.5 และเปลี่ยนเป็นร้อยละ 17.8 ในปี พ.ศ.2538 ส่วนการผลิตในสาขาอุตสาหกรรมนั้นพบว่าในปี พ.ศ.2534 มีสัดส่วนมูลค่าการผลิตร้อยละ 19.6 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคสาขาอุตสาหกรรมและลดสัดส่วนลงเป็นร้อยละ 13.5 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคสาขาอุตสาหกรรม ในปี พ.ศ.2538 แสดงว่าอัตราการเติบโตของการผลิตในสาขาอุตสาหกรรมมีต่ำกว่าระดับภาคโดยรวม สาขาการผลิตที่มีสัดส่วนมูลค่าการผลิตเปรียบเทียบกับภาคเพิ่มขึ้นได้แก่สาขา ปศุสัตว์ แปรรูปสินค้าทางเกษตร ก่อสร้าง คมนาคมขนส่ง และสาขาบริการ

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์มวลรวมในสาขาการผลิตหลักของจังหวัดสมุทรปราการในช่วงปี พ.ศ.2530 - 2538 พบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2530-2534 อัตราการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าในสาขาการผลิตหลักเพิ่มมากขึ้นมากที่สุดคือ สาขานาการประมงและอสังหาริมทรัพย์ อัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 48.1 ต่อปี รองลงมาคือ สาขาก่อสร้าง (ร้อยละ 32.4 ต่อปี) สาขาบริการ (ร้อยละ 20.9 ต่อปี) และสาขาอุตสาหกรรม (ร้อยละ 20.6 ต่อปี) ตามลำดับ ต่อมาในช่วงปี พ.ศ.2534-2538 อัตราการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าในสาขาการผลิตหลักเพิ่มมากขึ้นมากที่สุด คือ สาขาคมนาคมขนส่ง อัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 19.1 ต่อปี รองลงมาคือ สาขาก่อสร้าง (ร้อยละ 17.3 ต่อปี) สาขาบริการ (ร้อยละ 16.3) และสาขา สาขานาการ ประมงและอสังหาริมทรัพย์ (ร้อยละ 9.7 ต่อปี) ตามลำดับ ส่วนสาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่าลดลง เหตุที่สาขาคมนาคมขนส่งและสาขาก่อสร้างมีการขยายตัวมากที่สุดในระยะหลัง เป็นเพราะมีการพัฒนาด้านเส้นทางคมนาคม และมีสิ่งก่อสร้างเพิ่มขึ้นมากในจังหวัดสมุทรปราการในช่วงเวลาดังกล่าว

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบอัตราการเพิ่มของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคการค้าและบริการของจังหวัดในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลระหว่างปี พ.ศ.2534-2538 แล้วพบว่าจังหวัดที่มีอัตราเพิ่มของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรกรรมสูงสุดคือ จังหวัดสมุทรสาคร อัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 13.9 ต่อปี รองลงมาคือ กรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี และปทุมธานี อัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 4.8 ,1.8 ,0.9 และ 0.6 ต่อปี ตามลำดับ ส่วนจังหวัดนครปฐมมีมูลค่าผลิตในภาคเกษตรกรรมลดลงร้อยละ -1.4 ต่อปี แสดงว่าพื้นที่ทางการเกษตรของจังหวัดนครปฐมได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจในสาขาอื่นเพิ่มมากขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ส่วนการผลิตในภาคอุตสาหกรรมพบว่าจังหวัดนครปฐมมีอัตราการเติบโตสูงสุดในภาคคือขยายตัวร้อยละ 57.8 ต่อปี รองลงมาได้แก่จังหวัดสมุทรสาคร อัตราการขยายตัวร้อยละ 27.7 ต่อปี จังหวัดปทุมธานี อัตราการขยายตัวร้อยละ 23.7 ต่อปี จังหวัดนนทบุรี อัตราการขยายตัวร้อยละ 7.5 ต่อปี และกรุงเทพมหานคร อัตราการขยายตัวร้อยละ 6.6 ต่อปี ตามลำดับ ส่วนจังหวัดสมุทรปราการ มีมูลค่าการผลิตลดลงเฉลี่ยร้อยละ -1.7 ต่อปี และการผลิตในภาคการค้าและบริการนั้นพบว่าจังหวัดนนทบุรีมีอัตราการขยายตัวในภาคการค้าและบริการสูงสุดร้อยละ 17.9 ต่อปี รองลงมาคือ จังหวัดปทุมธานี สมุทรสาคร นครปฐม กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ อัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 14.6 , 12.9 , 12.3 , 11.3 , และ 11.2 ตามลำดับ ทั้งนี้จังหวัดในภาคกรุงเทพมหานครมีมูลค่าการผลิตรวมกันทั้งสิ้นในปี พ.ศ.2538 จำนวน 1,525,984.5 ล้านบาท เรียงจังหวัดตามมูลค่าการผลิตได้ดังนี้ กรุงเทพมหานคร 1,168,512.2 ล้านบาท (ร้อยละ 76.2) สมุทรปราการ 124,241.3 ล้านบาท (ร้อยละ 8.1) ปทุมธานี 87,279.3 ล้านบาท (ร้อยละ 5.7) สมุทรสาคร 60,790.0 ล้านบาท (ร้อยละ 4.0) นนทบุรี 48,649.1 ล้านบาท (ร้อยละ 3.2) และ นครปฐม 44,007.8 ล้านบาท

การขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรปราการมีลักษณะที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วถึงร้อยละ 19.9 ต่อปีในช่วงปี พ.ศ.2530-2534 และชะลอการขยายตัวเหลือเพียงร้อยละ 1.0 ในช่วงปี พ.ศ.2534-2538 เนื่องจากในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6

ตารางที่ 3.11 มูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2530-2534 และ พ.ศ.2534-2538 (ตามราคาคงที่ พ.ศ.2531)

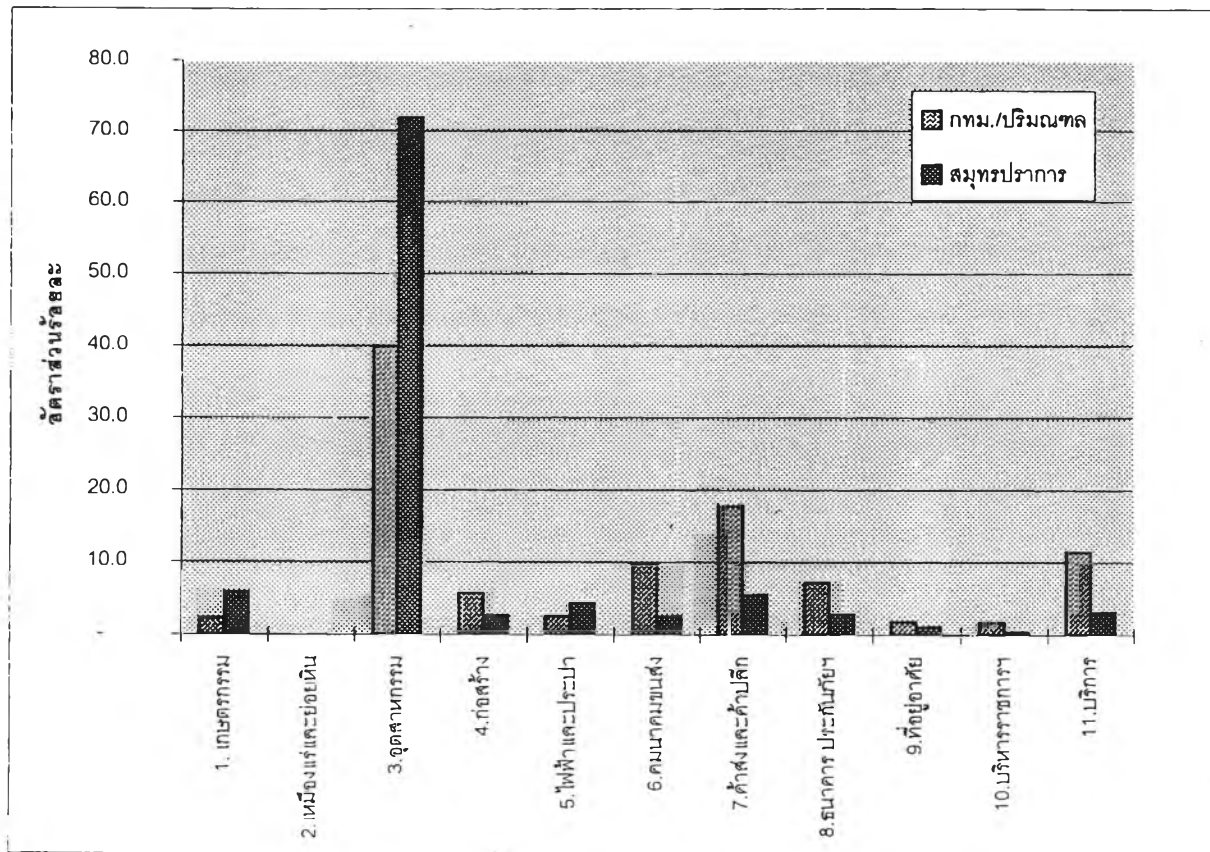
สาขาการผลิต	2530		2534		2538		ปี 2530-2534	ปี 2534-2538
	มูลค่า(ล้านบาท)	ร้อยละ	มูลค่า(ล้านบาท)	ร้อยละ	มูลค่า(ล้านบาท)	ร้อยละ	อัตราการเพิ่มเฉลี่ยปี	อัตราการเพิ่มเฉลี่ยปี
เกษตรกรรม	4,688.9	7.1	6,929.1	5.8	7,426.6	6.0	11.9	1.8
กสิกรรม	317.3	0.5	347.8	0.3	269.2	0.2	2.4	-5.6
ปศุสัตว์	124.9	0.2	75.0	0.1	71.7	0.1	-10.0	-1.1
ประมง	2,893.3	4.4	3,387.3	2.8	2,789.8	2.2	4.3	-4.4
ป่าไม้	-	-	-	-	-	-	-	-
การบริการทางการเกษตร	12.3	0.02	13.73	0.01	9.7	0.01	2.9	-7.3
การแปรรูปสินค้าการเกษตรอย่างง่าย	1,340.0	2.0	3,104.6	2.6	4,286.1	3.4	32.9	9.5
เหมืองแร่และย่อยหิน	23.7	0.04	0.4	0.0003	-	-	-24.6	-25.9
อุตสาหกรรม	46,975.9	70.7	85,723.6	71.9	77,500.2	62.4	20.6	-2.4
ก่อสร้าง	1,367.9	2.1	3,139.4	2.6	5,307.6	4.3	32.4	17.3
ไฟฟ้าและประปา	3,104.6	4.7	5,105.5	4.3	6,816.3	5.5	16.1	8.4
การคมนาคมขนส่ง	1,808.7	2.7	2,933.7	2.5	5,177.0	4.2	15.5	19.1
ค้าส่งและค้าปลีก	4,044.9	6.1	6,459.7	5.4	8,775.6	7.1	14.9	9.0
ธนาคาร ประกันภัย อสังหาริมทรัพย์ ที่อยู่อาศัย	1,611.1	1.7	3,396.4	2.8	4,714.7	3.8	48.1	9.7
ที่อยู่อาศัย	882.7	1.3	1,344.1	1.1	1,796.1	1.4	16.1	8.4
การบริหารราชการและป้องกันประเทศ	354.5	0.5	493.2	0.4	528.7	0.4	9.8	1.8
การบริการ	2,043.8	3.1	3,754.0	3.1	6,109.5	5.0	20.9	16.3
มูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัด	66,447.9	100.0	119,270.0	100.0	124,241.3	100.0	19.9	1.0

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

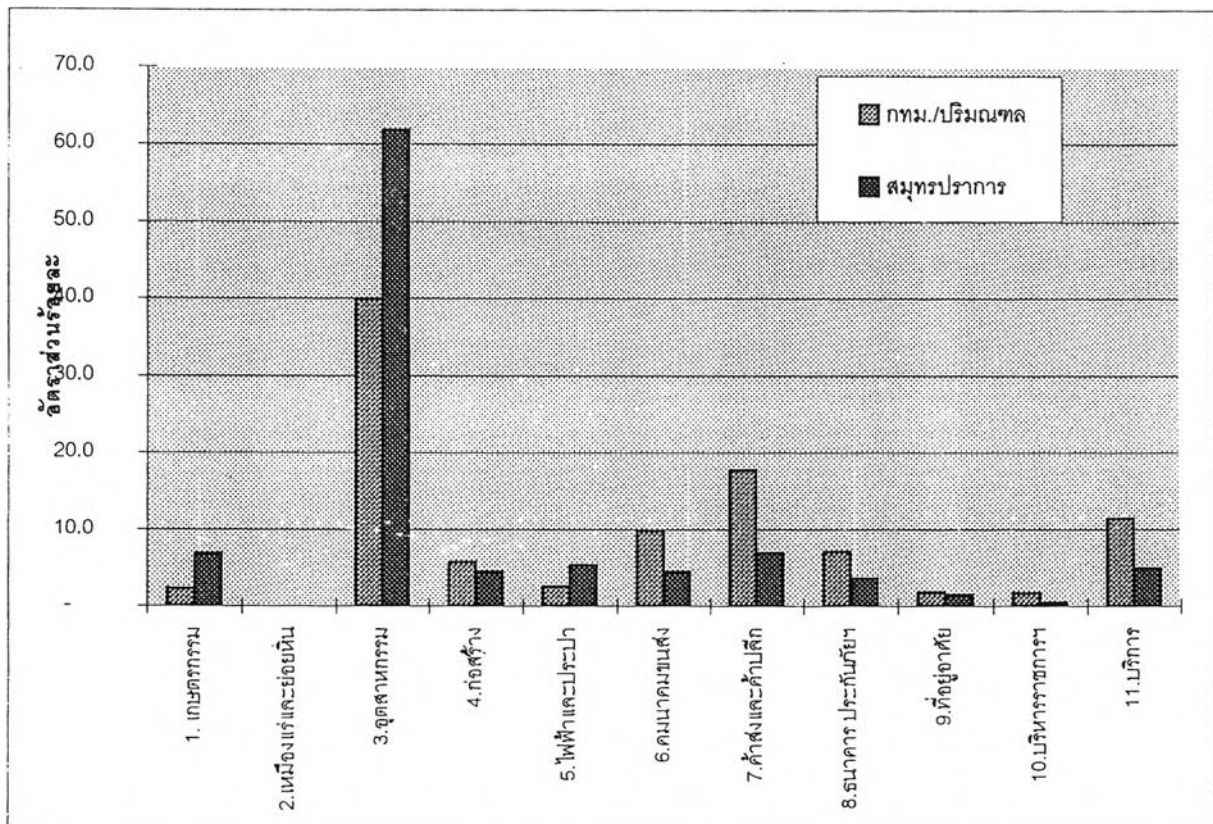
แผนภูมิที่ 3.4

เปรียบเทียบสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
กับจังหวัดสมุทรปราการรายสาขาการผลิตในปี พ.ศ.2534 และ 2538

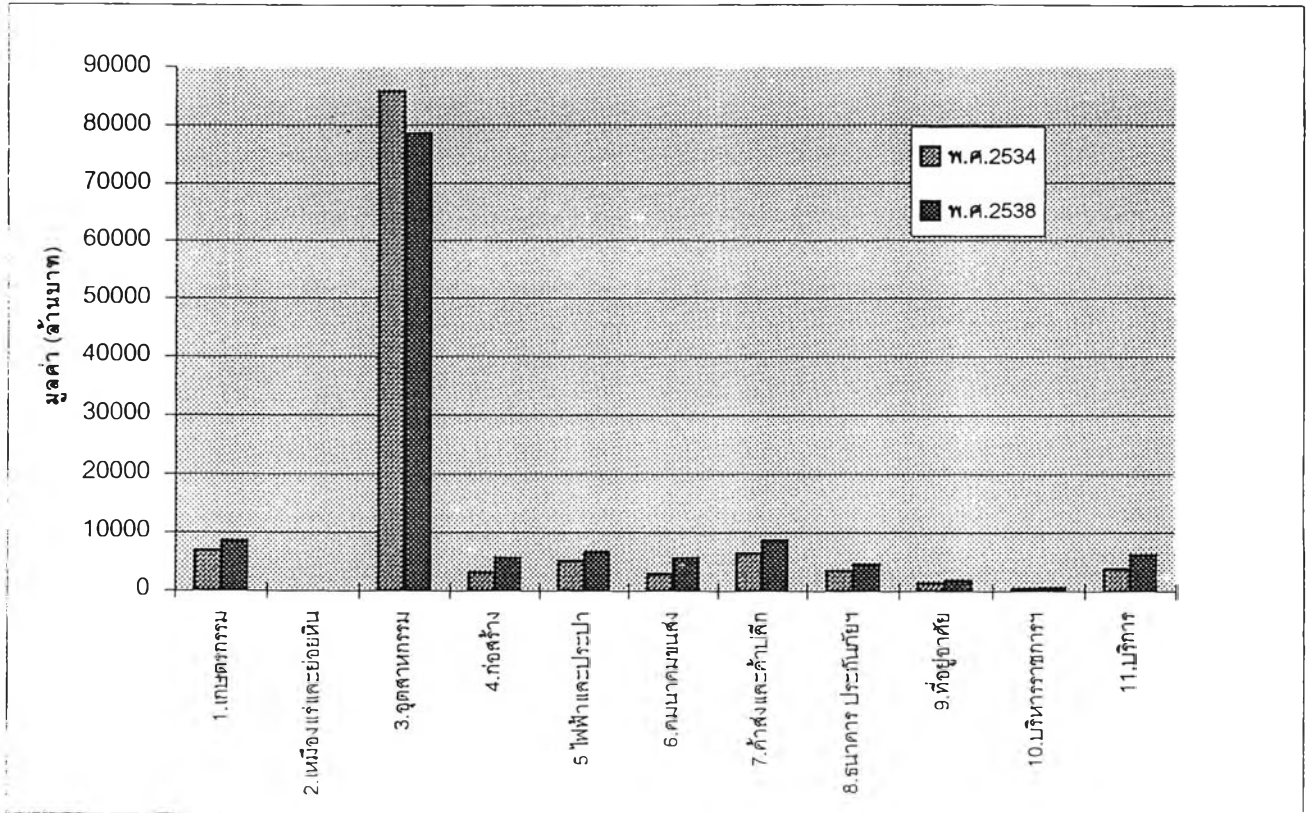
พ.ศ.2534

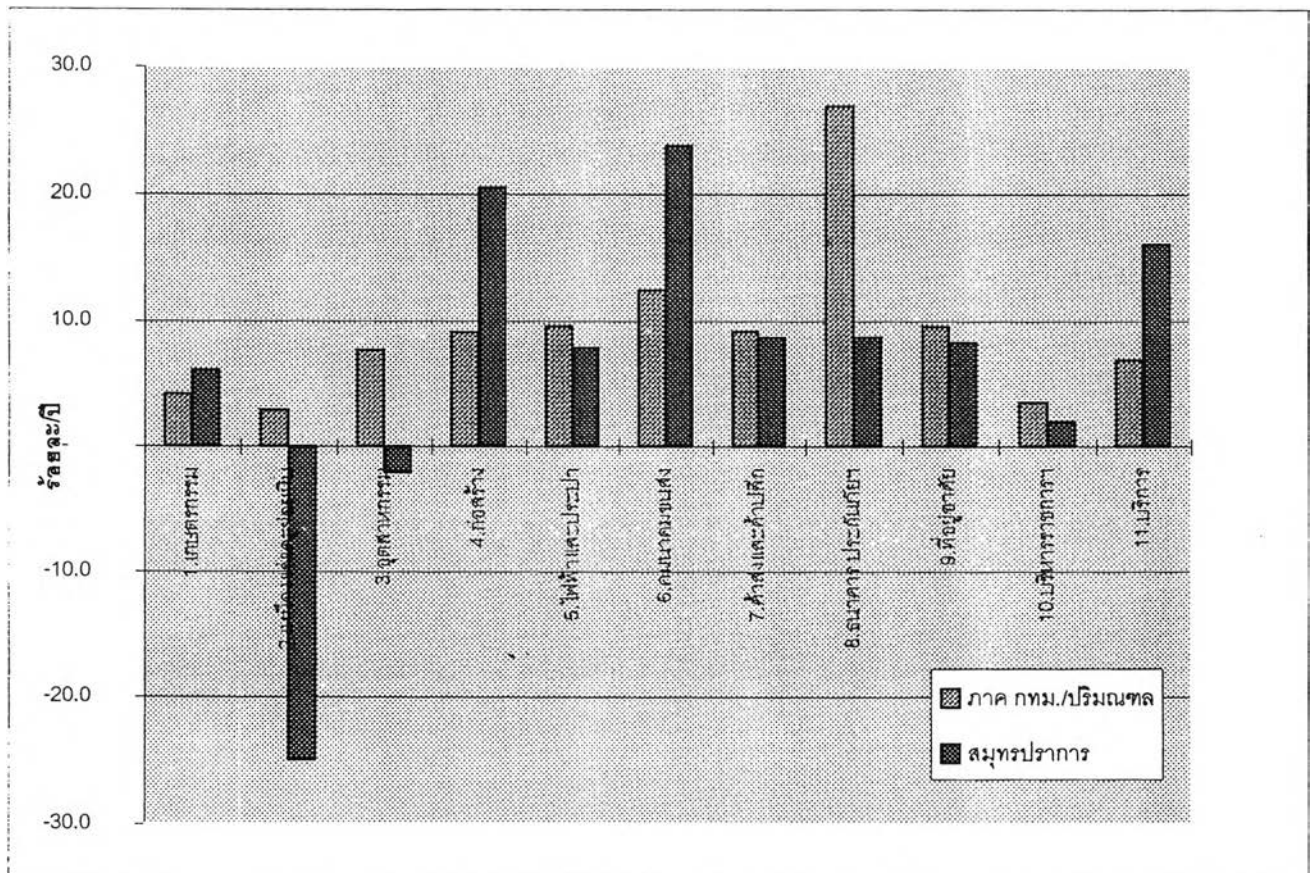
พ.ศ.2538

แผนภูมิที่ 3.5 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามสาขาการผลิต
เปรียบเทียบปี พ.ศ.2534 และปี พ.ศ.2538 (ณ ราคาคงที่ปี พ.ศ.2531)

แผนภูมิที่ 3.6 เปรียบเทียบอัตราเพิ่มของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
กับจังหวัดสมุทรปราการรายสาขาการผลิตในปี พ.ศ.2534 และ 2538

(พ.ศ.2529-2534) เป็นช่วงที่มีการขยายตัวด้านสาธารณูปโภคและการบริการด้านต่าง ๆ ในพื้นที่ของจังหวัดสมุทรปราการตามแผนพัฒนาภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ทำให้จังหวัดสมุทรปราการเปลี่ยนแปลงการผลิตในภาคเกษตรกรรมมาเป็นการผลิตในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคที่มีมูลค่าการผลิตสูงจึงทำให้การขยายตัวเป็นไปอย่างรวดเร็ว ต่อมารัฐบาลได้มีมาตรการควบคุมด้านสิ่งแวดล้อมในจังหวัดสมุทรปราการ ทำให้การผลิตในภาคอุตสาหกรรมลดลงดังกล่าว อย่างไรก็ตามจังหวัดสมุทรปราการเริ่มมีแนวโน้มของการขยายตัวในภาคการค้าและบริการเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ

3.3.2 ฐานเศรษฐกิจจังหวัดสมุทรปราการ

การวิเคราะห์ฐานเศรษฐกิจ (Economics Base) โดยการวิเคราะห์ค่า Location Quotient (LQ) ซึ่งเป็นค่าที่แสดงถึงสาขาการผลิตที่จังหวัดมีความชำนาญการผลิตเป็นพิเศษมากกว่าจังหวัดอื่นในภาค และเมื่อมีความชำนาญเป็นพิเศษก็เป็นที่ยกเว้นว่าจังหวัดจะสามารถผลิตสินค้าในสาขาที่ชำนาญนี้เป็นสินค้าออกได้ จึงถูกพิจารณาว่าการผลิตในสาขานั้นเป็นฐานเศรษฐกิจของจังหวัด (Basic Sector) หลักในการวิเคราะห์ค่า Location Quotient (LQ) มีสูตรในการคำนวณดังนี้

$$LQ = \frac{Xr/Rvr}{Xn/Rvn}$$

โดยที่	Xr	=	ผลิตภัณฑ์ภาคหรือจังหวัดรายสาขา
	Xn	=	ผลิตภัณฑ์ประเทศหรือภาครายสาขา
	Rvr	=	ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคหรือจังหวัด
	Rvn	=	ผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศหรือภาค

ถ้าค่าของ $LQ > 1$ แสดงว่า ภาคหรือจังหวัดมีความเชี่ยวชาญในการผลิตในสาขาการผลิตนั้น ๆ มากกว่าประเทศหรือภาคโดยเฉลี่ย

ถ้าค่าของ $LQ < 1$ แสดงว่า ภาคหรือจังหวัดมีความเชี่ยวชาญในการผลิตในสาขาการผลิตนั้น ๆ น้อยกว่าประเทศหรือภาคโดยเฉลี่ย

ถ้าค่าของ $LQ = 1$ แสดงว่า ภาคหรือจังหวัดมีความเชี่ยวชาญในการผลิตในสาขาการผลิตนั้น ๆ เท่ากับประเทศหรือภาคโดยเฉลี่ย

จากการศึกษาวิเคราะห์ความชำนาญเป็นพิเศษของจังหวัดสมุทรปราการโดยใช้ข้อมูลผลิตภัณฑ์รายสาขาของจังหวัดสมุทรปราการและภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในช่วงปี พ.ศ.2534-2538 พบว่าสาขาการผลิตที่จังหวัดสมุทรปราการมีความเชี่ยวชาญการผลิตมากกว่าภาคโดยเฉลี่ยได้แก่ สาขาก่อสร้าง คมนาคมขนส่ง คำส่งและคำปลีก ธนาคารประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์ ที่อยู่อาศัย บริหารราชการและป้องกันประเทศ และสาขาบริการ จึงอาจกล่าวได้ว่าปัจจุบันจังหวัดสมุทรปราการได้กลายเป็นจังหวัดที่มีแนวโน้มที่จะมีการผลิตในสาขาดิจิทัล (การค้า

ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดสมุทรปราการเปรียบเทียบกับภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พ.ศ.2534-2538 (ณ ราคาคงที่ปี 2531)

หน่วย : ล้านบาท

สาขาการผลิต	กทม./ปริมณฑล มูลค่า(ล้านบาท)		อัตราส่วน ร้อยละ		อัตรา ขยายตัว (ร้อยละปี)	จังหวัดสมุทรปราการ มูลค่า(ล้านบาท)		อัตราส่วน ร้อยละ		อัตรา ขยายตัว (ร้อยละปี)	สัดส่วนร้อยละของจังหวัด ต่อภาคในแต่ละสาขา		LOCATION QUOTIENT จังหวัดต่อภาค	
	พ.ศ.2534	พ.ศ.2538	พ.ศ.2534	พ.ศ.2538		พ.ศ.2534	พ.ศ.2538	พ.ศ.2534	พ.ศ.2538		พ.ศ.2534	พ.ศ.2538	พ.ศ.2534	พ.ศ.2538
	1) ภาคเกษตรกรรม	28,180.2	29,263.8	2.2		1.3	-4.2	6,877.1	7,416.8		9.8	5.8	1.8	23.3
1.กสิกรรม	5,934.4	6,226.0	0.5	0.4	1.2	347.8	269.2	0.3	0.2	-5.7	5.9	4.3	1.9	0.9
2.ปศุสัตว์	2,685.5	2,331.7	0.2	0.2	-3.3	75.0	71.7	0.1	0.1	-1.1	2.8	3.1	3.9	0.6
3.ประมง	4,953.1	5,591.5	0.5	0.4	3.2	3,387.9	2,789.8	2.2	2.2	-4.4	68.4	49.9	0.2	0.2
4.ป่าไม้	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.บริการทางการเกษตร	225.3	169.4	0.02	0.01	-8.2	13.7	9.7	0.01	0.01	-7.4	6.1	5.7	1.8	1.4
6.แปรรูปสินค้าการเกษตร	11,362.1	15,051.2	1.0	1.0	8.1	3,104.6	4,286.1	2.6	3.4	9.5	27.3	28.5	0.4	0.3
2) ภาคอุตสาหกรรม	308,396.7	359,817.7	18.8	43.2	2.9	18,863.4	12,807.8	74.8	68.7	-1.7	17.7	12.8	0.8	0.6
7.เหมืองแร่และปิโตรเลียม	333.2	371.5	0.03	0.02	2.9	0.4	-	0.003	-	-25.4	0.1	-	100.5	-
8.อุตสาหกรรม	438,274.3	573,334.9	39.9	37.6	7.7	86,723.6	77,500.2	71.9	62.4	-2.4	19.8	13.5	0.6	0.6
9.ก่อสร้าง	62,388.2	85,105.9	5.7	5.6	9.1	3,193.4	5,307.6	2.6	4.3	17.3	5.0	6.2	2.2	1.3
3) ภาคบริการและอื่นๆ	572,271.8	637,896.3	52.1	54.8	11.6	23,496.5	34,087.8	19.7	27.3	11.2	6.1	4.1	2.5	2.6
10.ไฟฟ้าและประปา	27,854.9	38,273.4	2.5	2.5	9.6	5,105.5	8,816.3	4.3	6.6	8.4	18.5	17.8	0.6	0.5
11.คมนาคมขนส่ง	107,642.7	161,329.6	9.8	10.6	12.5	2,933.7	5,177.0	2.5	4.2	19.1	2.7	3.2	4.0	2.5
12.ค้าส่งและค้าปลีก	195,011.0	266,864.9	17.7	17.5	9.2	6,459.7	8,775.6	5.4	7.1	9.0	3.3	3.3	3.3	2.5
13.ธนาคาร ประกันภัย	78,551.6	162,477.5	7.1	10.6	26.7	3,396.4	4,714.7	2.8	3.8	9.7	4.3	2.9	2.5	2.8
14.ที่อยู่อาศัย	19,751.6	27,366.5	1.8	1.8	9.6	1,344.1	1,796.1	1.1	1.4	8.4	6.8	6.6	0.6	1.2
15.บริหารราชการ	18,798.7	21,409.3	1.7	1.4	3.5	493.2	528.8	0.4	0.4	1.8	2.6	2.5	4.1	3.3
16.บริการ	125,511.0	160,087.0	11.4	10.5	6.9	3,754.0	6,198.5	3.1	5.0	16.3	3.0	3.9	3.6	2.1
มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม	1,292,872.8	1,538,984.2	100.0	100.0	6.7	19,271.0	32,241.3	100.0	100.0	1.0	10.9	8.1	1.0	1.0
รายได้เฉลี่ยต่อคน (บาท)	138,302	171,528			9.8	138,212	1,16,154			-8.3				

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

และบริการ) เป็นสาขาการผลิตที่เป็นฐานเศรษฐกิจของจังหวัด ซึ่งคล้ายคลึงกับลักษณะฐานเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร

3.3.3 เศรษฐกิจรายภาคการผลิตของจังหวัดสมุทรปราการ

เป็นการพิจารณาลักษณะการผลิตรายภาคการผลิตหลักคือ ภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคการค้าและบริการ (พาณิชยกรรม) ดังนี้

ก. ภาคเกษตรกรรม

จังหวัดสมุทรปราการมีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มซึ่งเหมาะสมต่อการเกษตรกรรมแต่ในขณะเดียวกันสภาพความได้เปรียบในการตั้งอยู่ใกล้กับท่าเรือกรุงเทพและได้รับการสนับสนุนให้เป็นฐานการผลิตแทนที่กรุงเทพมหานคร และเป็นจังหวัดที่คั่นอยู่ระหว่างกรุงเทพมหานครและพื้นที่โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern sea board : ESB) จึงเป็นเขตเชื่อมต่อยุทธศาสตร์พื้นที่พัฒนาเดิมและพื้นที่พัฒนาใหม่ เกิดการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัยอย่างรวดเร็ว จึงมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้ที่ดินที่ปัจจุบันพื้นที่เพาะปลูกมีแนวโน้มลดลงเป็นลำดับ ประกอบกับรายได้จากผลผลิตภาคเกษตรมีมูลค่าต่ำ จึงเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้เกษตรกรหันไปประกอบอาชีพรับจ้างในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น มีการกว้านซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไรทำให้ราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้น การถือครองที่ดินจึงเปลี่ยนมือจากเกษตรกรเจ้าของที่ดินไปเป็นของนายทุนนักเก็งกำไร มีการปล่อยให้ที่ดินรกร้างว่างเปล่าขาดการปรับปรุง

จากข้อมูลพื้นที่ทางการเกษตรของจังหวัดสมุทรปราการ พบว่าในปี พ.ศ. 2536 มีพื้นที่ทางการเกษตร 197,343 ไร่ ลดลงจากปี พ.ศ.2531 ซึ่งมีพื้นที่ทางการเกษตรถึง 437,245 ไร่ หรือลดลงจากเดิมถึงร้อยละ 54.9 โดยมีพื้นที่ทางการเกษตรเหลืออยู่เพียงร้อยละ 31.4 ของเนื้อที่รวมทั้งจังหวัด พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ได้ตัดแปลงจากที่นามาเป็นบ่อปลาและบ่อกุ้ง สาขาการผลิตในภาคเกษตรกรรมที่สำคัญคือ การกสิกรรม ปศุสัตว์ และการประมง ดังนี้

- การกสิกรรม ในภาคเกษตรกรรมนี้ การกสิกรรมเป็นสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญรองมาจากสาขาการประมง พืชที่สำคัญคือข้าว และไม้ผลต่างๆ เช่น มะม่วง มะพร้าว กล้วย ส้มเขียวหวาน เป็นต้น ข้าว ถือเป็นเศรษฐกิจหลักสำคัญของจังหวัด มีพื้นที่เพาะปลูกในพื้นที่อำเภอบางบ่อ และกิ่งอำเภอบางเสาธง เพราะอยู่ในเขตชลประทานที่สามารถเพาะปลูกข้าวได้ตลอดปี ส่วนผลไม้ มีการปลูกในทุกอำเภอ โดยเฉพาะมะพร้าวและส้มเขียวหวานมีการเพาะปลูกมากในอำเภอพระประแดง ส่วนในอำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อ มีการเพาะปลูกผลไม้เสริมบนคันบ่อปลาเป็นส่วนใหญ่

- การปศุสัตว์ ปริมาณการเพาะเลี้ยงของจังหวัดสมุทรปราการมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ เนื่องจากสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปเริ่มไม่เหมาะสมกับการเลี้ยงสัตว์ประกอบกับอาหารสัตว์มีราคาเพิ่มสูงขึ้นราคาจำหน่ายต่ำไม่คุ้มกับการลงทุน ผลผลิตที่ได้จึงไม่เพียงพอกับความต้องการบริโภค

ภายในจังหวัด สำหรับการเลี้ยงสัตว์ใหญ่ เช่น วัว ไม่พบการเลี้ยงเป็นฟาร์มขนาดใหญ่คงพบแต่การเลี้ยงภายในครัวเรือน ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการมีพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงและไม่มีทุ่งหญ้าสำหรับเลี้ยงสัตว์

- การประมง สภาพพื้นที่ของจังหวัดสมุทรปราการอยู่ติดกับทะเลอ่าวไทย และมีแม่น้ำลำคลองไหลผ่านหลายสาย ประชากรบางส่วนของจังหวัดสมุทรปราการจึงยึดอาชีพประมงทั้งประมงน้ำจืดและประมงน้ำเค็มเป็นอาชีพหลักจึงเป็นสาขาเกษตรที่ทำรายได้เข้าสู่จังหวัดมากกว่าสาขาอื่นๆ ปริมาณสัตว์น้ำจืดที่ผลิตได้ในปี พ.ศ.2540 มีจำนวน 10,320,840 กิโลกรัม ลดลงจากปี พ.ศ.2535 ถึงจำนวน 22,845,677 กิโลกรัม โดยในปี พ.ศ.2535 มีการผลิตสัตว์น้ำจืดได้ถึง 33,175,517 กิโลกรัม สัตว์น้ำจืดที่สำคัญและขึ้นชื่อมากที่สุดของจังหวัดสมุทรปราการคือ ปลาสด มีการผลิตมากถึงร้อยละ 72.8 ของปริมาณสัตว์น้ำจืดทั้งหมด ส่วนปริมาณสัตว์น้ำเค็มที่ผลิตได้ในปี พ.ศ.2535 มีจำนวนรวม 142,802,238 กิโลกรัม ลดลงจากปี พ.ศ.2534 คิดเป็นร้อยละ 56.83 ทั้งนี้เป็นเพราะการปล่อยมลพิษลงสู่ทะเลเป็นจำนวนมากทำให้ปริมาณสัตว์น้ำเค็มลดลงอย่างรวดเร็ว อำเภอที่ผลิตสัตว์น้ำเค็มมากที่สุดคืออำเภอเมืองสมุทรปราการ มีปริมาณการผลิตคิดเป็นร้อยละ 98.6 ของการผลิตทั้งหมด

อย่างไรก็ตามการประมงน้ำเค็มยังก่อให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่องอีกหลายประการ ได้แก่ โรงงานแปรรูปอาหารจากสัตว์น้ำ เช่น โรงงานน้ำปลา ปลากระป๋อง กะปิ อุตสาหกรรมห้องเย็น โรงน้ำแข็งเพื่อการประมง ตู้ต่อเรือ และสะพานปลา เป็นต้น การประมงถือเป็นสาขาการผลิตหลักในภาคเกษตรกรรมที่สำคัญของจังหวัดสมุทรปราการ แต่เท่าที่ผ่านมาในระยะหลังๆ การประมงมีผลผลิตที่ต่ำลงเนื่องจากมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ดังนี้

1) เกิดจากภาวะน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนในจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดอื่นที่อยู่ทางตอนบนของจังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากมีการพัฒนาจากภาคเกษตรกรรมมาเป็นภาคอุตสาหกรรม โรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนมิได้ปฏิบัติตามข้อกำหนด กฎหมาย และหลักเกณฑ์การกำจัดน้ำเสีย จึงมีน้ำเสียระบายลงสู่แหล่งธรรมชาติ ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำตามธรรมชาติมีปริมาณลดลง และมีผลกระทบต่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดด้วย

2) เกิดจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น คูคลองต้นเขิน ปราศจากการบำรุงรักษาจึงไม่สามารถเก็บกักน้ำได้ตลอดทั้งปี ทำให้ไม่มีน้ำสำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในฤดูแล้งได้

การแก้ไขปัญหาทั้งสองประการข้างต้นนั้น สามารถทำได้โดยการเข้มงวดให้โรงงานอุตสาหกรรมตลอดจนชุมชนมีระบบกำจัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แม่น้ำลำคลองโดยให้ปฏิบัติตามข้อกำหนด กฎหมายอย่างเคร่งครัด หากฝ่าฝืนควรมีการลงโทษสถานหนัก และควรมีแผนกำหนดเขตการใช้ที่ดินให้แน่ชัดว่าเขตใดควรเป็นเขตเกษตรกรรม เขตใดควรเป็นเขตอุตสาหกรรมมิให้อยู่ปะปนกัน รวมทั้งให้มีการปรับแต่ง ขุดลอกคูคลองให้สามารถกักเก็บและระบายน้ำได้ดีตลอดปี

ข. ภาคอุตสาหกรรม

ภาคอุตสาหกรรมถือว่าเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของจังหวัดสมุทรปราการในปัจจุบัน โดยทำเลที่ตั้งของจังหวัดอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร และท่าเรือคลองเตย ประกอบกับมีเส้นทางคมนาคม ที่สะดวกทั้งทางรถยนต์และทางน้ำ ทำให้การขยายตัวของโรงงาน เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2542 พบว่ามีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการรวมทั้งสิ้น 4,631 โรง โดยอำเภอเมืองสมุทรปราการ มีโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุดจำนวน 1,580 โรง คิดเป็นร้อยละ 34.12 ของโรงงานทั้งจังหวัด รองลงมาได้แก่ อำเภอพระประแดงจำนวน 1,276 โรง คิดเป็นร้อยละ 27.55 อำเภอบางพลี จำนวน 1,254 โรง คิดเป็นร้อยละ 27.08 อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จำนวน 406 โรง คิดเป็นร้อยละ 8.77 และอำเภอบางบ่อ จำนวน 115 โรง คิดเป็นร้อยละ 2.48 ของจำนวนโรงงานในจังหวัดสมุทรปราการ

โรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมดภายในจังหวัดสมุทรปราการ ในปัจจุบัน สามารถจัดหมวดหมู่อุตสาหกรรมได้ 9 ประเภท คือ

- 1) ประเภทอุตสาหกรรมบริการ จำนวน 1,086 โรง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 23.45 ของจำนวนโรงงานทั้งหมดภายในจังหวัด
- 2) ประเภทอุตสาหกรรมโลหะและอโลหะ จำนวน 915 โรง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 19.76 ของจำนวนโรงงานทั้งหมดภายในจังหวัด
- 3) ประเภทอุตสาหกรรมอื่น ๆ จำนวน 708 โรง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.29 ของจำนวนโรงงานทั้งหมดภายในจังหวัด
- 4) ประเภทอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม จำนวน 686 โรง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 14.81 ของจำนวนโรงงานทั้งหมดภายในจังหวัด
- 5) ประเภทอุตสาหกรรมเคมีและพลาสติก จำนวน 564 โรง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 12.18 ของจำนวนโรงงานทั้งหมดภายในจังหวัด
- 6) ประเภทอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ จำนวน 294 โรง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 6.35 ของจำนวนโรงงานทั้งหมดภายในจังหวัด
- 7) ประเภทอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม จำนวน 219 โรง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.73 ของจำนวนโรงงานทั้งหมดภายในจังหวัด

- 8) ประเภทอุตสาหกรรมเกษตร จำนวน 80 โรง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.73 ของจำนวนโรงงานทั้งหมดภายในจังหวัด
- 9) ประเภทอุตสาหกรรมก่อสร้าง จำนวน 79 โรง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.71 ของจำนวนโรงงานทั้งหมดภายในจังหวัด

ค. ภาคพาณิชย์กรรม

ภาคพาณิชย์กรรมหรือภาคการค้าและบริการ เป็นภาคเศรษฐกิจที่มีความสำคัญภาคหนึ่งของจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งนับวันจะมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ดังจะเห็นได้จากอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดภาคการค้าและบริการ และจำนวนของธุรกิจประเภทต่างๆ ที่มีการจดทะเบียนดำเนินธุรกิจในปี พ.ศ.2540 จำนวน 2,868 ราย ประเภทที่มีการจดทะเบียนพาณิชย์มากที่สุดคือ ทะเบียนพาณิชย์ประเภทร้านค้า จำนวน 1,694 ราย รองลงมาคือ ประเภทบริษัทจำกัด จำนวน 687 ราย และประเภทห้างหุ้นส่วนจำกัด จำนวน 487 รายตามลำดับ การจดทะเบียนนิติบุคคลระหว่างปี 2535-2540 เพิ่มขึ้นเฉลี่ยประมาณปีละ 1,415 ราย รวมจำนวนของผู้ประกอบการพาณิชย์ในจังหวัดสมุทรปราการในปี พ.ศ.2540 มีจำนวนทั้งสิ้น 32,500 แห่ง จำนวนผู้จดทะเบียนประกอบการพาณิชย์ในปี พ.ศ.2540 กระจายตัวอยู่ในอำเภอต่างๆ ดังนี้ คือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จำนวน 12,383 ราย อำเภอพระประแดง 781 ราย อำเภอบางพลี 867 ราย อำเภอบางบ่อ 305 ราย อำเภอพระสมุทรเจดีย์ 775 ราย และกิ่งอำเภอบางเสาธง 501 ราย

ด้านการเงินการธนาคาร ในปี พ.ศ.2540 จังหวัดสมุทรปราการมีจำนวนสาขาธนาคารพาณิชย์ที่เปิดบริการจำนวนทั้งสิ้น 120 แห่ง ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองสมุทรปราการ 59 แห่ง อำเภอพระประแดง 30 แห่ง อำเภอบางพลี 18 แห่ง อำเภอบางบ่อ 6 แห่ง และอำเภอพระสมุทรเจดีย์ 2 แห่ง และกิ่งอำเภอบางเสาธง 5 แห่ง ปริมาณเงินฝากและเงินกู้ยืมเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยในปี พ.ศ.2540 มีปริมาณเงินฝากทั้งสิ้น 125,950.533 ล้านบาท แยกเป็นเงินฝากกระแสรายวัน 2,424.761 ล้านบาท เงินฝากประจำ 99,171.883 ล้านบาท เงินฝากออมทรัพย์ 24,351.226 ล้านบาท เงินฝากอื่น ๆ 2.663 ล้านบาท ปริมาณเงินกู้ยืมธนาคารพาณิชย์ จำนวนทั้งสิ้น 91,894.131 ล้านบาท แยกเป็นเงินกู้ยืม 44,535.981 ล้านบาท เงินเบิกเกินบัญชี 30,539.797 ล้านบาท และตั๋วเงิน 16,818.353 ล้านบาท

ตารางที่ 3.13 จำนวนสถานประกอบธุรกิจการค้าและบริการของจังหวัดสมุทรปราการ ปี พ.ศ.2540

ประเภทธุรกิจ	คงอยู่ตั้งแต่ต้น ถึงปี พ.ศ.2540	จดทะเบียนใหม่ ปี พ.ศ.2540		ประเภทประกอบการส่วนใหญ่
		จำนวน ราย	ทุนจดทะเบียน (ล้านบาท)	
1. ทะเบียนพาณิชย์	15,612	1,694	-	ของชำ ของใช้เบ็ดเตล็ดที่จำเป็นแก่การครองชีพ อาหารสด-แห้ง และปรุงสำเร็จ เสื้อผ้า วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ฯลฯ ผู้จดทะเบียนประกอบการ นิติบุคคลส่วนใหญ่จะเป็นกิจการที่รองรับภาค อุตสาหกรรมและค้าขายทั่วไป เช่น ค่าเครื่อง จักรกล อุปกรณ์และอะไหล่เครื่องเหล็ก วัสดุ ก่อสร้าง รับเหมาก่อสร้าง บริการรับขนส่งคน โดยสารและสินค้า ฯลฯ
2. บริษัทจำกัด	8,629	687	345.15	
3. ห้างหุ้นส่วนจำกัด	5,351	487	2,450.30	
4. หจก.สามัญนิติบุคคล	-	-	-	
5. บริษัทมหาชน	40	-	-	
รวม	29,632	2,868	2,795.45	

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสมุทรปราการ

ตารางที่ 3.14 จำนวนเงินฝากและเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ในจังหวัด
สมุทรปราการ พ.ศ.2540

เงินฝาก		เงินให้กู้ยืม	
ประเภท	จำนวนเงิน (ล้านบาท)	ประเภท	จำนวนเงิน (ล้านบาท)
กระแสรายวัน	2,424.761	เบิกเกินบัญชี	30,359.797
ประจำ	99,171.883	ให้กู้ยืม	44,535.981
ออมทรัพย์	24,351,226	ตั๋วเงิน	16,818.353
อื่น ๆ	2.663		
รวม	125,950.533		91,894.131

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

นอกจากนี้ยังมีสาขาของบริษัทประกันชีวิตและประกันภัยมาตั้งสาขาบริการในจังหวัดสมุทรปราการจำนวน 10 สาขา คือ บริษัทไทยประกันชีวิต 1 สาขา บริษัทเมืองไทยประกันชีวิต 1 สาขา บริษัทอาคเนย์ประกันภัย 1 สาขา บริษัทไทยสมุทรพาณิชย์ประกันภัย 2 สาขา บริษัทประกันชีวิตศรีอยุธยา 1 สาขา บริษัทวิริยะประกันภัย 1 สาขา บริษัทนารายณ์สากลประกันภัยจำกัด 1 สาขา บริษัท อเมริกันอินเตอร์เนชั่นแนลอินชัวร์รันส์ 1 สาขา และบริษัทลิเบอร์ตี้ประกันชีวิต 1 สาขา

ด้านสถานบริการ ส่วนใหญ่สถานบริการที่มีในจังหวัดสมุทรปราการจะเป็นประเภทร้านอาหารที่มีดนตรีตั้งกระจายอยู่ทั่วไปตามแหล่งชุมชนใหญ่ๆ ส่วนโรงพยาบาลจะมีอยู่ในทุกอำเภออย่างน้อยอำเภอละ 1 แห่ง โดยเฉพาะที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ จะมีโรงพยาบาลขนาดเล็กรูปแบบมัลติเพล็กซ์ในศูนย์การค้าอิมพีเรียลสำโรงจำนวน 12 โรง อำเภอบางพลีมีโรงพยาบาลขนาดเล็กในห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี จำนวน 6 โรง ส่วนสถานบริการประเภทโรงแรมขนาดใหญ่ยังไม่มีในจังหวัดสมุทรปราการ คงมีแต่โรงแรมขนาดกลาง ตั้งอยู่บนถนนปู่เจ้าสมิงพราย จำนวน 1 แห่ง และเป็นอาคารสำนักงานและภัตตาคารที่ใช้เป็นที่พบปะสังสรรค์ งานเลี้ยง และจัดประชุมโดยคิดค่าบริการใช้บริการ เช่น ภัตตาคารศรีเจริญ ภัตตาคารทับทิม โรงพยาบาลวชิรปราการ ซึ่งสถานบริการเหล่านี้จะอยู่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการเป็นส่วนใหญ่ ย่านพาณิชย์กรรมที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดสมุทรปราการจะกระจุกตัวอยู่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการบริเวณเทศบาลตำบลสำโรงเหนือ ซึ่งมีสถานประกอบการ ร้านค้า และสถาบันการเงิน การธนาคารและการประกันภัยอยู่มาก และมีศูนย์กลางรองอยู่ที่บริเวณเทศบาลนครสมุทรปราการ และบริเวณเทศบาลเมืองพระประแดงทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนี้ยังมีย่านพาณิชย์กรรมที่สำคัญซึ่งเกิดขึ้นใหม่ทางทิศตะวันออกคือบริเวณชุมชนเมืองใหม่บางพลี เขตเทศบาลตำบลบางเสาธง

ย่านพาณิชย์กรรมที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดสมุทรปราการจะกระจุกตัวอยู่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการบริเวณเทศบาลตำบลสำโรงเหนือซึ่งมีสถานประกอบการ ร้านค้า และสถาบันการเงินการธนาคารและการประกันภัยอยู่มากและมีศูนย์กลางรองอยู่ที่บริเวณเทศบาลนคร

สมุทรปราการ และบริเวณเทศบาลเมืองพระประแดงทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนี้ยังมีย่านพาณิชย์กรรมที่สำคัญซึ่งเกิดขึ้นใหม่ทางทิศตะวันออกคือบริเวณชุมชนเมืองใหม่บางพลีในเขตเทศบาลตำบลบางเสาธง สำหรับแหล่งธุรกิจค้าส่งและค้าปลีกที่สำคัญ มีดังนี้

1. ตลาดวิบูลย์ศรี ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครสมุทรปราการ เป็นตลาดนัดและตลาดค้าส่ง ค้าปลีก สินค้าประเภทของใช้จำเป็น อาหารสด-แห้ง และของชำ นอกจากนี้ยังมีสินค้าประเภทเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น

2. ตลาดราชา ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครสมุทรปราการ เป็นตลาดที่จำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภคทั่วไปในลักษณะจำหน่ายปลีกเป็นส่วนใหญ่

3. ตลาดหัวเกาะ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครสมุทรปราการ เป็นตลาดค้าส่งเป็นส่วนใหญ่ ประเภทของชำ เครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ บุหรี่ เป็นต้น

4. ตลาดเอี่ยมเจริญ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลสำโรงเหนือ ส่วนใหญ่เป็นร้านค้าปลีกจำหน่ายสินค้าหมวดอาหารสด-แห้ง และของใช้จำเป็น

5. ตลาดสุประภิจ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลสำโรงเหนือ เป็นตลาดขนาดเล็ก จำหน่ายสินค้าหมวดอาหารสด - แห้ง และของใช้จำเป็นทั่วไป

6. ตลาดใหม่สำโรง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลสำโรงเหนือ เป็นตลาดจำหน่ายสินค้าหมวดอาหาร เสื้อผ้าสำเร็จรูป และของใช้เบ็ดเตล็ดต่าง ๆ

7. ศูนย์การค้าอิมพีเรียลเวิลด์สำโรง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลสำโรงเหนือ เป็นห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ จำหน่ายสินค้าทุกประเภท รวมทั้งสวนสนุก และสถานบันเทิง

8. ตลาดบุญสร้าง ส่วนใหญ่จำหน่ายสินค้าประเภทเสื้อผ้า เครื่องใช้ไฟฟ้า และสินค้าเบ็ดเตล็ด

9. ห้างสรรพสินค้าแม็คโคร ตั้งอยู่บนถนนศรีนครินทร์ ตำบลบางแก้ว จำหน่ายสินค้าทุกประเภท ในลักษณะค้าส่ง

10. ห้างสรรพสินค้าคาร์ฟูร์ ตั้งอยู่ติดกับห้างสรรพสินค้าแม็คโคร จำหน่ายสินค้าทุกประเภท ทั้งปลีกและส่ง

11. ห้างสรรพสินค้าซันนี่ ตั้งอยู่บนถนนศรีนครินทร์ ตำบลบางเมือง จำหน่ายสินค้าทุกประเภทในลักษณะสินค้าปลีก

12. ตลาดสดหนามแดง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลด่านสำโรง เป็นตลาดที่จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าทั่วไป รวมทั้งวัสดุก่อสร้างและอุปกรณ์ประดับยนต์

13. ตลาดสดเทพประทาน ตั้งอยู่ใน เขตเทศบาลตำบลด่านสำโรง เป็นตลาดที่จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าทั่วไป รวมทั้งวัสดุก่อสร้างและอุปกรณ์ประดับยนต์

14. ตลาดสดแพรक्षाและตลาดแพรक्षाพัฒนา ตั้งอยู่บนถนนพุทธรักษา ตำบลแพรक्षा จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค และสินค้าทั่วไป

15. ตลาดบางปูใหม่ ตั้งอยู่บริเวณถนนสุขุมวิท กิโลเมตรที่ 34 จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าทั่วไป

16. ตลาดสดการเคหะบางพลีใหม่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบางเสาธง เป็นตลาดสด และจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไป

17. ตลาดสดทางเข้าวัดกิ่งแก้ว ตั้งอยู่บริเวณถนนบางนา-ตราด กิโลเมตรที่ 12 ตัดกับถนนกิ่งแก้ว-ลาดกระบัง จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าทั่วไป รวมทั้งสินค้าประดับยนต์

18. ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี ตั้งอยู่บนถนนเทพารักษ์ บริเวณเทศบาลตำบลบางพลี จำหน่ายสินค้าทุกชนิด และมีสถานบันเทิง เช่น โรงภาพยนตร์

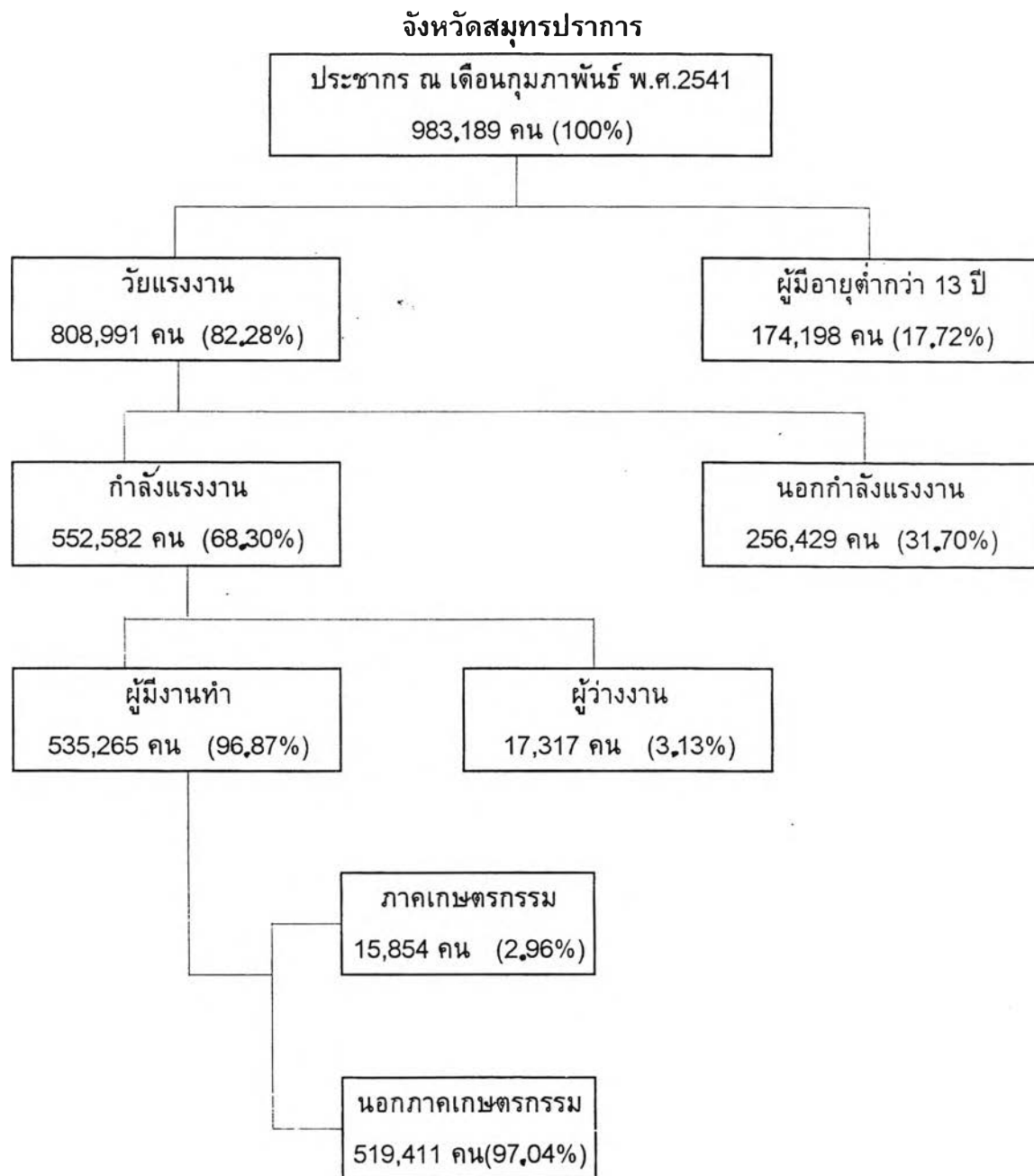
3.3.4 สภาวะการจ้างงาน

จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรในจังหวัดสมุทรปราการ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2541 พบว่าจังหวัดสมุทรปราการมีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 983,189 คน เป็นชาย 482,695 คน หญิง 500,494 คน สัดส่วนประชากรเพศชายต่อเพศหญิงเท่ากับ 96:100 เป็นประชากรวัยทำงาน (อายุ 13 ปีขึ้นไป) รวม 808,991 คน (ร้อยละ 82.28 ของจำนวนประชากรทั้งจังหวัด) ส่วนที่เหลืออีก 174,198 คน (ร้อยละ 17.72) ผู้มีอายุต่ำกว่า 13 ปี ประชากรในวัยทำงาน 808,991 คน เป็นผู้อยู่ในกำลังแรงงานรวม 552,582 คน (ร้อยละ 68.30 ของประชากรวัยทำงาน) และเป็นผู้อยู่นอกกำลังแรงงาน 256,429 คน (ร้อยละ 31.70) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษา ส่วนประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงาน 552,582 คน เป็นผู้มีงานทำรวม 535,265 คน (ร้อยละ 96.87 ของประชากรวัยกำลังแรงงาน) และเป็นผู้ว่างงาน 17,317 คน (ร้อยละ 3.13) ในจำนวนผู้มีงานทำ 535,265 คน เป็นผู้ทำงานในภาคเกษตรกรรมรวมทั้งสิ้น 15,854 คน (ร้อยละ 2.96 ของผู้มีงานทำ) ที่เหลือเป็นผู้ทำงานในภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และบริการ จำนวน 519,411 คน หรือร้อยละ 97.04 ของผู้มีงานทำในจังหวัดสมุทรปราการ

สภาวะการจ้างงานของจังหวัดสมุทรปราการ พบว่ามีผู้ทำงานในภาคเกษตรกรรมน้อยมาก คือร้อยละ 2.96 ของผู้มีงานทำทั้งหมดในจังหวัด ประกอบกับรายได้ของจังหวัดสมุทรปราการมาจากภาคอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ ความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจเกี่ยวเนื่องจึงเพิ่มสูงมากขึ้นและขาดแคลนแรงงาน ดังจะเห็นได้จากข้อมูลการสำรวจจำนวนลูกจ้างในสถานประกอบการ ของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ซึ่งพบว่าในปี พ.ศ. 2540 จังหวัดสมุทรปราการมีสถานประกอบการ รวมทั้งสิ้น 7,759 แห่ง มีจำนวนลูกจ้าง 627,541 คน ซึ่งมีจำนวนสูงกว่าการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปีเดียวกันจำนวนถึง 108,130 คน แสดงว่ามีแรงงานข้ามจังหวัดแบบเข้าไปเย็นกลับ (commuter) เดินทางเข้ามาทำงาน รวมทั้งมีประชากรแฝงประเภทที่มีได้จดทะเบียนย้ายที่อยู่เข้ามาในจังหวัดสมุทรปราการรวมกันเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 20.82 ของจำนวนผู้ที่ทำงานในจังหวัดสมุทรปราการ อัตราการว่างงานของประชากรจังหวัดสมุทรปราการในปี พ.ศ.2541 พบว่ามีน้อยมาก คือ ร้อยละ 3.13 ของประชากรวัยกำลังแรงงาน การว่างงานดังกล่าวอาจเป็นผลมาจากการเลือกงานของผู้ว่างงานเองมากกว่าการที่มีตำแหน่งงานน้อยกว่าจำนวนแรงงาน ดังจะเห็นได้จากจำนวนสถานประกอบการในจังหวัดสมุทรปราการปี พ.ศ.2540 มีจำนวนทั้งสิ้น 7,759 แห่ง และมีจำนวนลูกจ้างรวมทั้งสิ้น 627,541 คน โดยมีสถานประกอบการ

แผนภูมิที่ 3.8

โครงสร้างการมีงานทำของจังหวัดสมุทรปราการ

ที่มา : สมุดรายนานสถิติจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2541 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ขนาดใหญ่ที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 300 คนขึ้นไปอยู่ในจังหวัดถึง 458 แห่ง จำนวนและประเภทตำแหน่งงานในจังหวัดสมุทรปราการจึงมีให้เลือกมาก

จากการที่จังหวัดสมุทรปราการมีการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจเกี่ยวเนื่องสูงมากรวมทั้งมีอัตราค่าจ้างที่สูงกว่าในภูมิภาคอื่น จึงทำให้มีการอพยพย้ายถิ่นของประชากรโดยอพยพเข้าสู่จังหวัดสมุทรปราการจำนวนมากโดยเฉพาะแรงงานชั้นต่ำจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคอื่นๆ รวมทั้งแรงงานชั้นสูงที่มาจากกรุงเทพมหานครและชาวต่างประเทศ สภาพปัญหาที่เกิดจากการอพยพแรงงานเข้าสู่จังหวัดสมุทรปราการเมื่อมีการเพิ่มและขยายตัวของอุตสาหกรรมย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย ไม่เฉพาะต่อลูกจ้างเท่านั้น ยังมีผลกระทบต่อชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียง ได้แก่ ปัญหาความคับคั่งของการจราจร การฟุ้งกระจายและการสะสมของสารมลพิษทั้งในน้ำ ดินและอากาศ ความแออัดของชุมชนที่อพยพเข้ามาทำงาน เมื่อมีอุตสาหกรรมตั้งอยู่หนาแน่นมากขึ้น สภาพที่อยู่อาศัยที่ต่ำกว่ามาตรฐานและขาดสุขอนามัย รวมทั้งมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัยในชุมชน ทั้งนี้เนื่องมาจากลักษณะการจ้างงานในสถานประกอบการของจังหวัดสมุทรปราการส่วนใหญ่ไม่ต้องการแรงงานที่มีฝีมือมากนัก อัตราค่าจ้างที่ใคร่รับส่วนใหญ่จึงอยู่ในระดับที่สูงกว่าค่าจ้างชั้นต่ำอยู่เพียงเล็กน้อย หากจะพิจารณาจากคุณวุฒิของลูกจ้างในจังหวัดสมุทรปราการแล้ว พบว่ามีลูกจ้างที่มีคุณวุฒิต่ำกว่าสายอาชีวศึกษาอยู่ถึงประมาณร้อยละ 66.9 ของผู้มีงานทำทั้งหมด

3.3.5 รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล

จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพบว่าในปี พ.ศ. 2538 จังหวัดสมุทรปราการมีมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัด (GPP) ณ ราคาประจำปี มีมูลค่า 179,400,893 ล้านบาท รวมมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัว (Per capita : GPP) เท่ากับ 194,367 บาท ซึ่งจัดอยู่ในลำดับที่ 4 ของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รองจากกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และสมุทรสาคร เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ.2534 จังหวัดสมุทรปราการมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวประมาณ 163,232 บาท ซึ่งขณะนั้นนับได้ว่าสูงเป็นอันดับ 1 ของประเทศ รายได้เฉลี่ยต่อหัวของจังหวัดสมุทรปราการมีแนวโน้มที่จะขยายตัวในอัตราค่อนข้างต่ำคือประมาณร้อยละ 3.97 ต่อปี ในขณะที่ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีแนวโน้มการขยายตัวของรายได้ต่อหัวของประชากรในอัตราเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 12.65 ต่อปี ทั้งนี้ หากพิจารณาเปรียบเทียบอัตราการขยายตัวของรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรจากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดจะพบว่าจังหวัดสมุทรปราการมีอัตราการขยายตัวของรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรลดลงร้อยละ-0.2 ต่อปี ในขณะที่รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 8.9 ต่อปี การที่รายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรของจังหวัดสมุทรปราการลดลงเป็นเพราะจังหวัดสมุทรปราการมีการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วมากกว่าการขยายตัวของผลผลิตในจังหวัดสมุทรปราการ ในขณะที่เดียวกันการขยายตัวทางเศรษฐกิจในจังหวัดปทุมธานี สมุทรสาคร และนครปฐมได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่าง

รวดเร็วเหมือนอย่างที่จังหวัดสมุทรปราการเคยเป็นมาในอดีต จึงมีผลทำให้รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ถึงแม้ว่าอัตราการขยายตัวของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดสมุทรปราการจะลดลงเป็นอย่างมากในช่วงปี พ.ศ.2534-2538 แต่ในด้านมูลค่าการผลิตของจังหวัดยังคงมีมูลค่าสูงเป็นอันดับ 2 ของประเทศรองจากกรุงเทพมหานครอยู่เช่นเดิม ดังนั้นความสำคัญของจังหวัดสมุทรปราการในด้านการผลิตจึงยังไม่ลดบทบาทลง และควรที่จะมีการปรับปรุงระบบการผลิตและสภาพการลงทุนที่มีอยู่ให้มีศักยภาพและมีคุณภาพที่ดีให้คงอยู่ตลอดไปเพราะเป็นแห่งรายได้และการผลิตที่สำคัญของประเทศโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อชุมชนและสภาพแวดล้อมด้วย สาเหตุที่การผลิตภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนลดลงเนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายที่จะกระจายการพัฒนาอุตสาหกรรมออกไปจากภาคกรุงเทพมหานคร ไปสู่เมืองหลักในภูมิภาคและเขตเศรษฐกิจพิเศษอื่น ๆ จึงทำให้การลงทุนภาคอุตสาหกรรมลดปริมาณลง นอกจากนี้ยังมีสาขาการผลิตอื่นที่เริ่มมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้น เช่น สาขาการค้าปลีก-ค้าส่ง และสาขาการบริการ เนื่องจากมีการเพิ่มขึ้นของประชากรและการขยายตัวของประชากรเพิ่มมากขึ้น

3.3.6 สถานะทางการเงินการคลัง

จังหวัดสมุทรปราการนับว่าเป็นจังหวัดที่มีสมรรถนะในการจัดเก็บรายได้สูงมากจังหวัดหนึ่งของประเทศ โดยในปีงบประมาณ พ.ศ.2540 สามารถจัดเก็บรายได้รวมกันทั้งสิ้นประมาณ 57,547.952 ล้านบาท โดยเป็นรายได้ที่นำส่งเข้าเป็นรายได้แผ่นดินโดยคลังจังหวัดจำนวน 28,697.067 ล้านบาท ภาษีที่จัดเก็บโดยสำนักงานสรรพากรจังหวัด จำนวน 14,159.630 ล้านบาท ภาษีสรรพสามิตที่จัดเก็บโดยสำนักงานสรรพสามิตจังหวัด จำนวน 12,602.335 ล้านบาท ค่าธรรมเนียมที่จัดเก็บโดยสำนักงานพาณิชย์จังหวัดจำนวน 37.901 ล้านบาท ค่าธรรมเนียมการซื้อขายที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ 431.101 ล้านบาท และภาษีที่จัดเก็บโดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จำนวน 1,619.918 ล้านบาท

สำหรับภาษีอากรที่จัดเก็บโดยสำนักงานสรรพากรจังหวัด จำนวน 14,159.630 ล้านบาท นั้น แยกเป็นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา 3,307.055 ล้านบาท ภาษีเงินได้นิติบุคคล 6,179.551 ล้านบาท ภาษีการค้า 3.228 ล้านบาท อากรแสตมป์ 34.983 ล้านบาท ภาษีมูลค่าเพิ่ม 4,114.014 ล้านบาท ภาษีธุรกิจเฉพาะ 515.773 ล้านบาท และภาษีอื่น ๆ 5.034 ล้านบาท อำเภอกำหนดจัดเก็บภาษีได้มากที่สุดคือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ จำนวน 6,513.597 ล้านบาท รองลงมาคือ อำเภอบางพลี จำนวน 3,977.816 ล้านบาท กิ่งอำเภอบางเสาธง จำนวน 2,912.465 ล้านบาท อำเภอพระประแดง จำนวน 476.502 ล้านบาท อำเภอบางบ่อ จำนวน 209.530 ล้านบาท และอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จำนวน 69.727 ล้านบาท ตามลำดับ

ด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่าในปี พ.ศ.2540 จังหวัดสมุทรปราการมีหน่วยงานบริหารส่วนท้องถิ่นที่สามารถจัดเก็บรายได้มาพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 2 แห่ง เทศบาลตำบล 3 แห่ง

ตารางที่ 3.15 จำนวนเงินรายได้แผ่นดินของคลังจังหวัดสมุทรปราการ ปีงบประมาณ 2540

ลำดับ ที่	หมวดรายได้	จำนวนเงิน (ล้านบาท)
1	ภาษีทางตรง	12,892,324 783.1
2	ภาษีการขายทั่วไป	3,181,489,394.6
3	ภาษีการขายเฉพาะ	12,068,484,638.8
4	ภาษีสถานประกอบการอนุญาต	8,728.491,0
5	ภาษีการขายสิ่งของและบริการ	389,259,306.0
6	รายได้อื่น ๆ	156,789,999.6
	รวม	28,697,076,613.1

ที่มา : คลังจังหวัดสมุทรปราการ

ตารางที่ 3.16 จำนวนเงินภาษีที่จัดเก็บโดยสำนักงานสรรพากร จ.สมุทรปราการ ปีงบประมาณ 2540

หน่วย : ล้านบาท

ลำดับ ที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ประเภทภาษี							รวม
		บุคคล ธรรมดา	นิติบุคคล	การค้า	อากร แสตมป์	มูลค่า เพิ่ม	ธุรกิจ เฉพาะ	อื่น ๆ	
1	อ.เมืองฯ	1,795.82	2,523.95	0.89	20.02	1,924.61	245.62	2.69	6,513.60
2	อ.พระประแดง	78.56	219.40	0.44	1.13	168.25	8.65	0.08	476.51
3	อ.บางพลี	916.22	1,534.91	1.27	10.55	1,374.73	138.67	1.46	3977.81
4	อ.บางบ่อ	67.96	51.06	-	1.50	66.60	22.18	0.23	209.53
5	อ.พระสมุทรเจดีย์	9.90	23.81	-	0.05	34.04	1.88	0.04	69.72
6	กิ่ง อ.บางเสาธง	438.59	1,826.42	0.63	1.73	545.78	98.77	0.54	2,912.46
	รวม	3,307.05	6179.55	3.23	34.98	4,114.01	515.77	5.04	14,159.63

ที่มา : สำนักงานสรรพากรจังหวัดสมุทรปราการ

ตารางที่ 3.17 จำนวนเงินภาษีที่จัดเก็บโดยสำนักงานสรรพสามิต จ.สมุทรปราการ ปีงบประมาณ 2540

ลำดับ ที่	ประเภทภาษี	รายละเอียด	จำนวนเงิน (บาท)
1	พ.ร.บ.สุรา	ค่าใบอนุญาตขายสุรา	1,344,35
		ค่าปรับคดีสุรา	1,020,560
		เบ็ดเตล็ดสุรา	21,679
2	พ.ร.บ.ยาสูบ	ค่าใบอนุญาตขายยาสูบ	384,550
		ค่าปรับคดียาสูบ	1,445,261
		ค่าแสตมป์ยาสูบ	-
3	พ.ร.บ.ไฟ	ค่าใบอนุญาตขายไฟ	219,000
4	พ.ร.บ.ภาษีสรรพสามิต	ค่าแสตมป์ขายเครื่องดื่ม	944,411
		ค่าภาษีจากเครื่องหมายแสดงการเสียภาษี	3,672,583
		ค่าภาษีเครื่องใช้ไฟฟ้า	9,483,311
		ค่าภาษีสรถยนต์	871,872,649
		ค่าภาษีผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์	11,616,391,074
		ค่าภาษีแก้ว	11,639,213
		ค่าภาษีน้ำมัน	23,751
		ค่าภาษีแบตเตอรี่	12,710,123
		ค่าภาษีสรถจักรยานยนต์	71,166,346
		รวม	12,602,338,946

ที่มา : สำนักงานสรรพสามิตจังหวัดสมุทรปราการ

ตารางที่ 3.18 จำนวนเงินรายได้ที่จัดเก็บโดยสำนักงานพาณิชย์จังหวัดสมุทรปราการ ปีงบประมาณ 2540

ลำดับ ที่	ประเภทรายได้	จำนวนเงิน (บาท)
	ค่าธรรมเนียมจดทะเบียนพาณิชย์	37,060
	ค่าธรรมเนียมหุ้นส่วนบริษัท	37,735,890
	ค่าธรรมเนียมน้ำมันเชื้อเพลิง	18,600
	ค่าธรรมเนียมงานซึ่งตวงวัด	100,075
	ค่าธรรมเนียมเครื่องหมายการค้าสิทธิบัตรและอื่น ๆ	9,400
	รวม	37,901,025

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสมุทรปราการ

สุขาภิบาล 11 แห่ง (เปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบลในปี พ.ศ.2542) และองค์การบริหารส่วนตำบล 31 แห่ง มีการจัดเก็บรายได้ส่วนท้องถิ่นรวมกันได้ทั้งสิ้น 1,619.918 ล้านบาท ท้องถิ่นที่จัดเก็บรายได้มากที่สุดในปี พ.ศ.2540 คือ เทศบาลเมืองสมุทรปราการ จำนวน 143.868 ล้านบาท รองลงมาคือ องค์การบริหารส่วนตำบลบางโฉลง จำนวน 130.594 ล้านบาท และองค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีใหญ่ จำนวน 113.822 ล้านบาท ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีเงินอุดหนุนที่รัฐบาลได้จัดสรรมาให้แก่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นด้วยจำนวนหนึ่งเพื่ออุดหนุนการบริหารงานของท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นด้วย

องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเมืองและชุมชน ดังจะเห็นได้จากกรณีที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ได้กำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตัดสินใจดำเนินการบริหารจัดการชุมชนของตนเองได้ รัฐบาลหรือหน่วยราชการบริหารส่วนกลางจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากผู้กำกับดูแล ควบคุม มาเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษาการดำเนินการของท้องถิ่น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาชุมชนของตนเองได้คือ งบประมาณที่ได้จากการจัดเก็บรายได้ของท้องถิ่นและเงินอุดหนุนที่ได้รับการจัดสรรจากรัฐบาล หากท้องถิ่นใดสามารถจัดเก็บรายได้ของตนเองได้มากก็ย่อมจะมีโอกาสในการวางแผนจัดการบริหารและพัฒนาเมืองหรือชุมชนของตนเองได้มาก รายได้ที่ท้องถิ่นสามารถจัดเก็บได้ตามกฎหมายปัจจุบันมีอยู่ 5 หมวดคือ หมวดภาษีอากร ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาตและค่าปรับ รายได้จากทรัพย์สิน รายได้จากการสาธารณูปโภค และรายได้เบ็ดเตล็ด จึงนับได้ว่าจังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในการจัดเก็บรายได้เพื่อนำไปพัฒนาประเทศโดยส่วนรวม ทั้งนี้เนื่องจากการเป็นจังหวัดอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศไทย

สภาพเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดสมุทรปราการในรอบปี 2540-2541 มีอัตราขยายตัวลดลงตามภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งในปีดังกล่าวได้มีเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจที่สำคัญคือรัฐบาลได้ขอความร่วมมือและช่วยเหลือด้านการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลกตามลำดับ นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ปรับเปลี่ยนระบบการแลกเปลี่ยนเงินตราจากระบบตะกร้าเงินมาเป็นระบบลอยตัว จากเหตุการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมและการค้าของจังหวัดเป็นอย่างมาก เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการมีโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ กระจายอยู่ครอบคลุมทั้งจังหวัด มีทั้งอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อการส่งออกและใช้บริโภคภายในประเทศจึงส่งผลกระทบต่อผลิตและการจ้างงานในจังหวัด ธุรกิจทุกประเภทขาดสภาพคล่อง ขาดเงินทุนหมุนเวียน สถาบันการเงินประสบปัญหาและได้ชะลอการปล่อยสินเชื่อ โรงงานอุตสาหกรรมบางแห่งปิดกิจการลง เกิดสภาพปัญหาคนว่างงาน ค่าครองชีพและอัตราเงินเฟ้อมีสูงขึ้น นอกจากอุตสาหกรรมที่มีอยู่เดิมประสบปัญหาการดำเนินธุรกิจแล้ว ยังพบว่าไม่มีการลงทุนในอุตสาหกรรมใหม่ ๆ เท่าที่ควรจะขยายได้อีก เนื่องจากกระทรวงอุตสาหกรรมได้ออกประกาศกฎกระทรวงไม่อนุญาตให้ตั้งขยายโรงงานอุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษในจังหวัดสมุทรปราการตั้งแต่ปลายปี พ.ศ.2539 เป็นต้นมา เมื่อภาคอุตสาหกรรมมีความอ่อนไหวและเปลี่ยนแปลงชะลอตัวลง ก็ย่อมมีผลกระทบต่อสาขาการผลิตอื่น ๆ รวม

ตารางที่ 3.19 การจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จ.สมุทรปราการ
ปีงบประมาณ พ.ศ.2540

ลำดับ ที่	องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น	จังหวัด/อำเภอ/กิ่งอำเภอ	รายได้ (ล้านบาท)
1	ทม.สมุทรปราการ	อ.เมืองสมุทรปราการ	143.886
2	อบต.บางโหลง	อ.บางพลี	113.802
3	อบต.บางพลีใหญ่	อ.บางพลี	110.851
4	ทต.ลัดหลวง	อ.พระประแดง	88.916
5	ทต.สำโรงใต้	อ.พระประแดง	86.693
6	อบต.บางแก้ว	อ.บางพลี	84.093
7	ส.บางปู	อ.เมืองสมุทรปราการ	82.909
8	อบจ.สมุทรปราการ	จ.สมุทรปราการ	78.090
9	อบต.บางเสาธง	กิ่ง อ.บางเสาธง	77.595
10	อบต.บางปลา	อ.บางพลี	64.250
11	อบต.บางเมือง	อ.เมืองสมุทรปราการ	56.144
12	ส.สำโรงเหนือ	อ.เมืองสมุทรปราการ	55.714
13	อบต.แพรกษา	อ.เมืองสมุทรปราการ	45.337
14	อบต.ราชาเทวะ	อ.บางพลี	43.663
15	อบต.ในคลองบางปลากด	อ.พระสมุทรเจดีย์	43.486
16	ทม.พระประแดง	อ.พระประแดง	42.490
17	ส.พระสมุทรเจดีย์	อ.พระสมุทรเจดีย์	39.126
18	อบต.บางบ่อ	อ.บางบ่อ	39.000
19	ส.บางเมือง	อ.เมืองสมุทรปราการ	33.279
20	ส.ด่านสำโรง	อ.เมืองสมุทรปราการ	32.132
21	ส.แพรกษา	อ.เมืองสมุทรปราการ	24.978
22	ส.คลองสวน	อ.บางบ่อ	23.041
23	อบต.บางเพรียง	อ.บางบ่อ	22.534
24	ส.บางเสาธง	กิ่ง อ.บางเสาธง	22.128
25	อบต.ศีรษะจรเข้น้อย	กิ่ง อ.บางเสาธง	15.146

(มีต่อ)

ตารางที่ 3.19

(ต่อ)

ลำดับ ที่	หน่วยการปกครองท้องถิ่น	จังหวัด/อำเภอ/กิ่งอำเภอ	รายได้ (ล้านบาท)
26	อบต.คลองด่าน	อ.บางบ่อ	14.19
27	อบต.เทพารักษ์	อ.เมืองสมุทรปราการ	13.948
28	ส.บางบ่อ	อ.บางบ่อ	13.782
29	อบต.ศิระจรเข้ใหญ่	กิ่ง อ.บางเสาธง	12.679
30	ส.บางพลี	อ.บางพลี	12.569
31	อบต.บ้านระกาศ	อ.บางบ่อ	10.307
32	ส.แหลมฟ้าผ่า	อ.พระสมุทรเจดีย์	8.757
33	ส.คลองด่าน	อ.บางบ่อ	7.352
34	อบต.บางค้อ	อ.เมืองสมุทรปราการ	7.298
35	อบต.แหลมฟ้าผ่า	อ.พระสมุทรเจดีย์	6.725
36	อบต.บางโปรง	อ.เมืองสมุทรปราการ	6.198
37	อบต.ทรงคนอง	อ.พระประแดง	5.939
38	อบต.เป็ริง	อ.บางบ่อ	5.055
39	อบต.บางยอ	อ.พระประแดง	4.876
40	อบต.คลองสวน	อ.บางบ่อ	4.253
41	อบต.บางกอบัว	อ.พระประแดง	3.982
42	อบต.บางกระเจ้า	อ.พระประแดง	3.749
43	อบต.คลองนิมมยาศรา	อ.บางบ่อ	2.915
44	อบต.หนองปรือ	อ.บางพลี	2.000
45	อบต.บางน้ำผึ้ง	อ.พระประแดง	1.997
46	อบต.บ้านคลองสวน	อ.พระสมุทรเจดีย์	1.219
47	อบต.บางกระสอบ	อ.พระประแดง	0.819
	รวม		1,619.918

ที่มา : สำนักบริหารราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง

หมายเหตุ เป็นการเก็บรายได้จาก 5 หมวด คือ ภาษีอากร ค่าธรรมเนียมค่าปรับ ทรัพย์สิน
สาธารณูปโภค และเบ็ดเตล็ด (โดยไม่รวมเงินอุดหนุนจากส่วนกลาง)

ทั้งทำให้การจัดเก็บรายได้ของจังหวัดสมุทรปราการก็จะลดลงตามไปด้วย จึงมีผลกระทบต่อสภาพรวมสถานะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศด้วย

3.4 ลักษณะประชากรของจังหวัดสมุทรปราการ

ลักษณะทางด้านประชากรเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับลักษณะทางกายภาพ สภาพเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ศึกษา เพราะประชากรคือผู้ประกอบการต่างๆ ให้เกิดขึ้นในพื้นที่ รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ก็อาจเป็นตัวดึงดูดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรได้ ลักษณะทางด้านประชากรจึงเป็นสิ่งที่อ่อนไหวสามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วหากสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป การศึกษาลักษณะประชากรในระดับจังหวัดและระดับอำเภอของพื้นที่ศึกษาได้ทำการศึกษาในลักษณะต่างๆ ได้แก่ โครงสร้างเพศและอายุ ขนาดและการกระจายตัว ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร ดังต่อไปนี้

3.4.1 โครงสร้างอายุและเพศ

จากข้อมูลสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ในปี พ.ศ. 2540 จังหวัดสมุทรปราการมีประชากรที่แบ่งช่วงอายุได้จำนวนทั้งสิ้น 903,973 คน เป็นเพศชายน้อยกว่าเพศหญิง ในอัตราส่วน 96 : 100 หรือเป็นเพศชาย 442,674 คน เพศหญิง 461,299 คน ประชากรในหมวดอายุ 30-34 ปี มีสัดส่วนมากที่สุดคือร้อยละ 10.5 ของประชากรทั้งหมด หรือประมาณ 94,937 คน รองลงมาคือประชากรในหมวดอายุ 35-39 ปี และหมวดอายุ 25-29 ปี ตามลำดับ สำหรับสตรีในวัยเจริญพันธุ์ อายุ 15-49 มีจำนวน 247,191 คน หรือประมาณร้อยละ 27.34 ของประชากรรวม สตรีในวัยเจริญพันธุ์มีส่วนสัมพันธ์กับอัตราการเกิดตั้งจะเห็นได้จากสัดส่วนของวัยแรกเกิด 0-4 ปี มีค่อนข้างต่ำคือประมาณร้อยละ 7.3 ทั้งนี้เป็นผลมาจากการคุมกำเนิดของสตรีวัยเจริญพันธุ์ สภาพเศรษฐกิจและค่านิยมของประชากรเมืองที่ไม่จำเป็นต้องมีบุตรมากเพื่อใช้แรงงานในภาคเกษตรกรรม จึงทำให้ฐานของพีรามิดประชากรแคบลง

จากจำนวนประชากรที่จำแนกตามหมวดอายุ สามารถนำมาหาอัตราส่วนของผู้เป็นภาระโดยคำนวณจากประชากรวัยเด็ก ช่วงอายุ 0-14 ปี ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 23.2 รวมกับประชากรวัยสูงอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป ประมาณร้อยละ 4.7 แล้วหารด้วยประชากรวัยทำงานอายุ 15-64 ปี ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 72.1 จะได้สัดส่วนผู้เป็นภาระเท่ากับ 39 แสดงว่าประชากรวัยทำงานอายุ 15-64 ปี ทุก ๆ 100 คน จะต้องเลี้ยงดูเด็กและคนชรา 39 คน

3.4.2 ขนาดและการกระจายตัวของประชากร

จังหวัดสมุทรปราการมีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับ 2 ของภาครองจากกรุงเทพมหานคร โดยในปี พ.ศ.2535 จังหวัดสมุทรปราการมีประชากรรวมทั้งสิ้นจำนวน 871,806 คน ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองสมุทรปราการจำนวน 379,023 คน หรือร้อยละ 43.5

ตารางที่ 3.20 จำนวนประชากร จำแนกเพศและหมวดอายุ ในจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2540

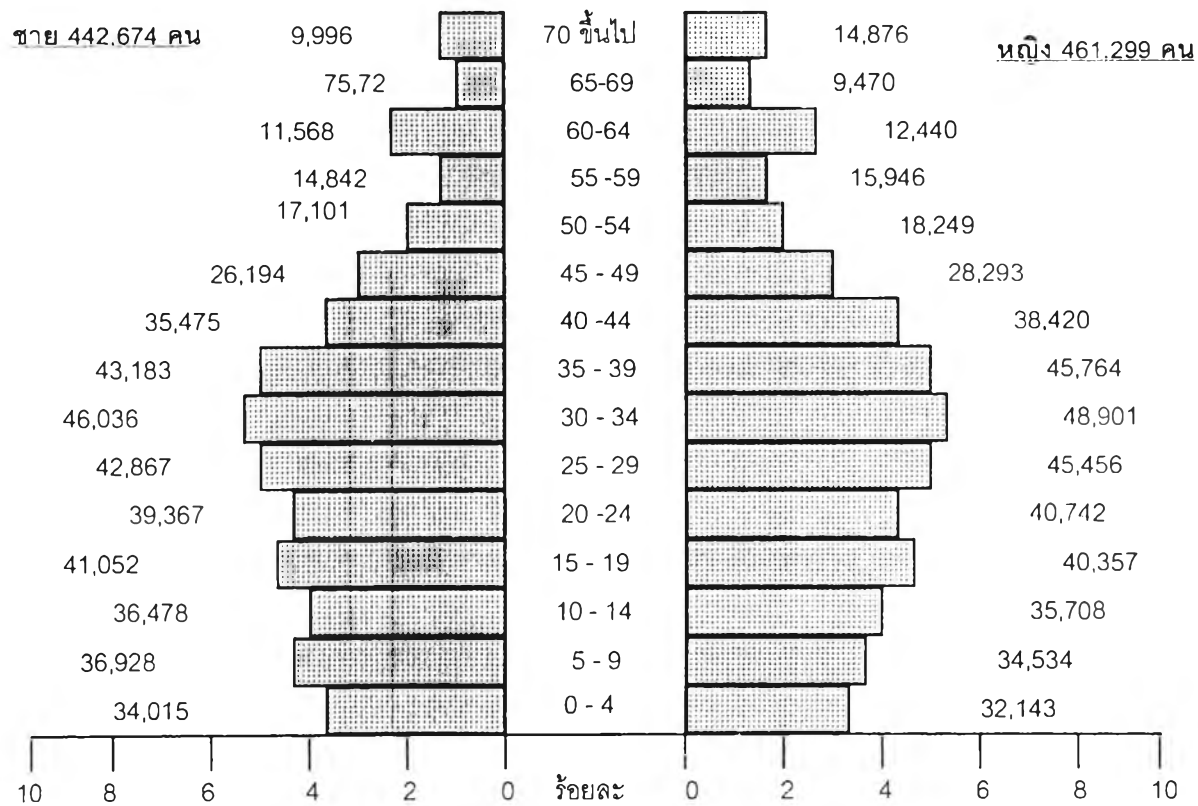
หมวดอายุ (ปี)	จำนวนประชากร (คน)			อัตราส่วนระหว่างเพศ		อัตราส่วนระหว่าง หมวดอายุรวม	อัตราส่วนระหว่างหมวดอายุ	
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง		ชาย	หญิง
ยอดรวม	442 674	461 299	903 973	96,0	100	100,0	49,0	51,0
0-4	34 015	32 143	66 158	105,8	100	7,3	3,8	3,6
5-9	36 928	34 534	71 462	106,9	100	7,9	4,1	3,8
10-14	36 478	35 708	72 186	102,2	100	8,0	4,0	4,0
15-19	41 052	40 357	81 409	101,7	100	9,0	4,5	4,5
20-24	39 367	40 742	80 109	96,6	100	8,9	4,4	4,5
25-29	42 867	45 456	88 323	94,3	100	9,8	4,7	5,0
30-34	46 036	48 901	94 937	94,1	100	10,5	5,1	5,4
35-39	43 183	45 764	88 947	94,4	100	9,8	4,8	5,1
40-44	35 475	38 420	73 895	92,3	100	8,2	3,9	4,3
45-49	26 194	28 293	54 487	92,6	100	6,0	2,9	3,1
50-54	17 101	18 249	35 350	93,7	100	3,9	1,9	2,0
55-59	14 842	15 946	30 788	93,1	100	3,4	1,6	1,8
60-64	11 568	12 440	24 008	93,0	100	2,7	1,3	1,4
65-69	7 572	9 470	17 042	80,0	100	1,9	0,8	1,0
70 ขึ้นไป	9 996	14 876	24 872	67,2	100	2,8	1,1	1,6

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง

หมายเหตุ จำนวนประชากรในนี้ ไม่รวมประชากรสัญชาติไทยที่ไม่ระบุปีเกิด หรือระบุปีเกิดทางจันทรคติ และไม่รวมประชากรที่ไม่ใช่สัญชาติไทย

แผนภูมิที่ 3.9

โครงสร้างประชากรจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2540

ตารางที่ 3.21 ขนาดพื้นที่ จำนวนประชากร และความหนาแน่นรายอำเภอและชุมชน จังหวัดสมุทรปราการ พศ.2540
เรียงลำดับตามขนาดของประชากร

ขนาดของ จำนวนประชากร	ลำดับ ที่	ชุมชน	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวน ประชากร	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)
<u>ระดับจังหวัด</u>		จังหวัดสมุทรปราการ		1004.092	956 266	952,37
<u>ระดับอำเภอ</u>	1	อำเภอเมืองสมุทรปราการ	เมืองสมุทรปราการ	190,56	416 709	2 186,79
	2	อำเภอพระประแดง	พระประแดง	73,43	202 587	2 758,91
	3	อำเภอบางพลี	บางพลี	243,89	133 843	548,78
	4	อำเภอบางบ่อ	บางบ่อ	245,00	81 831	334,00
	5	อำเภอพระสมุทรเจดีย์	พระสมุทรเจดีย์	120,38	80 124	665,59
	6	กิ่งอำเภอบางเสาธง	บางเสาธง	130,89	41 172	314,55
<u>ระดับชุมชน</u>						
50,000-100,000 คน	1	เทศบาลตำบลบางปู	เมืองสมุทรปราการ	63,00	99 910	1 585,87
	2	เทศบาลตำบลบางเมือง	เมืองสมุทรปราการ	35,00	83 188	2 376,80
	3	เทศบาลตำบลสำโรงใต้	พระประแดง	31,50	80 478	2 554,86
	4	เทศบาลตำบลลัดหลวง	พระประแดง	18,70	73 109	3 909,57
	5	เทศบาลนครสมุทรปราการ	เมืองสมุทรปราการ	7,33	72 393	9 876,26
	6	เทศบาลตำบลด่านสำโรง	เมืองสมุทรปราการ	7,35	57 898	7 877,28
15,000-50,000 คน	7	เทศบาลตำบลสำโรงเหนือ	เมืองสมุทรปราการ	5,50	36 634	6 660,73
	8	อบต.บางแก้ว	บางพลี	43,93	32 707	744,53
	9	อบต.ในคลองบางปลากด	พระสมุทรเจดีย์	10,60	31 268	2 949,81
	10	เทศบาลตำบลบางพลี	บางพลี	3,00	22 792	7 597,33
	11	อบต.เทพารักษ์	เมืองสมุทรปราการ	4,30	21 570	5 016,28
	12	เทศบาลตำบลบางเสาธง	กิ่ง อ.บางเสาธง	9,60	20 845	2 171,35
	13	อบต.บางพลีใหญ่	บางพลี	39,40	19 745	501,14
	14	อบต.บางปลา	บางพลี	58,91	19 560	332,04
	15	เทศบาลตำบลคลองด่าน	บางพลี	4,50	19 425	4 316,67
	16	อบต.ราชาเทวะ	บางพลี	37,90	18 952	500,05
	17	เทศบาลตำบลแหลมฟ้าผ่า	พระสมุทรเจดีย์	10,40	16 762	1 611,73
	18	อบต.บางไฉลง	บางพลี	33,50	16 251	485,10
5,000-15,000 คน	19	เทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์	พระสมุทรเจดีย์	18,90	13 556	717,25
	20	อบต.บางเมือง	เมืองสมุทรปราการ	9,30	10 930	1 175,27

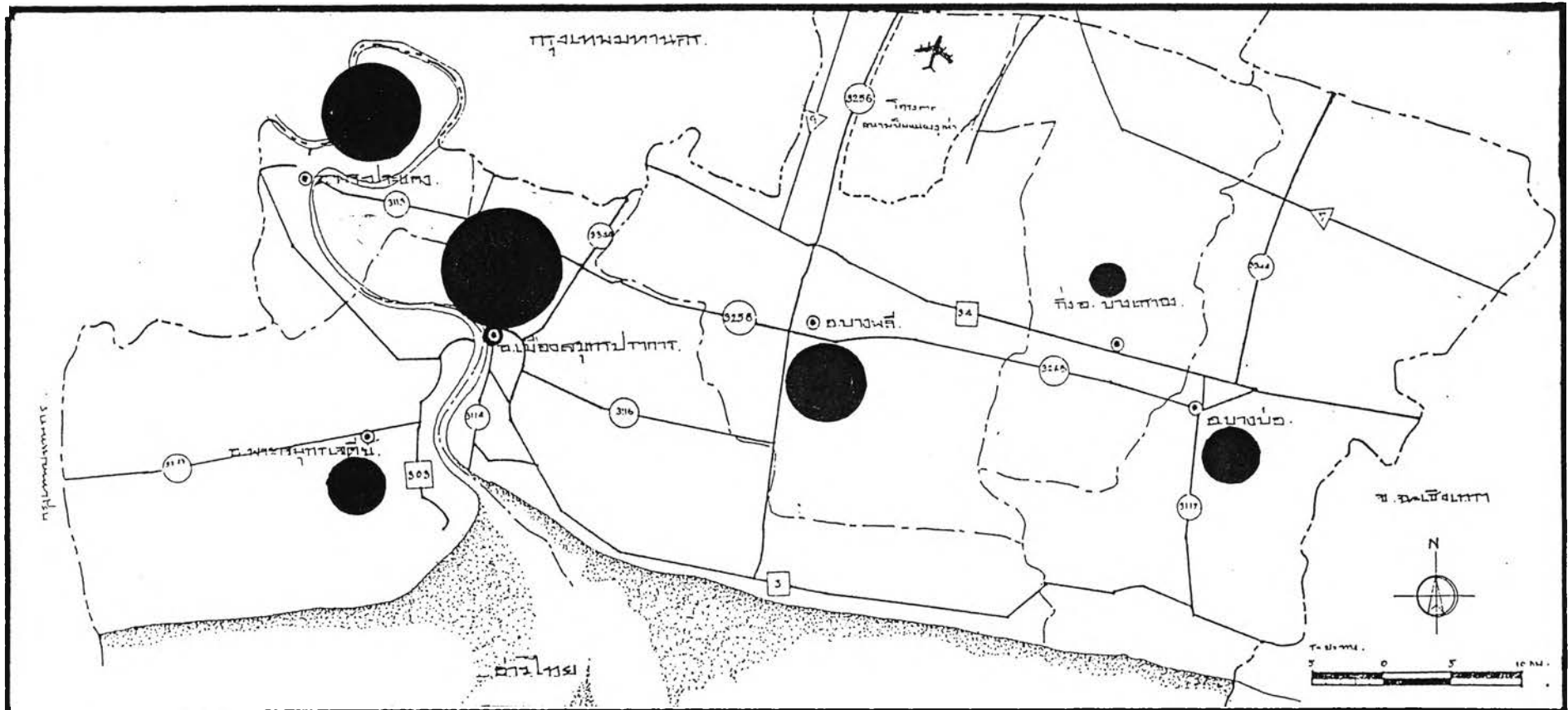
(มีต่อ)

ตารางที่ 3.21

(ต่อ)

ขนาดของ จำนวนประชากร	ลำดับ ที่	ชุมชน	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวน ประชากร	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)
5,000-15,000 คน (ต่อ)	21	เทศบาลตำบลบางบ่อ	บางบ่อ	2,50	10 030	4 012,00
	22	อบต.บางโปรง	เมืองสมุทรปราการ	4,03	10 008	2 483,37
	23	อบต.ทรงคนอง	พระประแดง	3,70	9 940	2 686,49
	24	อบต.บางยอ	พระประแดง	4,00	9 908	2 477,00
	25	เทศบาลเมืองพระประแดง	พระประแดง	0,60	9 874	16 456,67
	26	อบต.คลองด่าน	บางบ่อ	55,50	9 738	175,46
	27	ตำบลนาเกลือ	พระสมุทรเจดีย์	34,78	9 158	263,31
	28	อบต.บางพลีน้อย	บางบ่อ	14,40	8 667	601,88
	29	อบต.บางด้วน	เมืองสมุทรปราการ	5,02	8 114	1 616,33
	30	อบต.บางเสาธง	กิ่ง อ.บางเสาธง	65,70	8 058	122,65
	31	อบต.แพรกษา	เมืองสมุทรปราการ	20,00	7 822	391,10
	32	อบต.บางกอบัว	พระประแดง	3,10	7 422	2 394,19
	33	อบต.บางบ่อ	บางบ่อ	49,00	7 220	147,35
	34	อบต.บ้านระกาศ	บางบ่อ	27,00	7 083	262,33
	35	อบต.บางเพรียง	บางบ่อ	29,00	6 983	240,79
	36	อบต.ศิระจรเข้ใหญ่	กิ่ง อ.บางเสาธง	28,74	6 415	223,21
	37	อบต.ศิระจรเข้เล็ก	กิ่ง อ.บางเสาธง	26,85	5 854	218,03
	38	อบต.บ้านคลองสวน	พระสมุทรเจดีย์	9,70	5 294	545,77
	39	อบต.บางกระเจ้า	พระประแดง	5,03	5 088	1 011,53
2,000-5,000 คน	40	ตำบลแพรกษาใหม่	เมืองสมุทรปราการ	24,08	4 821	200,21
	41	อบต.บางน้ำผึ้ง	พระประแดง	3,40	4 440	1 305,88
	42	อบต.เป็ริง	บางบ่อ	20,30	4 372	215,37
	43	อบต.แหลมฟ้าผ่า	พระสมุทรเจดีย์	36,00	4 086	113,50
	44	อบต.หนองปรือ	บางพลี	27,25	3 836	140,77
	45	เทศบาลตำบลแพรกษา	เมืองสมุทรปราการ	13,00	3 421	263,15
	46	อบต.คลองสวน	บางบ่อ	23,20	3 194	137,67
	47	อบต.คลองนิมมยาดรา	บางบ่อ	16,10	2 927	181,80
	48	อบต.บางกระสอบ	พระประแดง	3,40	2 328	684,71
	49	เทศบาลตำบลคลองสวน	บางบ่อ	3,50	2 192	626,29

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง

การวางแผนเพื่อการจัดการด้านการขยายตัวของชุมชนเมืองอันเป็นผลมาจากการพัฒนา
อุตสาหกรรมบริเวณจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

แผนที่ 3.15
แสดง : ขนาดประชากร จ.สมุทรปราการ พ.ศ.254๑
ระดับอำเภอ

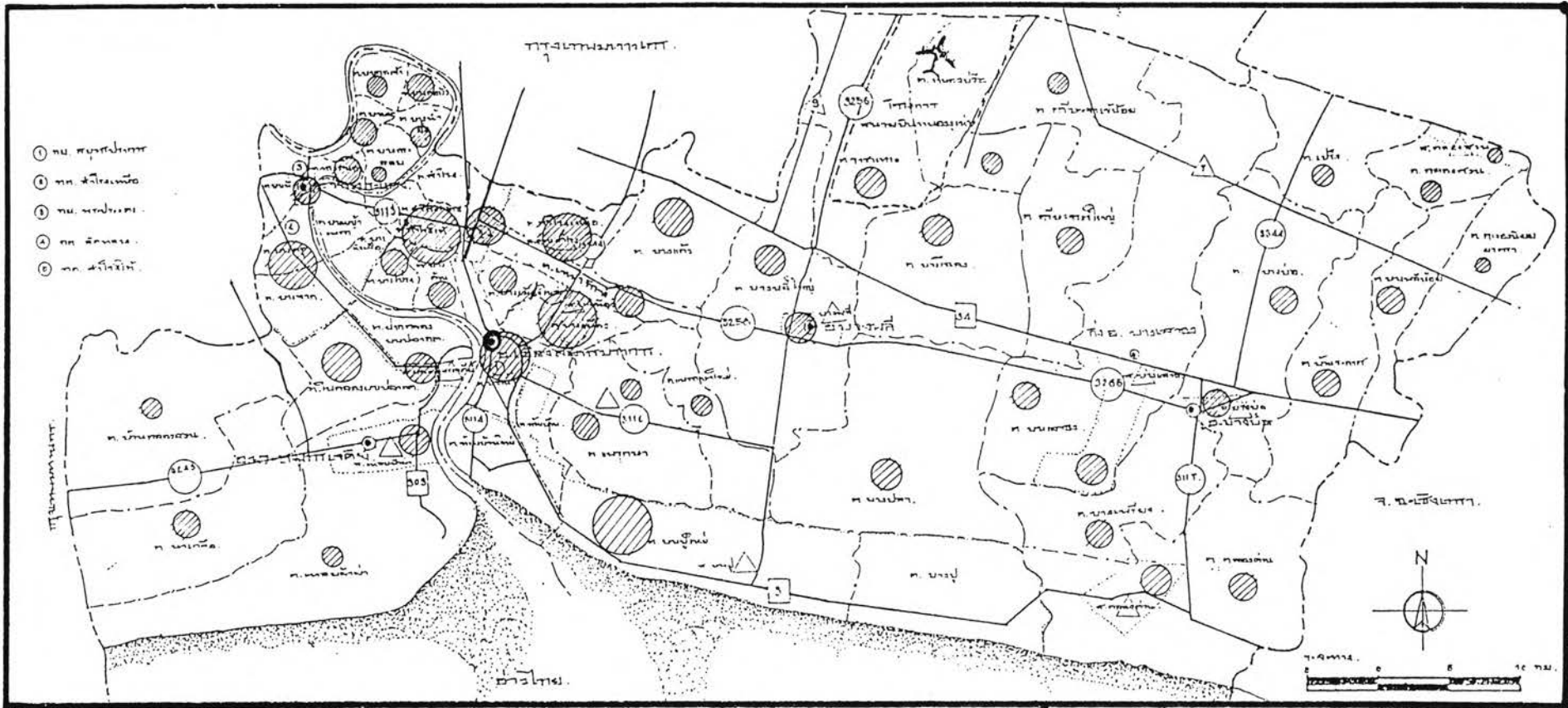
ขนาดประชากร

- > มากกว่า 400,000 คน.
- > 200,000 - 400,000 คน.
- > 100,000 - 200,000 คน.
- > 50,000 - 100,000 คน.
- > ต่ำกว่า 50,000 คน.

สัญลักษณ์

- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- เขตตำบล
- ถนน
- ⊙ ที่ตั้งจังหวัด
- ⊙ ที่ตั้งอำเภอ
- ✈ ท่าอากาศยาน

ของประชากรทั้งจังหวัด รองลงมาคืออำเภอพระประแดง มีประชากรจำนวน 193,455 คน (ร้อยละ 22.2) อำเภอบางพลี มีประชากรจำนวน 117,970 คน (ร้อยละ 13.5) อำเภอบางบ่อ มีประชากรจำนวน 77,685 คน (ร้อยละ 8.9) อำเภอพระสมุทรเจดีย์ มีประชากรจำนวน 69,943 คน (ร้อยละ 8.0) และกิ่งอำเภอบางเสาธง มีประชากรจำนวน 33,730 คน หรือร้อยละ 3.9 ของประชากรทั้งจังหวัดตามลำดับ

ต่อมาในปี พ.ศ.2540 ประชากรในจังหวัดสมุทรปราการมีจำนวนทั้งสิ้น 956,266 คน ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการ จำนวน 416,709 คน หรือร้อยละ 43.6 ของประชากรทั้งจังหวัด รองลงมาคือ อำเภอพระประแดง มีประชากรจำนวน 202,587 คน (ร้อยละ 21.2) อำเภอบางพลี มีประชากรจำนวน 133,843 คน (ร้อยละ 14.0) อำเภอบางบ่อ มีประชากรจำนวน 81,831 คน (ร้อยละ 8.6) อำเภอพระสมุทรเจดีย์ มีประชากรจำนวน 80,124 คน (ร้อยละ 8.4) และกิ่งอำเภอบางเสาธง มีประชากรจำนวน 41,172 คน หรือร้อยละ 4.3 ของประชากรทั้งจังหวัดตามลำดับ

สาเหตุที่อำเภอเมืองสมุทรปราการมีประชากรอาศัยอยู่มากกว่าอำเภออื่นๆ เนื่องจากเป็นอำเภอที่เป็นที่ตั้งอยู่ติดกับกรุงเทพมหานครและได้รับบริการสาธารณะมากและทั่วถึงกว่าในอำเภออื่น ๆ รวมทั้งเป็นที่ตั้งของเทศบาลและลูกาภิบาลหลายแห่ง อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางด้านการบริหารการปกครองและศูนย์กลางธุรกิจการค้า การบริการ และเป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมากและมีนิคมอุตสาหกรรมบางปูตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอพระประแดงมีประชากรอาศัยอยู่มากเป็นอันดับสองของจังหวัด เนื่องจากเป็นพื้นที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานครเช่นเดียวกับอำเภอเมืองสมุทรปราการ เป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมประเภทที่ต้องใช้แรงงานจำนวนมากในการประกอบกิจการและเป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมหนักซึ่งต้องอาศัยท่าเรือกรุงเทพในการขนส่งสินค้าทางน้ำด้วย ส่วนอำเภอบางพลีซึ่งตั้งอยู่ระหว่างเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ 3 เส้นทางคือ ถนนบางนา-ตราด เชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และจังหวัดในภาคตะวันออก ถนนกิ่งแก้วเชื่อมต่อกับกรุงเทพมหานครด้านเหนือ และถนนเทพารักษ์เชื่อมต่อระหว่างย่านศูนย์กลางการค้าและบริการสำโรงเหนือ-บางพลี-บางเสาธง-บางบ่อ ชุมชนในอำเภอบางพลีจะประกอบด้วยชุมชนขนาดใหญ่มากกว่าหนึ่งหมื่นคนเกือบทั้งสิ้น ยกเว้น อบต.หนองปรือ ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่โครงการก่อสร้างท่าอากาศยานสากลระหว่างประเทศแห่งที่ 2 (หนองงูเห่า) จึงมีประชากรอาศัยอยู่เพียงจำนวนเล็กน้อยเท่านั้นเพราะถูกเวนคืนที่ดินเพื่อก่อสร้างท่าอากาศยานดังกล่าว ส่วนอำเภอรอบนอก ได้แก่ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ อำเภอบางบ่อ และกิ่งอำเภอบางเสาธง จะมีประชากรอยู่น้อยกว่า 1 แสนคน ทั้งนี้ เพราะเป็นอำเภอที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางความเจริญของจังหวัดและเขตอิทธิพลของกรุงเทพมหานครมากกว่าบริเวณอื่น

3.4.3 ความหนาแน่นประชากร

ความหนาแน่นของประชากรพบว่าเป็นปี พ.ศ.2535 ประชากรของจังหวัดสมุทรปราการ ความหนาแน่นมีโดยเฉลี่ยเท่ากับ 868 คนต่อตารางกิโลเมตร และเพิ่มขึ้นเป็น 952 คนต่อตารางกิโลเมตรในปี พ.ศ.2540 โดยในปี พ.ศ.2535 อำเภอพระประแดงมีความหนาแน่นของประชากรสูงสุด คือ 2,637 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาคือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีความหนาแน่น 1,989 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอพระสมุทรเจดีย์ มีความหนาแน่น 581 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอบางพลี มีความหนาแน่น 484 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอบางบ่อ มีความหนาแน่น 317 คนต่อตารางกิโลเมตร และกิ่งอำเภอบางเสาธง ความหนาแน่นประชากรเท่ากับ 258 คนต่อตารางกิโลเมตร ตามลำดับ และในปี พ.ศ.2540 อำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุดยังคงเป็นอำเภอพระประแดงมีความหนาแน่นของประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 2,761 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาคืออำเภอเมืองสมุทรปราการ มีความหนาแน่นของประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 2,187 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอพระสมุทรเจดีย์มีความหนาแน่นของประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 666 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอบางพลี มีความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 549 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอบางบ่อ มีความหนาแน่นเพิ่มขึ้นเป็น 334 คนต่อตารางกิโลเมตร และกิ่งอำเภอบางเสาธง มีความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 315 คนต่อตารางกิโลเมตร ตามลำดับ

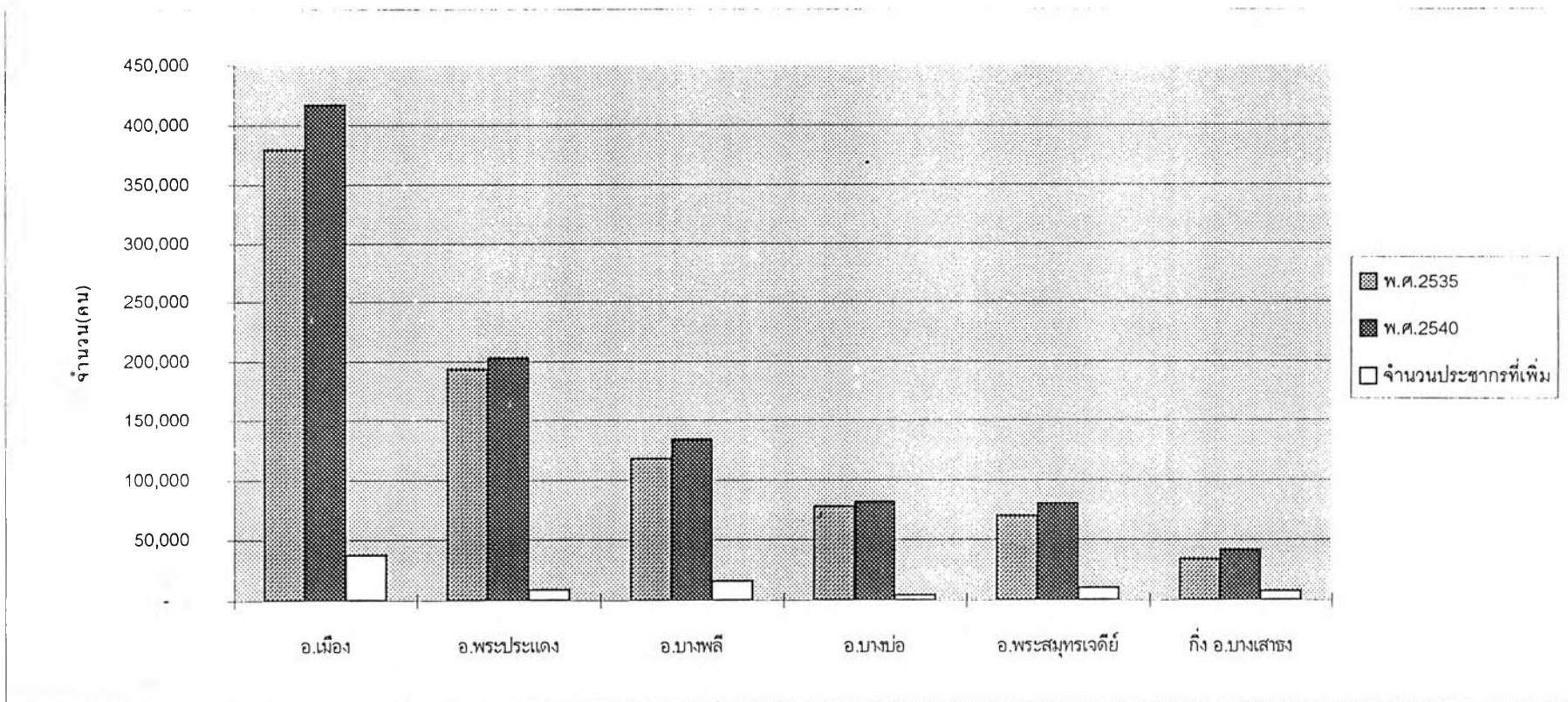
สาเหตุที่อำเภอพระประแดงมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นกว่าในอำเภออื่นๆ นั้นเป็นเพราะอำเภอพระประแดง เป็นที่ตั้งของแหล่งที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก ซึ่งเป็นโรงงานประเภทที่ต้องใช้แรงงานในการประกอบอุตสาหกรรม มีบริการสาธารณะและมีเส้นทางติดต่อคมนาคมที่ทั่วถึงทำให้ประชากรเข้ามาตั้งถิ่นฐานกันอย่างหนาแน่น โดยโรงงานอุตสาหกรรมจะตั้งเกาะกลุ่มกันอย่างหนาแน่นบริเวณถนนปู่เจ้าสมิงพรายและถนนสุขสวัสดิ์ มีหน่วยงานบริหารการปกครองแบบเทศบาลที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอพระประแดงรวม 3 แห่งคือ เทศบาลเมืองพระประแดง เทศบาลตำบลลัดหลวง และเทศบาลตำบลสำโรงใต้ ส่วนอำเภอเมืองสมุทรปราการ มีความหนาแน่นของประชากรสูงเป็นอันดับสองรองจากอำเภอพระประแดง เพราะเป็นที่ตั้งศูนย์กลางด้านการบริหารการปกครองและศูนย์กลางธุรกิจการค้าและบริการ นิคมอุตสาหกรรมบางปู และยังมีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่กระจายทั่วไปตามเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ ประชากรจึงเข้ามาตั้งถิ่นฐานในอำเภอเมืองสมุทรปราการมากเช่นเดียวกัน มีหน่วยงานบริหารการปกครองแบบเทศบาลตั้งอยู่ในอำเภอเมืองจำนวนทั้งสิ้น 6 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนครสมุทรปราการ เทศบาลตำบลสำโรงเหนือ เทศบาลตำบลด่านสำโรง เทศบาลตำบลบางเมือง เทศบาลตำบลบางปู และเทศบาลตำบลแพรกษา ส่วนในอำเภออื่น ๆ ที่เหลือนั้นเนื่องจากตั้งอยู่ห่างจากศูนย์กลางการบริหารการปกครอง เส้นทางคมนาคมขนส่งธุรกิจการค้าบริการ แหล่งอุตสาหกรรมประเภทที่ต้องใช้แรงงานจำนวนมาก จึงมีประชากรอาศัยอยู่เบาบางกว่าในเขตอำเภอพระประแดงและอำเภอเมืองสมุทรปราการโดยมีความหนาแน่นโดยเฉลี่ยต่ำกว่า 1,000 คนต่อตารางกิโลเมตร ทั้งนี้ประชากรส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่หนาแน่นเฉพาะในเขตเทศบาลซึ่งเป็นศูนย์กลางการบริการระดับอำเภอและตามเส้นทางคมนาคมสายหลักเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ 3.22 ขนาดของพื้นที่ จำนวนประชากร ความหนาแน่น และการเปลี่ยนแปลงประชากร ของจังหวัดสมุทรปราการ
เปรียบเทียบปี พ.ศ. 2535 และ 2540

ลำดับ ที่	อำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร		สัดส่วนประชากร (%)		ความหนาแน่น		การเปลี่ยนแปลง		Absolute Change		อัตราเติบโต (ร้อยละ/ปี)
			2535	2540	2535	2540	2535	2540	เพิ่มขึ้น	ลดลง	เพิ่มขึ้น	ลดลง	
1	เมืองสมุทรปราการ	190.56	379,023	416,709	43.5	43.6	1,989.0	2,186.8	37,686	-	44.6	-	2.0
2	พระประแดง	73.37	193,455	202,587	22.2	21.2	2,636.8	2,761.2	9,132	-	10.8	-	0.9
3	บางพลี	243.89	117,970	133,843	13.5	14.0	483.7	548.8	15,873	-	18.8	-	2.7
4	บางบ่อ	245.01	77,685	81,831	8.9	8.6	317.1	334.0	4,146	-	4.9	-	1.1
5	พระสมุทรเจดีย์	120.38	69,943	80,124	8.0	8.4	581.0	665.6	10,181	-	12.1	-	2.9
6	กิ่ง อ.บางเสาธง	130.89	33,730	41,172	3.9	4.3	257.7	314.5	7,442	-	8.8	-	4.4
	รวม	1,004.09	871,806	956,266	100.0	100.0	868.3	952.4	84,460	-	100.0	-	1.9

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง

แผนภูมิที่ 3.10 เปรียบเทียบจำนวนประชากรรายอำเภอ จังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2535 และ พ.ศ.2540 (เรียงลำดับอำเภอตามขนาดประชากร)

ตารางที่ 3.23 ขนาดพื้นที่ จำนวนประชากร และความหนาแน่น รายอำเภอและชุมชน จังหวัดสมุทรปราการ พศ.2540
เรียงลำดับตามความหนาแน่นของประชากร

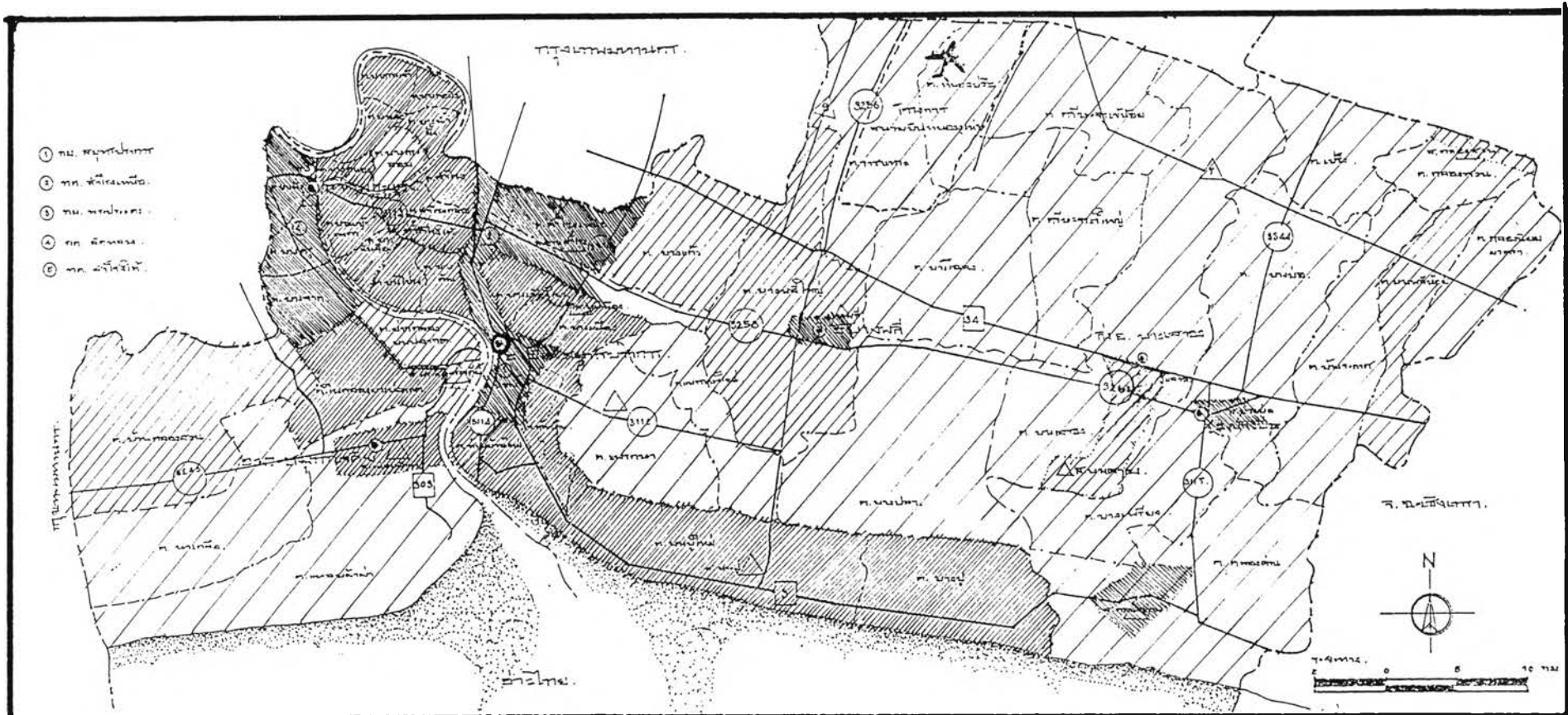
ช่วงความหนาแน่น ประชากร	ลำดับ ที่	ชุมชน	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวน ประชากร	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)
<u>ระดับจังหวัด</u>		จังหวัดสมุทรปราการ	-	1004,092	956 266	952,37
<u>ระดับอำเภอ</u>	1	อำเภอพระประแดง	พระประแดง	73,43	202 587	2 758,91
	2	อำเภอเมืองสมุทรปราการ	เมืองสมุทรปราการ	190,56	416 709	2 186,79
	3	อำเภอพระสมุทรเจดีย์	พระสมุทรเจดีย์	120,38	80 124	665,59
	4	อำเภอบางพลี	บางพลี	243,89	133 843	548,78
	5	อำเภอบางบ่อ	บางบ่อ	245,00	81 831	334,00
	6	กิ่งอำเภอบางเสาธง	บางเสาธง	130,89	41 172	314,55
<u>ระดับชุมชน</u> มากกว่า 16,000 คน/ตร.กม.	1	เทศบาลเมืองพระประแดง	พระประแดง	0,60	9 874	16 456,67
6,000-10,000 คน/ตร.กม.	2	เทศบาลนครสมุทรปราการ	เมืองสมุทรปราการ	7,33	72 393	9 876,26
	3	เทศบาลตำบลด่านสำโรง	เมืองสมุทรปราการ	7,35	57 898	7 877,28
	4	เทศบาลตำบลบางพลี	บางพลี	3,00	22 792	7 597,33
	5	เทศบาลตำบลสำโรงเหนือ	เมืองสมุทรปราการ	5,50	36 634	6 660,73
3,000-6,000 คน/ตร.กม.	6	อบต.เทพารักษ์	เมืองสมุทรปราการ	4,30	21 570	5 016,28
	7	เทศบาลตำบลคลองด่าน	บางพลี	4,50	19 425	4 316,67
	8	เทศบาลตำบลบางบ่อ	บางบ่อ	2,50	10 030	4 012,00
	9	เทศบาลตำบลลัดหลวง	พระประแดง	18,70	73 109	3 909,57
1,000-3,000 คน/ตร.กม.	10	อบต.ในคลองบางปลากด	พระสมุทรเจดีย์	10,60	31 268	2 949,81
	11	อบต.ทรงคนอง	พระประแดง	3,70	9 940	2 686,49
	12	เทศบาลตำบลสำโรงใต้	พระประแดง	31,50	80 478	2 554,86
	13	อบต.บางโปรง	เมืองสมุทรปราการ	4,03	10 008	2 483,37
	14	อบต.บางยอ	พระประแดง	4,00	9 908	2 477,00
	15	อบต.บางกอบัว	พระประแดง	3,10	7 422	2 394,19
	16	เทศบาลตำบลบางเมือง	เมืองสมุทรปราการ	35,00	83 188	2 376,80
	17	เทศบาลตำบลบางเสาธง	กิ่ง อ.บางเสาธง	9,60	20 845	2 171,35
	18	อบต.บางด้วน	เมืองสมุทรปราการ	5,02	8 114	1 616,33
	19	เทศบาลตำบลแหลมฟ้าผ่า	พระสมุทรเจดีย์	10,40	16 762	1 611,73

(มีต่อ)

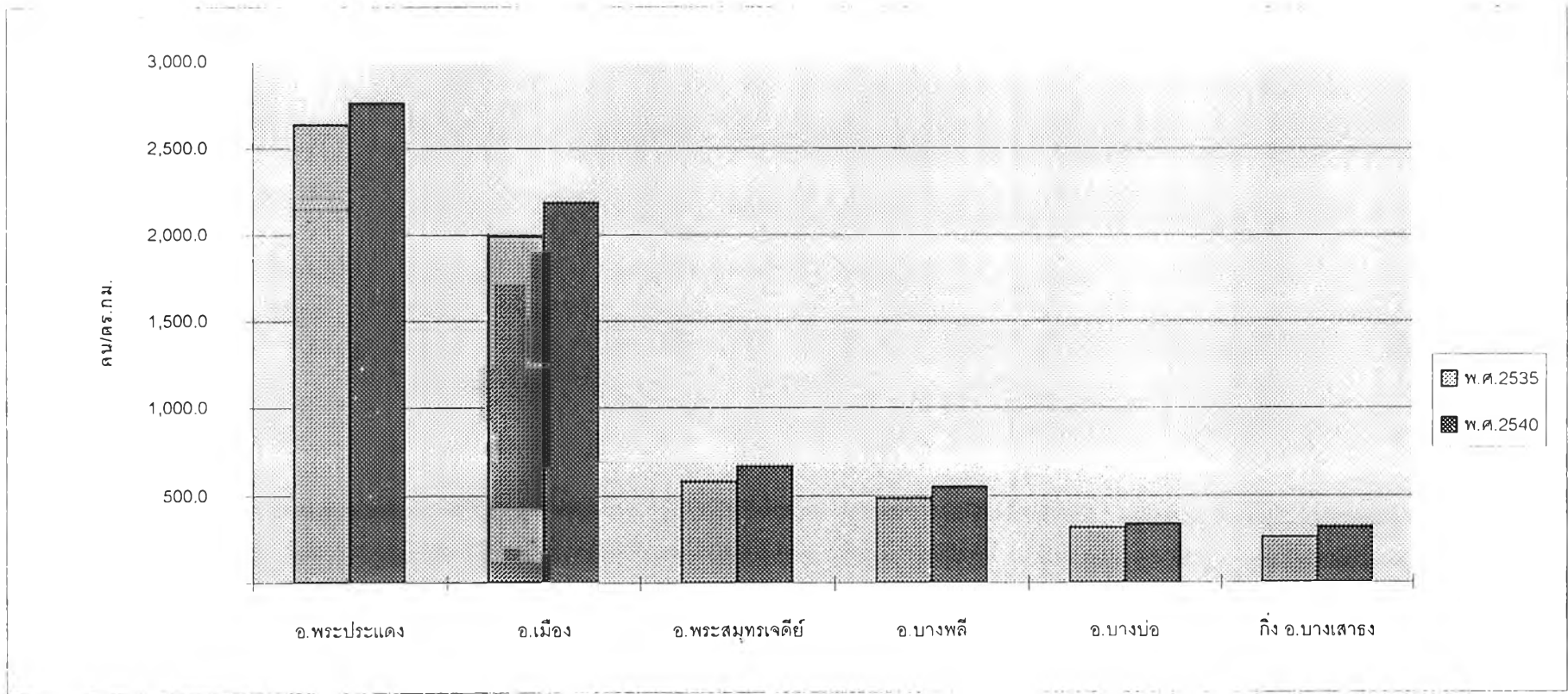
ตารางที่ 3.23 (ต่อ)

ช่วงความหนาแน่น ประชากร	ลำดับ ที่	ชุมชน	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวน ประชากร	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)
1,000-3,000 คน/ตร.กม. (ต่อ)	20	เทศบาลตำบลบางปู	เมืองสมุทรปราการ	63,00	99,910	1,585.87
	21	อบต.บางน้ำผึ้ง	พระประแดง	3,40	4,440	1,305.88
	22	อบต.บางเมือง	เมืองสมุทรปราการ	9,30	10,930	1,175.27
	23	อบต.บางกระเจ้า	พระประแดง	5,03	5,088	1,011.53
300-1,000 คน/ตร.กม.	24	อบต.บางแก้ว	บางพลี	43,93	32,707	744.53
	25	เทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์	พระสมุทรเจดีย์	18,90	13,556	717.25
	26	อบต.บางกระสอบ	พระประแดง	3,40	2,328	684.71
	27	เทศบาลตำบลคลองสวน	บางบ่อ	3,50	2,192	626.29
	28	อบต.บางพลีน้อย	บางบ่อ	14,40	8,667	601.88
	29	อบต.บ้านคลองสวน	พระสมุทรเจดีย์	9,70	5,294	545.77
	30	อบต.บางพลีใหญ่	บางพลี	39,40	19,745	501.14
	31	อบต.ราชาเทวะ	บางพลี	37,90	18,952	500.05
	32	อบต.บางไฉลง	บางพลี	33,50	16,251	485.10
	33	อบต.แพรกษา	เมืองสมุทรปราการ	20,00	7,822	391.10
	34	อบต.บางปลา	บางพลี	58,91	19,560	332.04
น้อยกว่า 300 คน/ตร.กม.	35	ตำบลนาเกลือ	พระสมุทรเจดีย์	34,78	9,158	263.31
	36	เทศบาลตำบลแพรกษา	เมืองสมุทรปราการ	13,00	3,421	263.15
	37	อบต.บ้านระกาศ	บางบ่อ	27,00	7,083	262.33
	38	อบต.บางเพรียง	บางบ่อ	29,00	6,983	240.79
	39	อบต.ศิระจรเข้ใหญ่	กิ่ง อ.บางเสาธง	28,74	6,415	223.21
	40	อบต.ศิระจรเข้เล็ก	กิ่ง อ.บางเสาธง	26,85	5,854	218.03
	41	อบต.เป็ริง	บางบ่อ	20,30	4,372	215.37
	42	ตำบลแพรกษาใหม่	เมืองสมุทรปราการ	24,08	4,821	200.21
	43	อบต.คลองนิมมยตรา	บางบ่อ	16,10	2,927	181.80
	44	อบต.คลองด่าน	บางบ่อ	55,50	9,738	175.46
	45	อบต.บางบ่อ	บางบ่อ	49,00	7,220	147.35
	46	อบต.หนองปรือ	บางพลี	27,25	3,836	140.77
	47	อบต.คลองสวน	บางบ่อ	23,20	3,194	137.67
	48	อบต.บางเสาธง	กิ่ง อ.บางเสาธง	65,70	8,058	122.65
	49	อบต.แหลมฟ้าผ่า	พระสมุทรเจดีย์	36,00	4,086	113.50

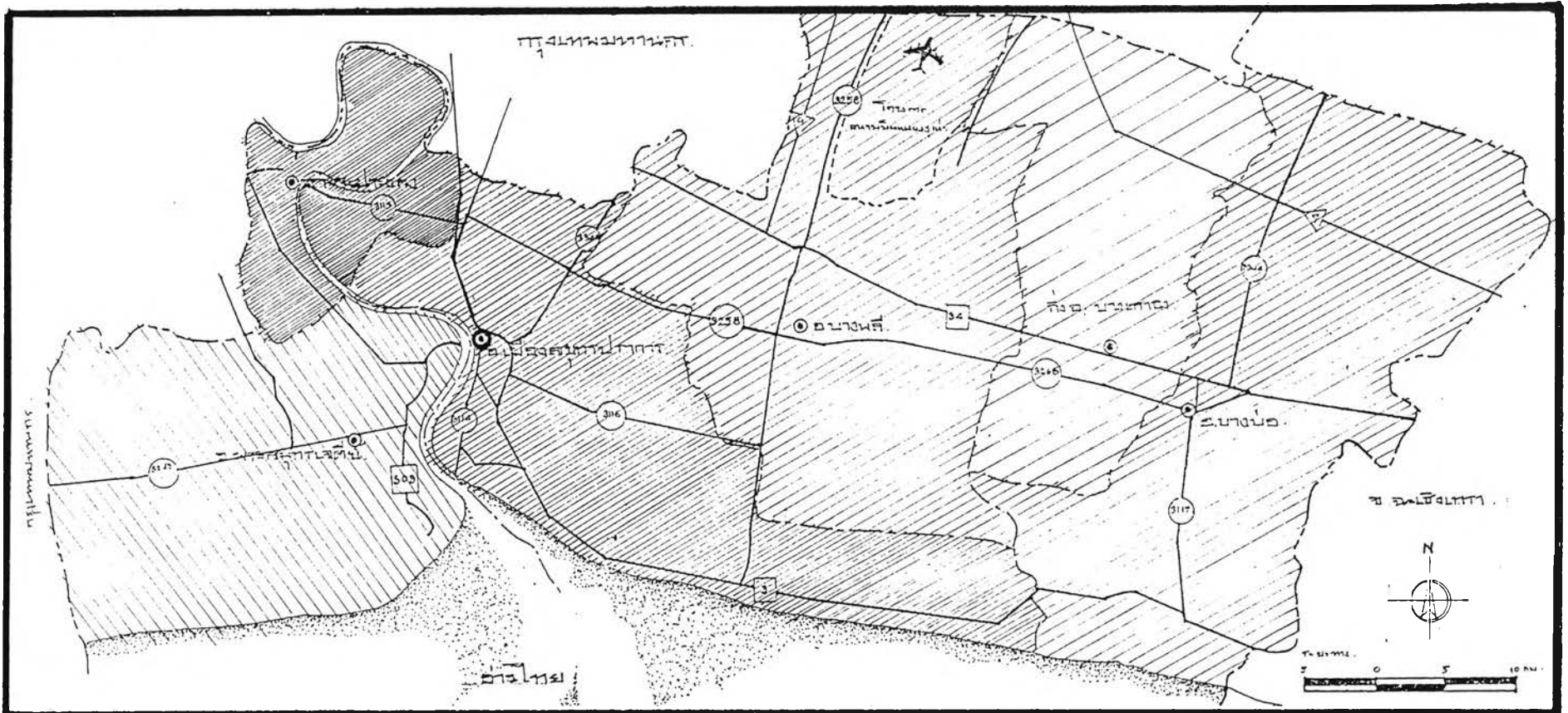
ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง

แผนภูมิที่ 3.11 เปรียบเทียบความหนาแน่นประชากรรายอำเภอ จังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2535 และ พ.ศ.2540 (เรียงลำดับอำเภอตามความหนาแน่นประชากร)

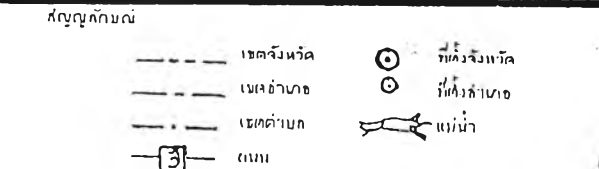

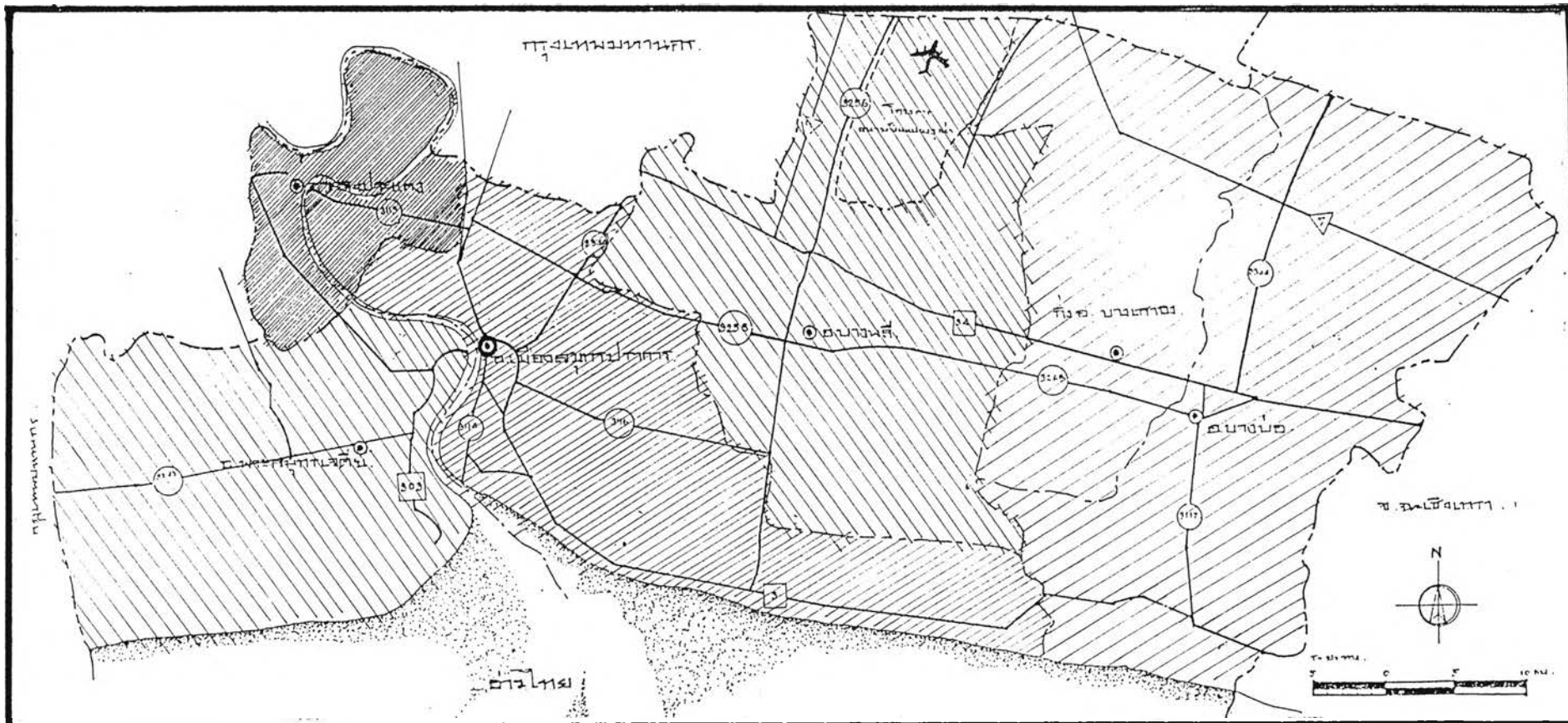

การวางแผนเพื่อการจัดการด้านการขยายตัวของชุมชนเมืองอันเป็นผลมาจากการพัฒนา
อุตสาหกรรมบริเวณจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

แผนที่ 3.18
แสดง : ความหนาแน่นประชากร จ.สมุทรปราการ
พ.ศ.2535 ระดับอำเภอ

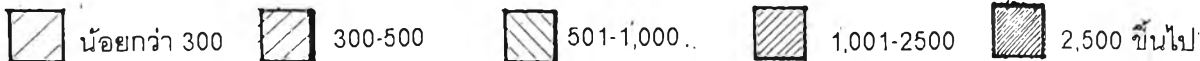

การวางแผนเพื่อการจัดการด้านการขยายตัวของชุมชนเมืองอันเป็นผลมาจากการพัฒนา
อุตสาหกรรมบริเวณจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

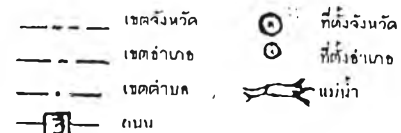
แผนที่ 3.19

แสดง : ความหนาแน่นประชากร จ.สมุทรปราการ
พ.ศ.2540 ระดับอำเภอ

ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)

สัญลักษณ์

ตารางที่ 3.24 ขนาดพื้นที่ จำนวนและความหนาแน่นประชากร จังหวัดสมุทรปราการ แยกตามอำเภอและชุมชน จังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2540

เรียงลำดับตามอัตราการเพิ่มของประชากร

ช่วงอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี ของประชากร	ลำดับ ที่	ชุมชน	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร		ความหนาแน่น(คน/ตร.กม.)		อัตราเพิ่ม (ร้อยละ/ปี)	หมายเหตุ
					พ.ศ.2535*	พ.ศ.2540	พ.ศ.2535*	พ.ศ.2540		
<u>ระดับจังหวัด</u>		จังหวัดสมุทรปราการ	-	1004,092	871 806	956 266	868,25	952,37	1,9	
<u>ระดับอำเภอ</u>	1	กิ่งอำเภอบางเสาธง	กิ่งอำเภอบางเสาธง	130,89	33 730	41 172	257,70	314,55	4,4	
	2	อำเภอพระสมุทรเจดีย์	พระสมุทรเจดีย์	120,38	69 943	80 124	581,02	665,59	2,9	
	3	อำเภอบางพลี	บางพลี	243,89	117 970	133 843	483,70	548,78	2,7	
	4	อำเภอเมืองสมุทรปราการ	เมืองสมุทรปราการ	190,56	379 023	416 709	1 989,03	2 186,79	2,0	
	5	อำเภอบางบ่อ	บางบ่อ	245,00	77 685	81 831	317,08	334,00	1,1	
	6	อำเภอพระประแดง	พระประแดง	73,43	193 455	202 587	2 634,55	2 758,91	0,9	
<u>ระดับชุมชน</u>										
มากกว่า ร้อยละ 7 ต่อปี	1	อบต.เทพารักษ์	เมืองสมุทรปราการ	4,30	12 511	21 570	2 909,53	5 016,28	14,5	
	2	เทศบาลตำบลแหลมฟ้าผ่า	พระสมุทรเจดีย์	10,40	13 757	16 762	1 322,79	1 611,73	7,3	ปชก.ปี 2537
ตั้งแต่ ร้อยละ 5- 7 ต่อปี	3	เทศบาลตำบลบางเสาธง	กิ่งอำเภอบางเสาธง	9,60	15 862	20 845	1 652,29	2 171,35	6,3	
	4	อบต.บางด้วน	เมืองสมุทรปราการ	5,02	6 269	8 114	1 248,80	1 616,33	5,9	
	5	อบต.แพรกษา	เมืองสมุทรปราการ	20,00	7 071	7 822	353,55	391,10	5,3	ปชก.ปี 2538
	6	อบต.บางพลีใหญ่	บางพลี	39,40	15 638	19 745	396,90	501,14	5,3	
	7	อบต.บางเสาธง	กิ่งอำเภอบางเสาธง	65,70	6 447	8 058	98,13	122,65	5,0	

(มีต่อ)

ตารางที่ 3.24 (ต่อ)

ช่วงอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี ของประชากร	ลำดับ ที่	ชุมชน	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร		ความหนาแน่น(คน/ตร.กม.)		อัตราเพิ่ม (ร้อยละ/ปี)	หมายเหตุ	
					พ.ศ.2535*	พ.ศ.2540	พ.ศ.2535*	พ.ศ.2540			
	27	เทศบาลตำบลบางพลี	บางพลี	3,00	21 184	22 792	7 061,33	7 597,33	1,5	ปชก.ปี 2538	
	28	อบต. บางเพรียง	บางบ่อ	29,00	6 603	6 983	227,69	240,79	1,2		
	29	เทศบาลตำบลสำโรงเหนือ	เมืองสมุทรปราการ	5,50	35 842	36 634	6 516,73	6 660,73	1,1		
	30	อบต. บางพลีน้อย	บางบ่อ	14,40	8 219	8 667	570,76	601,88	1,1		
	31	อบต. บางน้ำผึ้ง	พระประแดง	3,40	4 220	4 440	1 241,18	1 305,88	1,0		
	32	อบต. บางกระสอบ	พระประแดง	3,40	2 227	2 328	655,00	684,71	0,9		
	33	เทศบาลตำบลคลองด่าน	บางบ่อ	4,50	18 607	19 425	4 134,89	4 316,67	0,9		
	34	อบต. บ้านคลองสวน	บางบ่อ	9,70	5 100	5 294	525,77	545,77	0,8		
	35	อบต. บางกระเจ้า	พระประแดง	5,03	4 932	5 088	980,52	1 011,53	0,6		
	36	อบต. บ้านระกาศ	บางบ่อ	27,00	6 874	7 083	254,59	262,33	0,6		
	37	เทศบาลตำบลลัดหลวง	พระประแดง	18,70	71 831	73 109	3 841,23	3 909,57	0,6		ปชก.ปี 2537
	38	เทศบาลตำบลสำโรงใต้	พระประแดง	31,50	78 269	80 478	2 484,73	2 554,86	0,6		
	39	เทศบาลนครสมุทรปราการ	เมืองสมุทรปราการ	7,33	70 553	72 393	9 625,24	9 876,26	0,5		
	40	อบต. ทรงคนอง	พระประแดง	3,70	9 740	9 940	2 632,43	2 686,49	0,4		
	41	อบต. บางกอบัว	พระประแดง	3,10	7 388	7 422	2 383,23	2 394,19	0,1		
	42	อบต. ศิระจรเข้ใหญ่	กิ่งอำเภอบางเสาธง	28,74	6 394	6 415	222,48	223,21	0,1		
	43	อบต. คลองนิมยาดรา	บางบ่อ	16,10	2 924	2 927	181,61	181,80	0,0		

(มีต่อ)

ตารางที่ 3.24 (ต่อ)

ช่วงอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี ของประชากร	ลำดับ ที่	ชุมชน	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร		ความหนาแน่น(คน/ตร.กม.)		อัตราเพิ่ม (ร้อยละ/ปี)	หมายเหตุ
					พ.ศ.2535*	พ.ศ.2540	พ.ศ.2535*	พ.ศ.2540		
ระหว่าง ร้อยละ 3-5 ต่อปี	8	อบต.บางปลา	บางพลี	58,91	15 791	19 560	268,06	332,04	4,8	
	9	อบต.บางโปรง	บางพลี	4,03	8 186	10 008	2 031,27	2 483,37	4,5	
	10	อบต.บางเมือง	เมืองสมุทรปราการ	9,30	8 965	10 930	963,98	1 175,27	4,4	
	11	อบต.บางป่อ	บางป่อ	49,00	6 120	7 220	124,90	147,35	3,6	
	12	อบต.ศิริชะครเข้้น้อย	กิ่งอำเภอบางเสาธง	26,85	5 027	5 854	187,23	218,03	3,3	
	13	เทศบาลตำบลบางปู	เมืองสมุทรปราการ	63,00	86 269	99 910	1 369,35	1 585,87	3,2	
	14	อบต.บางยอ	พระประแดง	4,00	8 569	9 908	2 142,25	2 477,00	3,1	
	15	อบต.บางแก้ว	บางพลี	43,93	28 380	32 707	646,03	744,53	3,0	
0 - ร้อยละ 3 ต่อปี	16	อบต.แหลมฟ้าผ่า	พระสมุทรเจดีย์	36,00	3 560	4 086	98,89	113,50	3,0	
	17	อบต.ในคลองบางปลากด	พระสมุทรเจดีย์	10,60	27 270	31 268	2 572,64	2 949,81	2,9	
	18	เทศบาลตำบลคลองสวน	บางป่อ	3,50	1 944	2 192	555,43	626,29	2,6	
	19	อบต.บางโจลง	บางพลี	33,50	14 588	16 251	435,46	485,10	2,3	
	20	เทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์	พระสมุทรเจดีย์	18,90	12 725	13 556	673,28	717,25	2,2	ปชก.ปี 2537
	21	ตำบลแพรกษาใหม่	เมืองสมุทรปราการ	24,08	4 642	4 821	192,77	200,21	1,9	ปชก.ปี 2538
	22	เทศบาลตำบลบางเมือง	เมืองสมุทรปราการ	35,00	78 829	83 188	2 252,26	2 376,80	1,8	ปชก.ปี 2537
	23	อบต.ราชาเทวะ	บางพลี	37,90	17 361	18 952	458,07	500,05	1,8	
	24	เทศบาลตำบลบางป่อ	บางป่อ	2,50	9 190	10 030	3 676,00	4 012,00	1,8	
	25	เทศบาลตำบลแพรกษา	เมืองสมุทรปราการ	13,00	3 210	3 421	246,92	263,15	1,6	ปชก.ปี 2536
	26	เทศบาลตำบลด่านสำโรง	เมืองสมุทรปราการ	7,35	55 182	57 898	7 507,76	7 877,28	1,6	ปชก.ปี 2537

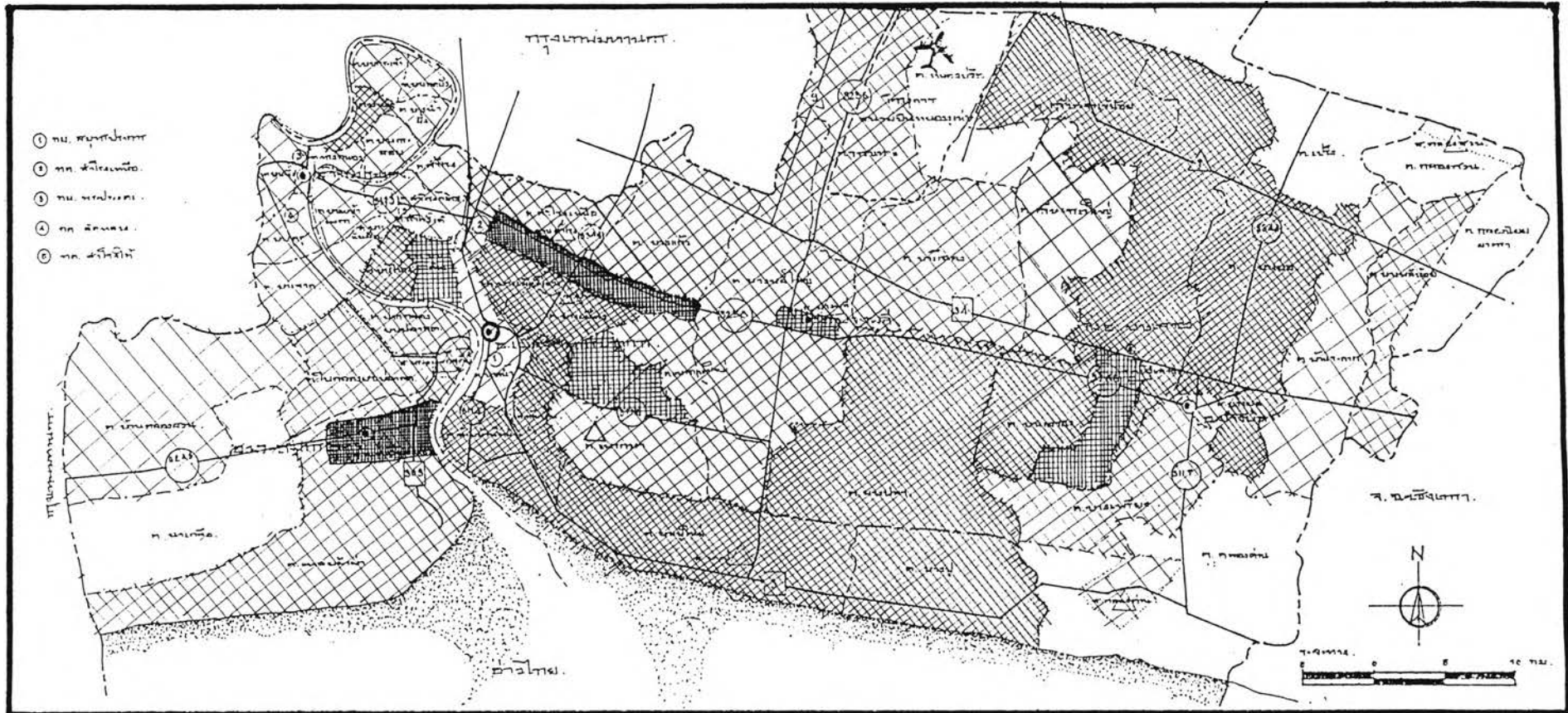
(มีต่อ)

ตารางที่ 3.24

(ต่อ)

ช่วงอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี ของประชากร	ลำดับ ที่	ชุมชน	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร		ความหนาแน่น(คน/ตร.กม.)		อัตราเพิ่ม (ร้อยละ/ปี)	หมายเหตุ
					พ.ศ.2535*	พ.ศ.2540	พ.ศ.2535*	พ.ศ.2540		
น้อยกว่า 0 ต่อปี	44	อบต.เป็ริง	บางป่อ	20,30	4 400	4 372	216,75	215,37	- 0,1	
	45	เทศบาลเมืองพระประแดง	พระประแดง	0,60	9 941	9 874	16 568,33	16 456,67	- 0,1	
	46	ตำบลนาเกลือ	พระสมุทรเจดีย์	34,78	9 259	9 158	266,22	263,31	- 0,2	
	47	อบต.คลองสวน	บางป่อ	23,20	3 269	3 194	140,91	137,67	- 0,5	
	48	อบต.คลองด่าน	บางป่อ	55,50	10 495	9 738	189,10	175,46	- 1,4	
	49	อบต.หนองปรือ	บางพลี	27,25	5 028	3 836	184,51	140,77	- 4,7	

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง

การวางแผนเพื่อการจัดการด้านการขยายตัวของชุมชนเมืองอันเป็นผลมาจากการพัฒนา
 อุตสาหกรรมบริเวณจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

แผนที่ 3.20
 แสดง : อัตราการขยายตัวของประชากร จ.สมุทรปราการ
 พ.ศ.2535-2540 ระดับตำบล

อัตราการขยายตัว (ร้อยละ/ปี)		
น้อยกว่า 0	1.1-3.0	5.1-7.0
0-1.0	3.1-5.0	มากกว่า 7.0

สัญลักษณ์	
	เขตจังหวัด
	เขตอำเภอ
	เขตตำบล
	ถนน
	ที่ตั้งจังหวัด
	ที่ตั้งอำเภอ
	แม่น้ำ

3.4.4 การเปลี่ยนแปลงประชากร

เมื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงประชากรของจังหวัดสมุทรปราการ จากปี พ.ศ. 2535 ถึงปี พ.ศ. 2540 ในช่วงระยะเวลา 5 ปี จะพบว่ามีการเพิ่มขึ้นทุกอำเภอ โดยมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นรวมกันทั้งสิ้น 84,460 คน อัตราการขยายตัวของประชากรเฉลี่ยร้อยละ 1.9 ต่อปี อำเภอที่มีการเพิ่มของประชากรมากที่สุดคือ อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีประชากรเพิ่มขึ้น 37,686 คน รองลงมาคือ อำเภอบางพลี มีประชากรเพิ่มขึ้น 15,873 คน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ มีประชากรเพิ่มขึ้น 10,181 คน อำเภอพระประแดง มีประชากรเพิ่มขึ้น 9,132 คน กิ่งอำเภอบางเสาธง มีประชากรเพิ่มขึ้น 7,442 คน และอำเภอบางบ่อ มีประชากรเพิ่มขึ้น 4,146 คน คิดเป็นสัดส่วนประชากรที่เพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 44.6, 18.8, 12.1, 10.8, 8.8 และ 4.9 ของประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งจังหวัดตามลำดับ อำเภอที่มีอัตราการขยายตัวของประชากรสูงสุดคือ กิ่งอำเภอบางเสาธง อัตราการขยายตัวร้อยละ 4.4 ต่อปี รองลงมาคือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์และอำเภอบางพลี โดยมีอัตราการขยายตัวของประชากรร้อยละ 2.9 และ 2.7 ต่อปีตามลำดับ

3.4.5 การย้ายถิ่นของประชากร

จากข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าในปี พ.ศ. 2533 จังหวัดสมุทรปราการมีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 770,954 คน มีการย้ายภูมิลำเนาจากภาคต่าง ๆ เข้ามายังจังหวัดสมุทรปราการรวมทั้งสิ้น 103,080 คน เป็นประชากรที่ย้ายมาจากภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมากที่สุด จำนวน 40,352 คน (ร้อยละ 39.15 ของประชากรที่ย้ายถิ่น เข้ามายังจังหวัดสมุทรปราการ) รองลงมาคือจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 25,609 คน (ร้อยละ 24.84) ภาคตะวันออก 6,891 คน (ร้อยละ 6.68) ภาคเหนือตอนล่าง 6,006 คน (ร้อยละ 5.83) ภาคกลาง 5,244 คน (ร้อยละ 5.09) ภาคตะวันตก 3,824 คน (ร้อยละ 3.71) และภาคใต้ จำนวน 3,198 คน (ร้อยละ 3.10) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจากจังหวัดที่มีผู้อพยพออกมาอาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการแล้วพบว่า ประชากรมีการอพยพมาจากกรุงเทพมหานครมากที่สุด จำนวน 37,125 คน (คิดเป็นร้อยละ 36.01 ของประชากรที่ย้ายถิ่นเข้ามายังจังหวัดสมุทรปราการ) รองลงมาได้แก่จังหวัดนครราชสีมา (3,955 คน) จังหวัดขอนแก่น (2,994 คน) จังหวัดอุบลราชธานี (2,456 คน) จังหวัดร้อยเอ็ด (2,198 คน) และจังหวัดสุรินทร์ (2,047 คน) ตามลำดับ นอกนั้นเป็นจังหวัดที่มีการย้ายถิ่นเข้ามายังจังหวัดสมุทรปราการน้อยกว่า 2,000 คนทั้งสิ้น ดังนั้นจังหวัดที่มีการอพยพของประชากรมายังจังหวัดสมุทรปราการที่สำคัญจึงมาจากกรุงเทพมหานครและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะของประชากรที่ย้ายมาจากกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เนื่องจากต้องการหลีกเลี่ยงปัญหาความแออัดของประชากรในกรุงเทพมหานครและย้ายมาอาศัยในบริเวณชานเมืองของจังหวัดสมุทรปราการที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานครเพื่อความสะดวกในการทำงาน ส่วนประชากรที่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

และจังหวัดอื่นๆ ส่วนใหญ่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งชุมชนและแหล่งงานในอำเภอต่างๆ เพื่อรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมและสถานการค้าและบริการ

3.4.6 ประชากรเขตเมืองและเขตชนบท

การเปรียบเทียบสัดส่วนระหว่างประชากรเมืองกับประชากรชนบทเป็นการพิจารณาเปรียบเทียบโดยกำหนดให้ประชากรที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาล คือประชากรเมือง และประชากรที่อยู่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล คือประชากรชนบท โดยในภาพรวมของจังหวัดปริมณฑลพบว่า จังหวัดสมุทรปราการมีอัตราการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วกว่าจังหวัดอื่น โดยในปี พ.ศ.2535 มีประชากรเมืองจำนวน 312,328 คน หรือร้อยละ 35.5 ของประชากรทั้งจังหวัด ต่อมาในปี พ.ศ.2540 จังหวัดสมุทรปราการมีประชากรเมืองเพิ่มขึ้นเป็น 622,507 คน หรือร้อยละ 65.1 ของประชากรทั้งจังหวัด อัตราการเพิ่มของประชากรเมืองตั้งแต่ พ.ศ.2535-2540 เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 19.9 ต่อปี ในขณะที่จังหวัดอื่นๆ ในปริมณฑลมีอัตราเพิ่มของประชากรเมืองอยู่ในระหว่างร้อยละ 0.7 ถึงร้อยละ 2.4 ต่อปี และกรุงเทพมหานครมีอัตราเพิ่มของประชากรเมืองร้อยละ 0.2 ต่อปี

เมื่อพิจารณาในระดับอำเภอของจังหวัดสมุทรปราการ พบว่าในปี พ.ศ.2535 มีสัดส่วนระหว่างประชากรเมืองกับประชากรชนบทเท่ากับ 35.8:64.2 โดยอำเภอพระประแดง เป็นอำเภอที่มีสัดส่วนประชากรเมืองต่อประชากรชนบทสูงสุดคือ 44.7:55.3 รองลงมาได้แก่อำเภอเมืองสมุทรปราการ สัดส่วน 42.5:57.5 ส่วนและอำเภอบางบ่อและกิ่งอำเภอบางเสาธง มีสัดส่วนประชากรเมืองต่อประชากรชนบทเท่ากันคือ 39.2:64.8 ตามลำดับ

ต่อมาในปี พ.ศ.2540 จังหวัดสมุทรปราการมีประชากรเมืองต่อประชากรชนบทเท่ากับ 65.1:34.9 โดยอำเภอเมืองสมุทรปราการมีประชากรเมืองต่อประชากรชนบทสูงสุดคือ 84.1:15.2 รองลงมาได้แก่ อำเภอพระประแดง สัดส่วน 80.7:19.3 และกิ่งอำเภอบางเสาธง มีสัดส่วน 50.6:19.4 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีของประชากรเมืองต่อประชากรชนบท ในปี พ.ศ. 2535-2540 พบว่าจังหวัดสมุทรปราการมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปีของประชากรเมืองเพิ่มขึ้นเท่ากับร้อยละ 19.9 ต่อปี ในขณะที่ประชากรชนบทมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีลดลง เท่ากับร้อยละ -8.07 ต่อปี แสดงให้เห็นว่า ลักษณะความเป็นเมืองของจังหวัดสมุทรปราการมีผลในการดึงดูดประชากรจากชนบทให้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในเมืองมากยิ่งขึ้นรวมทั้งมีการขายที่ดินซึ่งแต่เดิมเป็นพื้นที่เกษตรกรรมให้กับนักลงทุนและนักเก็งกำไรในช่วงเวลาที่ผ่านมาจึงทำให้ประชากรในชนบทลดลง

จังหวัดสมุทรปราการมีประชากรเพิ่มมากขึ้นนี้ นับได้ว่าเป็นไปตามเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เป็นต้นมา ที่ให้จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่รองรับการขยายตัวจากกรุงเทพมหานครในด้านการผลิตหรืออุตสาหกรรม และการกระจายตัวของประชากร ทำให้จังหวัดสมุทรปราการมีประชากรย้ายถิ่นจากที่อื่นเข้ามาในจังหวัดเป็นจำนวนมาก

ตารางที่ 3.26 สัดส่วนประชากรเมืองต่อประชากรชนบท ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พ.ศ.2535,2540

จังหวัด/อำเภอ	พ.ศ.2535				รวม	พ.ศ.2540				รวม	อัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปี		
	เมือง		ชนบท			เมือง		ชนบท			เมือง	ชนบท	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	
กรุงเทพมหานคร	5,562,141	100.0	-	-	5,562,141	5,604,772	100.0	-	-	5,604,772	0.2	-	
นครปฐม	155,830	23.2	515,556	76.8	671,386	215,197	28.6	538,402	71.4	753,599	7.6	0.9	
นนทบุรี	480,314	68.7	218,390	31.3	698,704	496,425	62.0	304,316	38.0	800,741	0.7	7.9	
ปทุมธานี	230,352	47.5	254,234	52.5	484,586	255,140	43.1	337,188	56.9	592,328	2.2	6.5	
สมุทรสาคร	142,550	38.3	230,055	61.7	372,605	159,447	39.2	247,659	60.8	407,106	2.4	1.5	
สมุทรปราการ	312,382	35.8	559,424	64.2	871,806	622,507	65.1	333,759	34.9	956,266	19.9	8.1	
อ.เมืองสมุทรปราการ	161,258	42.5	217,765	57.5	379,023	353,444	84.8	63,265	15.2	416,709	23.8	14.2	
อ.พระประแดง	86,382	44.7	107,073	55.3	193,455	163,461	80.7	39,126	19.3	202,587	17.8	12.7	
อ.บางพลี	21,079	17.9	96,891	59.2	117,970	22,792	17.0	111,051	83.0	133,843	1.6	2.9	
อ.บางบ่อ	30,445	39.2	47,240	60.8	77,685	31,647	38.7	50,184	61.3	81,831	0.8	1.2	
อ.พระสมุทรเจดีย์	-	-	69,943	100.0	69,943	30,318	37.8	49,806	62.2	80,124	ไม่สามารถคำนวณได้	-	5.8
กิ่ง อ.บางเสาธง	13,218	39.2	20,512	60.8	33,730	20,845	50.6	20,327	49.4	41,172	11.5	0.2	
รวม	6,883,569	79.5	1,777,659	20.5	8,661,228	7,353,488	80.7	1,761,324	19.3	9,114,812	1.4	0.2	

ที่มา : สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศการผังเมือง กรมการผังเมือง

ทั้งนี้เพราะจังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานครมากที่สุด และมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐบาลที่ให้ขยายฐานการผลิตภาคอุตสาหกรรมเข้ามาในจังหวัดสมุทรปราการทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรเข้ามาประกอบอาชีพและเพื่ออยู่อาศัยที่ใกล้กับแหล่งงานในกรุงเทพมหานคร การเคลื่อนย้ายประชากรเข้ามาในจังหวัดสมุทรปราการนี้มีทั้งแบบที่ย้ายและไม่ย้ายทะเบียนราษฎรเข้ามาด้วย ทำให้ประชากรที่มีอยู่จริงสูงกว่าประชากรตามทะเบียนราษฎรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้อยู่ในวัยทำงานกลุ่มอายุ 20-29 ปีซึ่งมีจำนวนมากที่ทำงานในจังหวัดสมุทรปราการจะปรากฏชื่อในทะเบียนราษฎรต่ำกว่าประชากรกลุ่มอื่น ๆ การที่มีประชากรแฝงเข้ามามากเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ มากมายซึ่งยากต่อการกำหนดบริการสาธารณะให้เพียงพอและเกิดความหลากหลายทางสังคมที่อาจควบคุมให้เกิดความสงบและเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในจังหวัดได้ยาก

3.4.7 การคาดประมาณจำนวนประชากร

1. จำนวนประชากรในอนาคต

ในจังหวัดสมุทรปราการ ได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงในอดีต เพื่อกำหนดแนวโน้มการเพิ่มในอนาคต รวมทั้งพิจารณาโยบายการพัฒนาและปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการก่อสร้างสนามบินพาณิชย์สากลแห่งที่ 2 (หนองงูเห่า) จะส่งผลให้จังหวัดสมุทรปราการเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางอากาศนานาชาติ และเป็นศูนย์กลางทางการค้า พาณิชยกรรม การติดต่อสื่อสารและบริการอื่น ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นของประชากรจากภูมิภาคอื่น ๆ เข้ามาทำงานในจังหวัดมากขึ้น โดยเฉพาะบริเวณใกล้เคียงกับสนามบินหนองงูเห่าเนื่องจากมีกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นเพื่อรองรับสนามบิน ได้แก่ ย่านธุรกิจการค้า การบริการ การท่องเที่ยว คลังสินค้า อุตสาหกรรมส่งออก เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้จะเป็นแหล่งจ้างงานและจะมีประชากรเข้ามาอยู่กันอย่างหนาแน่น จึงจำเป็นต้องวางแผนเพื่อรองรับการเพิ่มประชากรในอนาคต

จากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ได้นำมาตั้งสมมุติฐานเพื่อคาดประมาณประชากรระดับต่าง ๆ และสรุปผลการคาดประมาณจำนวนประชากรในอนาคตของจังหวัดสมุทรปราการได้ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2546 คาดว่าจังหวัดสมุทรปราการจะมีประชากรรวมทั้งสิ้นตามสมมุติฐานการเพิ่มระดับสูง 1,261,000 คน การเพิ่มระดับกลาง 1,143,000 คน และการเพิ่มระดับต่ำ 1,120,000 คน คิดเป็นอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 3.01, 2.49 และ 1.80 ต่อปีตามลำดับ และในปี พ.ศ. 2556 จะมีประชากรรวมทั้งสิ้นตามสมมุติฐานการเพิ่มระดับสูง 1,586,000 คน การเพิ่มระดับกลาง 1,430,000 คน และการเพิ่มระดับต่ำ 1,365,000 คน คิดเป็นอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 2.32, 2.27 และ 2.00 ต่อปีตามลำดับ

2. การย้ายถิ่นในอนาคต

ในระหว่างปี พ.ศ. 2536-2556 คาดว่าประชากรจังหวัดสมุทรปราการจะยังคงมีการย้ายถิ่นเข้ามากกว่าย้ายถิ่นออก เนื่องจากมีการก่อสร้างสนามบินพาณิชย์สากล แห่งที่ 2 (หนองงูเห่า) ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ที่ดึงดูดให้มีการย้ายถิ่นเข้าของประชากรในอนาคต กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2536-2546 นั้น การเพิ่มประชากรมาจากการย้ายถิ่นสุทธิประมาณร้อยละ 1.39 ต่อปี

และร้อยละ 1.17 ต่อปีในช่วงปี พ.ศ. 2546-2556 เมื่อกิจกรรมที่รองรับต่อจากสนามบินหนองงูเห่าได้แก่ ธุรกิจ การค้า การบริการ การท่องเที่ยว อุตสาหกรรมประเภทคลังสินค้าและอุตสาหกรรมส่งออกขยายตัวมากขึ้น ผู้ย้ายถิ่นส่วนมากจะเป็นประชากรที่อยู่ในวัยแรงงาน โดยเฉพาะในช่วงอายุ 20-49 ปี และพื้นที่ที่มีแนวโน้มการย้ายถิ่นเข้ามากคือ อำเภอบางพลี อำเภอเมืองฯ และอำเภอบางบ่อ

3. ประชากรในอำเภอต่าง ๆ

ในปี พ.ศ. 2556 อำเภอที่มีประชากรมากที่สุดในจังหวัดสมุทรปราการคือ อำเภอเมืองฯ รองลงมาคืออำเภอบางพลี อำเภอพระประแดง อำเภอบางบ่อ และอำเภอพระสมุทรเจดีย์ ตามลำดับ โดยคิดเป็นสัดส่วนต่อประชากรจังหวัดดังนี้ 37.13, 27.69, 19.79, 9.79 และ 5.59 ตามลำดับ อำเภอที่มีอัตราการเพิ่มประชากรสูงสุดคืออำเภอบางพลี รองลงมาคืออำเภอบางบ่อ อำเภอพระประแดง อำเภอเมืองฯ และอำเภอพระสมุทรเจดีย์ ตามลำดับ โดยคิดอัตราเพิ่มร้อยละต่อไปในช่วง 2536-2556 ตามลำดับ ดังนี้ 4.67, 2.84, 1.83, 1.62, และ 0.64 ตามลำดับ

3.5 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดสมุทรปราการ

3.5.1 ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

แต่เดิมมานั้นจังหวัดสมุทรปราการถือได้ว่าเป็นเมืองเกษตรกรรมเพราะดินดีมีความอุดมสมบูรณ์เพราะเป็นพื้นที่ที่เกิดจากตะกอนดินปากแม่น้ำแม่จะอยู่ในอิทธิพลการขึ้นลงของน้ำทะเล แต่อาณาบริเวณทางทิศเหนือและทิศตะวันออกของจังหวัดมีลำคลองขนาดใหญ่ เช่น คลองสำโรง คลองประเวศบุรีรมย์ และคลองในระบบชลประทานโครงการคลองด่านและโครงการพระองค์เจ้าไชยานุชิต ครอบคลุมพื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยากว่า 400,000 ไร่ จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การทำนา ปลูกผลไม้และเลี้ยงสัตว์ ส่วนทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาเกษตรกรประกอบอาชีพด้วยการทำสวนส้มเขียวหวาน เลี้ยงปลา และเลี้ยงกุ้ง ทั้งน้ำจืดและน้ำเค็ม ซึ่งทำให้เกิดปัญหาระหว่างเกษตรกร 2 กลุ่มที่มักใช้น้ำต่างกันอยู่เนื่อง ๆ นอกจากนี้ชาวประมงสมุทรปราการยังทำการประมงชายฝั่งและน้ำลึกมีผลผลิตเกือบสี่แสนตันต่อปี

ก่อนที่รัฐบาลจะส่งเสริมการลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมในปี พ.ศ.2504 โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรปราการยังเป็นโรงงานขนาดเล็กที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น โรงสี โรงเลื่อย โรงน้ำแข็ง ห้องเย็น โรงงานปลาป่น อุ้และคานเรือ ฯลฯ ส่วนใหญ่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ริมคลองใหญ่ ๆ หรือริมถนนสุขุมวิท ไม่ได้รุกร้าเข้าไปในเขตที่พักอาศัยหรือพื้นที่เกษตรกรรมมากนัก อย่างไรก็ตามหลังจากปี พ.ศ.2504 ได้มีมาตรการของรัฐบาลที่ให้ย้ายโรงงานอุตสาหกรรมที่สร้างมลภาวะออกจากเขตกรุงเทพมหานคร ทำให้มีการย้ายโรงงานฟอกหนังสัตว์จำนวนมากมาอยู่ที่บางปิ๊ง ขณะเดียวกันก็มีการก่อสร้างโรงงานทอผ้า ฟอกย้อมสี หรือแต่งสำเร็จด้วยหรือสิ่งทอ การย้อมผ้าหรือพิมพ์ผ้าขนาดใหญ่หลายแห่งและแต่ละแห่งมีการจ้างลูกจ้างหลายพันคน โรงงานเหล็ก โรงงานอาหาร ฯลฯ ซึ่งก็เริ่มเกิดปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตอำเภอพระประแดง ซึ่งมีจำนวนประชากรใกล้เคียงกับในอำเภอเมืองสมุทรปราการแต่กลับมีความหนาแน่นต่อพื้นที่มากกว่าในสภาพความเป็นจริง เพราะมี “ประชากรแฝง” จากห้องที่อื่นอพยพเข้า

สุขุมวิท เกิดเป็นชุมชนวัดด่านสำโรง ชุมชนเทพารักษ์ และปู่เจ้าสมิงพราย ซึ่งเป็นชุมชนต่อเนื่องขนาดใหญ่ ส่วนพื้นที่ทางด้านตะวันออกของจังหวัดได้มีการก่อสร้างถนนบางนา - ตราด ผ่านท้องที่อำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อ ไปบรรจบถนนสุขุมวิทในเขตอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา เส้นทางดังกล่าวได้เปิดพื้นที่ทางด้านตะวันออกของจังหวัดสมุทรปราการขึ้นโดยมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ขึ้นหลายแห่งบนเส้นทางสายนี้ และส่งผลให้ชุมชนสุขาภิบาลบางพลี และสุขาภิบาลบางบ่อมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากเป็นศูนย์กลางการบริการระดับอำเภอของทั้งสองแห่ง ด้านการคมนาคมจากเดิมที่มีการสัญจรไปมาทางน้ำเป็นสำคัญได้เริ่มเปลี่ยนมาเป็นการคมนาคมขนส่งทางบกแทน

ต่อมาในปี พ.ศ.2528 ชุมชนเมืองสมุทรปราการได้ขยายตัวขึ้นไปทางเหนือตามแนวถนนสุขุมวิทจดกับเขตสุขาภิบาลสำโรงเหนือและในตำบลบางเมืองตามแนวถนนเทพารักษ์ทางทิศตะวันออก ส่วนทางใต้ได้ขยายตัวต่อเนื่องไปในตำบลท้ายบ้านเชื่อมต่อกับสุขาภิบาลบางปู ตามแนวถนนสุขุมวิทและถนนท้ายบ้าน ส่วนในอำเภอบางพลีมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เพิ่มมากขึ้นทั้งบริเวณริมถนนบางนา-ตราด และถนนกิ่งแก้วซึ่งเชื่อมต่อกับเขตลาดกระบัง นอกจากนี้ การเคหะแห่งชาติและการนิคมอุตสาหกรรมได้ร่วมกันจัดตั้งเมืองใหม่บางพลีและนิคมอุตสาหกรรมขึ้นในตำบลบางเสาธง จึงเกิดชุมชนเมืองใหม่บางพลีขึ้นและจัดตั้งเป็นสุขาภิบาลบางเสาธงในเวลาต่อมา

พ.ศ.2530 มีการก่อสร้างถนนศรีนครินทร์จากเขตบางกะปิไปบรรจบกับถนนสุขุมวิท กิโลเมตรที่ 30 ทำให้มีถนนที่เชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรปราการขึ้นใหม่อีกเส้นทางหนึ่งจึงเกิดชุมชนเมืองขยายตัวมาตามถนนศรีนครินทร์ในลักษณะของอาคารพาณิชย์เกือบตลอดเส้นทาง แทรกด้วยหมู่บ้านจัดสรรกระจายตัวอยู่ในเขตตำบลบางแก้ว อำเภอบางพลี และตำบลบางเมือง อำเภอเมืองสมุทรปราการ

พ.ศ.2533 ชุมชนเมืองได้ขยายเขตปกคลุมถนนศรีนครินทร์ขยายต่อเนื่องเข้าไปเขตอำเภอบางพลีตามแนวทิศตะวันออกบนถนนบางนา-ตราด และถนนเทพารักษ์ เนื่องจากมีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมและหมู่บ้านจัดสรร เป็นจำนวนมาก ส่วนในแนวเหนือ-ใต้ ได้ขยายตัวตามแนวถนนสุขุมวิทในสุขาภิบาลบางปูไปจนถึงสุขาภิบาลคลองด่าน ทางฝั่งตะวันตกเมืองได้ขยายตัวลงมาทางใต้ตามแนวถนนสุขสวัสดิ์ถึงตำบลแหลมฟ้าผ่า

ต่อมาในปี พ.ศ.2537-25340 สุขาภิบาลพระประแดงฝั่งตะวันตกมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นยิ่งขึ้นจึงได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลลัดหลวงและสุขาภิบาลสำโรงเหนือยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ส่วนสุขาภิบาลพระประแดงฝั่งตะวันออก ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลสำโรงใต้ และในปี พ.ศ.2542 ได้มีพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลพร้อมกันทั่วประเทศจำนวน 981 แห่ง จึงมีผลทำให้สุขาภิบาลที่เหลืออีก 11 แห่งในเขตจังหวัดสมุทรปราการมีฐานะเป็นเทศบาลตำบลด้วยผลของกฎหมายดังกล่าว ส่วนเทศบาลเมืองสมุทรปราการประชากรได้ทวีความหนาแน่นเพิ่มมากขึ้นจึงยกฐานะเป็นเทศบาลนครสมุทรปราการในปีเดียวกัน การเปลี่ยนฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลพร้อมกันทั่วประเทศ 981 แห่งดังกล่าวมีผลทำให้ไม่มีการปก

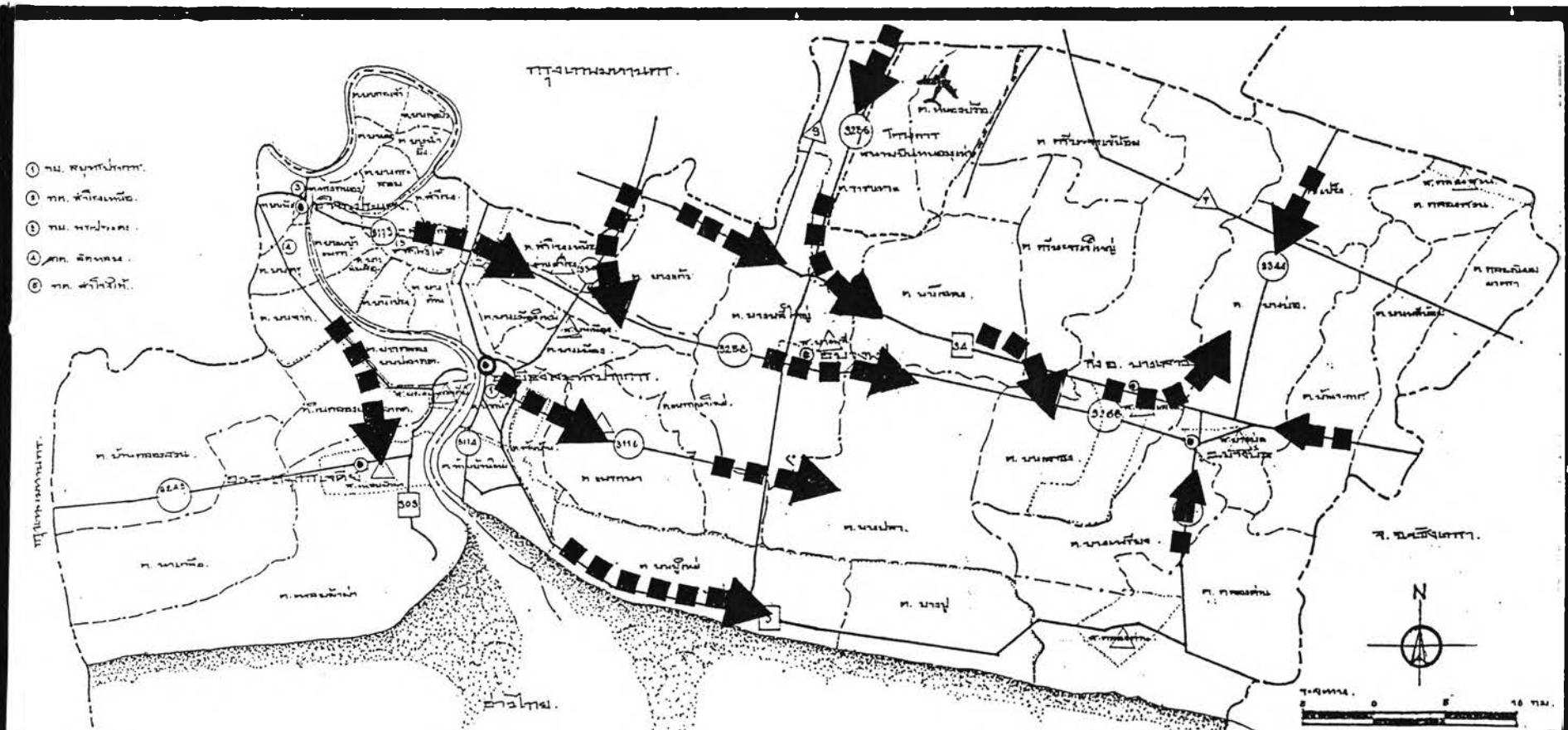
มาทำงาน จำนวนโรงงานในจังหวัดสมุทรปราการได้เพิ่มสูงมากขึ้นทุกปี เช่นในปี พ.ศ.2525 มีโรงงานอยู่ 1,916 โรง เงินทุน 20,636 ล้านบาท จำนวนคนงาน 93,941 คน ในปี พ.ศ.2534 มีโรงงานถึง 3,269 โรง เงินทุนนับแสนล้านบาท และมีจำนวนแรงงานเกือบ 300,000 คน ต่อมาในปี พ.ศ.2541 มีจำนวนโรงงานเพิ่มขึ้นอีกเกือบเท่าตัวคือมีถึง 6,451 โรง ใช้เงินลงทุนเกือบสามแสนล้านบาท และมีจำนวนแรงงาน 458,416 คน อัตราการเพิ่มขึ้นของโรงงานในช่วง พ.ศ.2534-2541 มีเพิ่มขึ้นสูงเฉลี่ยปีละประมาณ 450 โรงต่อปี โรงงานดังกล่าวกระจุกตัวอยู่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการและอำเภอพระประแดง ถึงประมาณร้อยละ 64 (อำเภอเมืองสมุทรปราการ 2,422 โรง และอำเภอพระประแดง 1,704 โรง) ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 36 กระจายตัวอยู่ใน 3 อำเภอคือ อำเภอบางพลี 1,670 โรง อำเภอพระสมุทรเจดีย์ 493 โรง อำเภอบางบ่อ 162 โรง ตามลำดับ อย่างไรก็ตามการเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรมมีแนวโน้มที่จะกระจายเข้าไปในเขตอำเภอบางพลีและอำเภอบางบ่อตามแนวถนนบางนา-ตราด และถนนเทพารักษ์ ส่วนด้านฝั่งตะวันตกได้ขยายตัวตามแนวถนนสุขสวัสดิ์เข้าไปในเขตอำเภอพระสมุทรเจดีย์เพิ่มมากขึ้น โดยมีข้อสังเกตว่า ในระยะแรกโรงงานอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดสมุทรปราการเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานในการผลิตมาก เช่น โรงงานทอผ้า แต่ในระยะหลัง ได้เปลี่ยนสภาพเป็นโรงงานประเภทที่ใช้ทุนมากหรือใช้เทคโนโลยีการผลิตค่อนข้างสูงซึ่งก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการจ้างแรงงานประเภทไร้ทักษะหรือกึ่งฝีมือมาเป็นการจ้างแรงงานที่มีทักษะเพิ่มมากขึ้น

เนื่องจากการลงทุนในด้านอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก จังหวัดสมุทรปราการจึงกลายเป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญ มีการย้ายถิ่นฐานจากกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่น ๆ หลังไหลเข้ามาในจังหวัดนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี พ.ศ.2523-2533 ซึ่งประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มประชากรเฉลี่ยร้อยละ 2.11 ต่อปี และภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีอัตราเพิ่มประชากรเฉลี่ยร้อยละ 2.62 ต่อปีนั้นจังหวัดสมุทรปราการมีอัตราการเพิ่มประชากรสูงกว่าถึงร้อยละ 5.88 ต่อปี อัตราการเพิ่มของประชากรนี้สูงกว่ากรุงเทพมหานคร นครปฐม สมุทรสาคร และปทุมธานีมาก และจากข้อมูลสำมะโนประชากร ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่ามีการอพยพประชากรจากกรุงเทพมหานครมาอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการสูงที่สุดถึงจำนวน 40,352 คน ในช่วงเวลาดังกล่าวหรือคิดเป็นร้อยละ 39.15 ของประชากรที่ย้ายมาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดสมุทรปราการ

การขยายตัวของชุมชนเมืองสมุทรปราการ แต่เดิมจะยึดการขยายตัวไปตามลำน้ำเจ้าพระยาและลำคลองสายหลัก เช่น คลองสำโรง ตลอดจนแนวถนนสุขุมวิทและสุขสวัสดิ์ (Ribbon growth) ศูนย์กลางของเมืองมีลักษณะเป็นเมืองแผ่อยู่คนละฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา คือเทศบาลเมืองสมุทรปราการและเทศบาลเมืองพระประแดง โดยทั้งสองเทศบาลต่างก็เป็นเทศบาลเมือง จัดตั้งขึ้นเมื่อประเทศไทยมีการจัดตั้งเทศบาลเป็นครั้งแรก นอกจากนี้ยังมีศูนย์กลางย่อยระดับรองในบริเวณรอบนอกได้แก่ สุขาภิบาลบางพลี สุขาภิบาลบางบ่อ และสุขาภิบาลคลองด่าน จึงมีลักษณะของชุมชนหลายศูนย์ในจังหวัด(Polyconcentric)

ในปี พ.ศ.2518 เมืองได้ขยายตัวออกไปตามแนวถนนสุขุมวิท ถนนห้าแยกและถนนสุขสวัสดิ์ตามแนวทิศเหนือ-ใต้ ส่วนชุมชนสำโรงเหนือได้ขยายตัวออกจากศูนย์กลางไปตามแนวถนน

การวางแผนเพื่อการจัดการด้านการขยายตัวของชุมชนเมืองอันเป็นผลมาจากการพัฒนา
อุตสาหกรรมบริเวณจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ

แผนที่ 3.21
แสดง : ทิศทางการขยายตัวของประชากร

ทิศทางการขยายตัว

สัญลักษณ์

- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- . - . - เขตตำบล
- [ ] — ถนน
- ⊙ ที่ตั้งจังหวัด
- ⊙ ที่ตั้งอำเภอ
- ~ แม่น้ำ

ครองท้องถิ่นรูปแบบสุขภาพภิบาลในประเทศไทยเหลืออยู่เลย ซึ่งน่าจะมีเหตุผลมาจากนโยบายทางการเมืองมากกว่าเหตุผลความร่วมมือด้านประชากรและฐานะทางการคลัง

3.5.2 ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากข้อมูลของ TDR1 (TDR1:1990) ได้รายงานข้อมูลการสำรวจการใช้ประโยชน์ที่ดินในปี พ.ศ.2532 จังหวัดสมุทรปราการมีการใช้ประโยชน์ที่ดินดังนี้

- การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จำนวน 433,049 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 69.01 ของพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ และคิดเป็นร้อยละ 14.90 ของการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

- การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรม จำนวน 46,940 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.48 ของพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ และในปี พ.ศ.2538 และคิดเป็นร้อยละ 53.27 ของการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรมในจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร

- การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพักอาศัย จำนวน 93,484 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.90 ของพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ และคิดเป็นร้อยละ 14.42 ของการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพักอาศัย

การใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัดสมุทรปราการได้รับผลกระทบจากการขยายตัวด้านกายภาพของกรุงเทพมหานครทางทิศตะวันออกค่อนข้างสูง เนื่องจากมีพื้นที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานครทั้งทางตะวันออก ตะวันตก และทางทิศใต้ของกรุงเทพมหานคร การใช้ประโยชน์ที่ดินจะเป็นกิจการด้านอุตสาหกรรมเป็นหลัก รองลงมาได้แก่ที่อยู่อาศัย ดอยสามารถแบ่งประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินได้ดังนี้

ย่านการค้า

จากการที่จังหวัดสมุทรปราการมีรูปแบบการพัฒนาชุมชนเมืองแบบมีหลายศูนย์ จึงเกิดย่านธุรกิจการค้าขึ้นหลายพื้นที่ทั้งย่านธุรกิจการค้าเก่าในเขตเทศบาลนครสมุทรปราการ เทศบาลเมืองพระประแดงและเทศบาลตำบลสำโรงเหนือ และตามเขตศูนย์กลางชุมชนระดับเทศบาลตำบลต่าง ๆ ซึ่งเป็นสุขภาพภิบาลเดิม และยังคงกระจายตัวไปตามถนนใหม่สายหลักที่ติดต่อกันได้สะดวก เช่น ถนนสุขุมวิท ศรีนครินทร์ สุขสวัสดิ์ เทพารักษ์ แพรทกษา และบางนา-ตราด เป็นต้น

ย่านพักอาศัย

มีการรวมตัวการตั้งถิ่นฐานโดยกระจุกตัวอยู่ในเขตศูนย์กลางชุมชนซึ่งเป็นย่านการค้าดั้งเดิมเพื่อใช้ประโยชน์ด้านพักอาศัยในเขตชุมชนเก่า ส่วนย่านพักอาศัยถัดออกไปจะเป็นย่านพักอาศัยแบบบ้านจัดสรรต่าง ๆ และเกาะตัวไปตามถนนสายหลักของจังหวัด รอบนอกออกไปเป็นย่านพักอาศัยเบาบาง และพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งปัจจุบันมีอยู่น้อยลง

ย่านอุตสาหกรรม

ในเขตจังหวัดสมุทรปราการมีอุตสาหกรรมแบบดั้งเดิมอยู่มาก เช่น โรงสีข้าว โรงงานทอผ้า โรงงานเกี่ยวเนื่องกับการเกษตร สำหรับโรงงานอุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในการผลิต เช่นโรงงานผลิตอุปกรณ์เครื่องคอมพิวเตอร์ โรงงานผลิตอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า อุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ มีกระจายตัวอยู่ในย่านอุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ย่านอุตสาหกรรมถนนสุขุมวิท นิคมอุตสาหกรรมบางปู ถนนปู่เจ้าสมิงพราย เทพารักษ์ แพรรักษา สุขสวัสดิ์ บางนา-ตราด นิคมอุตสาหกรรมบางพลี และถนนกิ่งแก้ว-ลาดกระบัง

ย่านสถาบันราชการ

จังหวัดสมุทรปราการมีศูนย์บริหารราชการเพียงแห่งเดียวเดียว คือที่บริเวณศาลากลางจังหวัดเป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอเมืองสมุทรปราการ สำนักงานเทศบาล และส่วนราชการประจำจังหวัด ทั้งนี้ยังมีหน่วยราชการบางแห่งตั้งอยู่นอกพื้นที่ศูนย์ราชการเนื่องจากความแออัดของพื้นที่ เช่น สำนักงานขนส่งจังหวัด สำนักงานผังเมืองจังหวัด สำนักงานชลประทาน เป็นต้น

ย่านสถาบันการศึกษา

แต่เดิมการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเป็นสถาบันการศึกษา มักจะอยู่ในเขตศูนย์กลางชุมชน แต่เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ ทำให้สถาบันการศึกษาเริ่มขยายออกจากศูนย์กลางชุมชน แต่ยังคงตั้งอยู่บริเวณถนนสายหลักซึ่งการเดินทางกระทำได้สะดวก เช่น โรงเรียนสมุทรปราการ วิทยาลัยเทคนิคสมุทรปราการ บริเวณถนนสุขุมวิท มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญและมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ บนถนนบางนา-ตราด เป็นต้น

ย่านพักผ่อนหย่อนใจ

ย่านพักผ่อนหย่อนใจมีไม่มากนักเนื่องจากพื้นที่ถูกใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะในเขตศูนย์กลางชุมชน ส่วนในพื้นที่รอบนอกได้แก่ สว่างคินิวาส สถานพักผ่อนตากอากาศบางปู สนามกีฬาประจำจังหวัดที่วัดราษฎร์โพธิ์ทอง ฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ และเมืองโบราณ เป็นต้น

ย่านเกษตรกรรม

พื้นที่ทำการเกษตรของจังหวัดสมุทรปราการ จะอยู่รอบนอกของชุมชนเมืองมีการใช้พื้นที่เพื่อการเลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้ง ที่นาและสวนในเขตอำเภอบางพลี กิ่งอำเภอบางเสาธง อำเภอบางบ่อ และพื้นที่เกษตรกรรมในเขตอำเภอพระสมุทรเจดีย์